

**Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Facultatea de Istorie și Geografie
Domeniul Istorie**

**TEZĂ DE DOCTORAT
EMMANUEL DE MARTONNE ȘI
CONSACRAREA ROMÂNIEI MARI
(REZUMAT)**

**Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Mihai IACOBESCU**

**Doctorand:
Vasile-George URSU**

Suceava, 2024

CUPRINS:

LISTĂ DE FOTOGRAFII	8
LISTĂ DE HĂRȚI	12
LISTĂ DE FIGURI	13
INTRODUCERE	14
CAPITOLUL I - Familia și primii ani de activitate (1873-1902)	35
I.1. Familiile de Martonne și Cadart. Primii ani de formare intelectuală	35
I.2. – Studiile în cadrul E.N.S. și primele legături cu românii	49
I.3. – Interacțiuni certe și interacțiuni probabile cu studenții români Nicolae Iorga, Simion Mehedinți și Pompiliu Eliade	57
I.4. – De pe malul Senei, pe malul Nilului și, ulterior, pe crestele Carpaților	73
I.4.1. – De pe malul Senei pe malul Nilului	73
I.4.2. – Primele incursiuni pe potecile Munților Carpați	80
I.4.3. – Activitatea filologului Pompiliu Eliade. Susținerea demersurilor de cercetare românești ale lui Emmanuel de Martonne	94
I.5. – Debutul carierei universitare și continuarea muncii de teren în Carpații Românești	102
I.6. – „La Roumanie” și parcursul științific către „La Valachie”	110
Concluzii parțiale	125
CAPITOLUL AL II-LEA – Viața și activitatea în deceniul de acalmie antebelică (1902–1912)	127
II.1. – Activitatea în perioada susținerii tezei de doctorat „La Valachie”	127
II.1.1. – Susținerea și receptarea primei teze de doctorat	127
II.1.2. – O nouă expediție românească și continuarea receptării tezei de doctorat “La Valachie”	143
II.2. - Viața și activitatea între anii 1904-1909	154
II.2.1. – Transferul de la Universitatea din Rennes către Universitatea din Lyon	154
II.2.2. – Susținerea tezei de doctorat „Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie (Karpates Meridionales)”	166
II.3. – Publicarea Tratatului de Geografie Fizică și începutul activității la Universitatea Sorbona	173
II.4. – Pendulările internaționale ale anilor 1911–1912	181
II.4.1. – O expediție în nordul Munților Carpați și participarea la jubileul Universității din Iași	181
II.4.2. – Deplasările internaționale ale anului 1912	198
II.4.2.1. – Conferințele bucureștene	198
II.4.2.2. – Conferința budapestană și recunoașterea academică românească	211

II.4.2.3. – Misiunea științifică americană și preluarea deplină a Catedrei de Geografie a Universității Sorbona	221
Concluzii parțiale	226
CAPITOLUL AL III-LEA – Viața și activitatea în perioada „Marelui Război” (1914-1918)	227
III.1. – Viața și activitatea între anii 1913/1914-1916	227
III.1.1. – Implicarea în primele demersuri franceze de documentare	234
III.1.2. – „Condițiile unei intervenții românești”	240
III.1.3. – Implicarea României în „Marele Război” resimțită de pe tărâm american	257
III.2. – Între Comite d’Études și propaganda românească (1917–1918)	266
III.2.1. – Implicarea în noile demersuri documentar-propagandistice	266
III.2.2. – Activitatea Comitetului de Studii în 1918 și susținerea raportului „La Doubroudja” (6 mai 1918)	279
III.3. – Activități documentar-propagandistice până la debutul Conferinței de Pace	296
III.3.1. – Raportul „La Transylvanie” (22 mai 1918)	296
296	
III.3.2. – Activitatea lui Emm. de Martonne până la debutul Conferinței de Pace de la Paris	309
Concluzii parțiale	326
CAPITOLUL AL IV-LEA – Activitatea în perioada Conferinței de Pace de la Paris	328
IV.1. – Debutul dezbaterilor în disonanță cu problemele teritoriale românești	328
IV.2. – Raportul „Le question du Banat”	356
IV.3. – Noi influențe ale geografului Emm. de Martonne în dezbaterile problemelor teritoriale românești	371
IV.4. – Periplul românesc din iunie 1919, problema Basarabiei și activitatea din perioada ulterioară	387
IV.5. – Activitatea lui Emm. de Martonne din ultima perioadă a Conferinței de Pace de la Paris	419
Concluzii parțiale	438
CONCLUZII	440
ANEXE	445
I. Texte	445
I.1. - România și rolul ei în Europa Orientală de Em. de Martonne în "Neamul Românesc - Foaia Partidului Naționalist-Democrat", Anul al X-lea, nr. 21 - 24 mai 1915	445
I.2. - Discurs susținut de Emm. de Martonne cu ocazia jubileului Universității din Iași	449
I.3. - Încercare a unei Hărți Etnografice a Țărilor Românești de Emm. de Martonne în „B.S.R.R.G.”, Tomul al XXXIX-lea, Anul 1920 ()	450
I.4. - Vieța păstorească în Carpații Români în "Convorbiri Literare", Anul al XLVI-lea, Nr. al II-lea - Februarie 1912	461
II. Fotografii	465

Anexa II.2. – Emmanuel de Martonne la sediul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, 1934 (?)	465
Anexa II.1. - Excursionişti pe Pietrele Doamnei. Excursie făcută de E de Martonne în 1921	465
466	
Anexa II.3. – Emmanuel de Martonne la sediul Muzeului Național al Satului Dimitrie Gusti, 1936 (?)	466
467	
Anexa II.5. – Conferința geografului francez Emmanuel de Martonne la sediul Fundației Carol I, 1937.	467
Anexa II.4. – Emmanuel de Martonne la sediul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, 1934 (?).	467
III. Lista lucrărilor dedicate tangențial sau complet de geograful Emm. de Martonne spațiului geografic românesc	468
BIBLIOGRAFIE	472
I. Arhive	472
II. Interviuri	473
III. Documente publicate	473
IV. Studiile geografului francez	474
V. Instrumente de lucru	477
VI. Memorialistică	478
VII. Corespondență	482
VIII. Publicații periodice	483
VIII.1. Ziare și reviste editate în limba română	483
VIII.2. – Ziare și reviste editate în limba franceză	484
VIII.3. – Ziare și reviste editate în limba germană	484
VIII.4. – Anuare, anale și buletine științifice	484
IX. Lucrări generale	486
X. Lucrări speciale	511
XI. Discursuri și conferințe	513
XII. Teze de doctorat	513
XII. Literatură	514
XIII. Resurse internet	514
XIII.1. Articole cu autor din publicații on-line	514
XIII.2. Surse fără autor din publicații on-line	515

LISTĂ DE ABREVIERI

- A.A.R. - Arhiva Academiei Române
A.M.A.E. - Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
A.N.I.C. - Arhivele Naționale Istorice Centrale
A.N.T.I.M - Asociația Tinerilor Istorici din Moldova
A.O.S.R. - Academiei Oamenilor de Știință din România
A.R.S.R. - Academia Republicii Socialiste România
A.U.B. - Anuarul Universității din București
B.A.A.A.E.E.N.S. - Bulletin de l'Association amicale des anciens élèves de l'Ecole Normale Supérieure
- B.A.R. - Biblioteca Academiei Române
B.N.R. - Biblioteca Națională a României
B.O.R. - Biserica Ortodoxă Română
B.S.R.R.G. - Buletinul Societății Regale Române de Geografie
B.S.R.G. - Buletinul Societății Române de Geografie
cca. – circa
C.E.D. - Comisia Europeană a Dunării
C.J.C.P.C.T. Gorj - Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii
- Tradiționale Gorj
- d. - dosar
Disp. - Disponibil
E.N.C. - École Nationale des Chartes
E.N.S. - École Normale Supérieure din Paris
f.p. - Fără pagină
F.S.E.A.P. – Facultatea de Științe Economice și Administrație Publică
I.F.H.E. - Institut Français des Hautes Etudes/Institutul Francez
I.I.C.C.M.E.R. - Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului
- Românesc
- ilustr. - ilustrație, ilustrații
Jud., J. - Județ
M.A.E. - Ministerul Afacerilor Externe
M-ții - Munții
M.O. - Monitorul Oficial
M.N.I.R. - Muzeul Național de Istorie a României
n. - nota
n.n. - nota noastră
P.C.R. - Partidul Comunist Român
P.N.L. - Partidul Național Liberal
pub. - publicație(i)
red. - redactor/redactori
R.P.R. - Republica Populară Română
R.S.R. - Republica Socialistă România
S.G.A.F. - Serviciului Geografic al Armatei Franceze
S.R.A.F. - Societatea Regală a Anticarilor Francezi
S.R.G. - Regală Română de Geografie
S.R.R.G. - Regală Regală Română de Geografie
Tip. - Tipografie
Trim. - Trimestrul

Vol. – Volum
U.A.I.C. – Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
urm. - următorul, următoarea, următoarele
U.S.R. - Uniunea Scriitorilor din România
U.S.V. - Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
U.G.I. - Uniunea Geografică Internațională

LISTĂ DE FOTOGRAFII

Fotografia nr. 1 - Tânărul prof. Emm. de Martonne, fotografie nedată din Arhiva Academiei Române.

Fotografia nr. 2 – Castelul familiei Cadart din comuna Meusnes, localitatea Quinçay, în jurul anilor 1885-1886.

Fotografia nr. 3- Casă veche ce forma colțul intersecției dintre străzile de Martonne și Remparts, în orașul Le Havre.

Fotografia nr. 4 – Promoția E.N.S.– Secțiunea Litere - 1888-1891.

Fotografia nr. 5 – Blazonul nobiliar al familiei „De Martonne”.

Fotografia nr. 6 - Căpitanul Edouard de Martonne în "filanzane", în timpul studiilor de teren din Madagascar - octombrie 1915.

Fotografia nr. 7 – Robert de Martonne (1869-1912) – Elev al E.N.S. în anul universitar 1890-1891.

Fotografia nr. 8 - École Normale Supérieure, Paris - Rue d’Ulm, în jurul anului 1900.

Fotografia nr. 9 – Promoția E.N.S.– Secțiunea Litere - 1892-1895.

Fotografia nr. 10 – Profesorul Paul Vidal de la Blache (1845-1918)

Fotografia nr. 11 – Tânărul Emm. de Martonne – Elev al E.N.S. în anul universitar 1892-1893.

Fotografia nr. 12 - Alexandru Odobescu (1834-1895).

Fotografia nr. 13 - Titu Liviu Maiorescu (1840-1917).

Fotografia nr. 14 – Istoricul și arheologul Georges Perrot (1832-1914) - Director al École Normale Supérieure.

Fotografia nr. 15 - Semnătura lui Pompiliu Eliade.

Fotografia nr. 16 - Filologul Pompiliu Eliade (1870-1914).

Fotografia nr. 17 - Profesorii Universității din Viena cu care tânărul cercetător Emm. de Martonne a colaborat în timpul bursei germane

Fotografia nr. 18 – Casă țărănească din zona Târgu-Jiu.

Fotografia nr. 19 - Profesorii Universității din Berlin cu care tânărul cercetător Emm. de Martonne a colaborat în timpul bursei germane

Fotografia nr. 20 - Tânărul Dumitru Brezulescu (1879-1916) unul dintre primii îndrumători pe teren ai geografului E. de Martonne în mediul românesc

Fotografia nr. 21 – Priveliște panoramică asupra Mănăstirii Polovraci.

Fotografia nr. 22 – Primii cercetători români cu care a colaborat geograful Emm. de Martonne

Fotografia nr. 23 - Casa familiei Pompiliu și Eliza Eliade din București în perioada interbelică și în perioada actuală.

Fotografia nr. 24 – Muntele Găuri - Tabără științifică la poalele unei formațiuni calcaroase.

Fotografia nr. 25 – Grup de țigani din zona Bumbești-Jiu.

Fotografia nr. 26 – Masivul Parâng – Zona Găuri.

Fotografia nr. 27 – Fotografii ale Universității din Rennes – Facultatea de Litere (clădirea centrală și curtea interioară).

Fotografia nr. 28 – Panorama orașului Mediaș

Fotografia nr. 29 – Biserica fortificată din Agnița

Fotografia nr. 30 - Masivul Parâng – Zona Găuri – Habitat tradițional.

Fotografia nr. 31 – Tânărul cercetător Emm. de Martonne (călare pe cal) în studiile sale de teren în România pentru documentarea tezei de doctorat, între anii 1898-1900.

Fotografia nr. 32 – Emmanuel de Martonne și colectivul de cercetători în zona Podul Dâmboviței

Fotografia nr. 33 – Biserica "Saint-Germain-des-Prés" din Paris în care a avut loc căsătoria dintre Emm. de Martonne și domnișoara Louise-Marie-Josephine Vidal de la Blache.

Fotografia nr. 34 – Vedere panoramică asupra unui lac montan din Carpații Meridionali.

Fotografia nr. 35 – Filologul Ion Bianu (1856-1935) la biroul de lucru de la Academia Română, în jurul anului 1900.

Fotografia nr. 36 – Costume țărănești din zona Curtea de Argeș.

Fotografia nr. 37 – Vedere panoramică asupra localității Rucăr.

Fotografia nr. 38 - Geograful și geopoliticianul Simion Mehedinți (1868-1962)

Fotografia nr. 39 – Piață din București.

Fotografia nr. 40 – Costume țărănești din zona Curtea de Argeș.

Fotografia nr. 41 - Coperta tezelor de doctorat susținute de geograful francez în anul 1902

Fotografia nr. 42 - Valea Oltului, zona Brezoiu.

Fotografia nr. 43 – Dedicarea volumul „La Valachie” mentorului Paul Vidal de la Blache

Fotografia nr. 44 – Familie de ciobani din Masivul Făgăraș.

Fotografia nr. 45 - Crestele alpine ale Munților Făgăraș.

Fotografia nr. 46 - Căruță țărănească și sat de câmpie din România.

Fotografia nr. 47 – Adunare electorală la Petroșani, 1899.

Fotografia nr. 48 – Țigani constructori în București.

Fotografia nr. 49 – Interiorul Salinei din Doftana

Fotografia nr. 50 – Sat din Munții Poiana Ruscă.

Fotografia nr. 51 – Academicianul român Constantin I. Istrati (1850-1918).

Fotografia nr. 52 – Vedere panoramică asupra localității Șiria, județul Arad.

Fotografia nr. 53 – Universitatea din Lyon – Carte poștală ce surprinde sediul Facultății de Litere și Științe.

Fotografia nr. 54 – Atelaj cu boi în Transilvania.

Fotografia nr. 55 – Coperta tezei de doctorat „Recherches sur l'evolution morphologique les Alpes de Transylvanie(Karpates Meridionales)”.

Fotografia nr. 56 – Portul orașului Brăila.

Fotografia nr. 57 – Dedicarea tezei doctorale Recherches sur l'evolution morphologique les Alpes de Transylvanie (Karpates Meridionales) în onoarea geologului Ch. Vélain.

Fotografia nr. 58 – Vechi mlaștini create de fluviul Dunărea, în zona Flămânda, județul Giurgiu.

Fotografia nr. 59 – Grup de excursioniști în localitatea Brad, la gorunul lui Horea.

Fotografia nr. 60 – Mulsul oilor.

Fotografia nr. 61 - Coperta volumului „Traité de géographie physique”, ediția I – 1909.

Fotografia nr. 62 – Paul Vidal de la Blache în 1905, pictat de Léon Pierre Urbain Bourgeois(1842-1911).

Fotografia nr. 63 – Universitatea Sorbona – Carte poștală din anul 1911.

Fotografia nr. 64 – Desen panoramic - Munților Tatra, 1911.

Fotografia nr. 65 – Carte poștală ce surprinde evoluția Universității din Iasi între anii 1835-1910.

Fotografia nr. 66 - Jubileul Universității din Iași 1860-1910 - Reprezentare fotografică a celor mai importante personalități politice din istoria instituției academice: A.I. Cuza și M.S. Regele Carol I.

Fotografia nr. 67 - Jubileul Universității din Iași - septembrie 1911.

Fotografia nr. 68 - Jubileul Universității din Iași 1860-1910 - Reprezentare fotografică a desenelor timbrelor jubiliare aprobate de Universitatea din Iași.

Fotografia nr. 69 - Serbările jubiliare ale Universității din Iași - septembrie 1911. Medalion jubiliar dedicat oamenilor politici A.I. Cuza (1820-1872) și M. Kogălniceanu (1817-1891) în amintirea ridicării statuilor lor în Iași.

Fotografia nr. 70 – Teatrul Național din Iași – Instituție în care au avut loc manifestările oficiale

Fotografia nr. 71 - Teatrul Național din Iași în anul 1896 reprezentat de Abdel Badana.

Fotografia nr. 72 - Serbările jubiliare ale Universității din Iași - 1860-1910 - Tricolorul și Coroana Regală a României

Fotografia nr. 73 – Colaj cu Serbările jubiliare ale Universității din Iași - 28 septembrie 1911 - Festivitatea de inaugurare a statuii omului politic Mihail Kogălniceanu.

Fotografia nr. 74 - Serbările jubiliare ale Universității din Iași - septembrie 1911. Mănăstirea Cetățuia

Fotografia nr. 75 - Jubileul Universității din Iași 1860-1910 - Reprezentare fotografică a celor primului rector - profesorul Ion Strat și rectorul-jubiliar dr. G. Bogdan.

Fotografia nr. 76 – Mulțime adunată în ultima zi a Serbările jubiliare ale Universității din Iași pentru a admira trecerea Familiei Regale.

Fotografia nr. 77 – Lacul Avrig din Munții Făgăraș, rezultat al eroziunii glaciare, 1903.

Fotografia nr. 78 – Palatul Ministerului Lucrărilor Publice și Administrația Casei Școalelor.

Fotografia nr. 79 – Lac glaciari din Munții Cerna, nedată.

Fotografia nr. 80 – Ateneul Român și Fundația Universitară „Carol I”, ambele instituții găzduind câte o conferință bucureșteană a geografului francez.

Fotografia nr. 81 – Stână din Masivul Retezat, zona Sliveiu, nedată.

Fotografia nr. 82 - Fotografia geografului E. de Martonne pe coperta publicației "Flacăra" din data de 25 februarie 1912.

Fotografia nr. 83 - Semnătura olografă a geografului E. de Martonne ce însoțește articolul "Carpații" publicat în Revista "Flacăra" din data de 25 februarie 1912.

Fotografia nr. 84 - Marele Lac Gâlcescu (Masivul Parâng).

Fotografia nr. 85 - Tânărul geograf G. Vâlsan, în primii ani ai carierei universitare.

Fotografia nr. 86 - Clădirea Academiei Române, în perioada interbelică.

Fotografia nr. 87 - Ședința Plenară a Academiei Române în anul 1912.

Fotografia nr. 88 - Savantul român Ștefan C. Hepites (1851-1922).

Fotografia nr. 89 - Membrii Excursiei Transcontinentale din 1912, organizată de Societatea Americană de Geografie.

Fotografia nr. 90 – Emmanuel de Martonne în perioada excursiei interuniversitare americane.

Fotografia nr. 91 - Universitatea Liberă din Bruxelles

Fotografia nr. 92 – Generalul de divizie Robert Bourgeois (1857-1945) - Inițiatorul Comisiei de Geografie a Serviciului Geografic al Armatei.

Fotografia nr. 93 – Dansuri tradiționale ale țăranilor români din Bucova.

Fotografia nr. 94 – Piață din Alba Iulia, nedată.

Fotografia nr. 95 - Piața din Alba-Iulia, Valea Mureșului (Transilvania).

Fotografia nr. 96 – Stradă tipică transilvăneană, nedată.

Fotografia nr. 97 – Fotografie panoramică a orașului Făgăraș și a Munților Făgăraș (Alpii Transilvaniei), 1906.

Fotografia nr. 98 – Întoarcerea de la Galați, nedată.

Fotografia nr. 99 – Carte poștală Universitatea Columbia din New York.

Fotografia nr. 100 – Valea râului Jiu

Fotografia nr. 101 – Stână din Munții Făgăraș.

Fotografia nr. 102 – La Maison Française din New York.

Fotografia nr. 103 – Politicianul francez Charles Benoist (1861-1936), creatorul Comite d'Études.

Fotografia nr. 104 – Politicianul Aristide Briand (1862-1932).

Fotografia nr. 105 - Manifestatie în onoarea României la statuia Strasbourg din Paris, 1917.

Fotografia nr. 106 - Colonizarea Cadrilaterului. Coloniștii își construiesc propriile case.

Fotografia nr. 107 - Vedere din Denistepe desenată de I. Simionescu după Em. de Martonne.

Fotografia nr. 108 - Munții Măcinului desenați de I. Simionescu după Em. de Martonne.

Fotografia nr. 109 - Prințul Vladimir Ghica la Paray-le-Monial, Saône-et-Loire, în data de 26/27 martie 1917, în cadrul ceremoniei drapelurilor aliate.

Fotografia nr. 110 - Coasta Mării Negre, în zona Balcicului.

Fotografia nr. 111 - Colonel Marin Ionescu-Dobrogianu (1886–1938).

Fotografia nr. 112 - Istoricul dobrogean Orest Tafrali (1876-1937).

Fotografia nr. 113 - Reprezentanții României și ai Puterilor Centrale - Tratatului de Pace de la București.

Fotografia nr. 114 – Alexandru Marghiloman la Chișinău, în 27 martie 1918.

Fotografia nr. 115 - Un sat din Transilvania.

Fotografia nr. 116 - Băile saline din Turda - Vedere panoramic

Fotografia nr. 117 - Istoricul transilvănean Ioan Ursu (1875-1925), membru al misiunii universitare române trimisă la Paris.

Fotografia nr. 118 – Coperta Revistei „La Transylvanie”, 1 iunie 1918.

Fotografia nr. 119 – Diplomatul Vasile Stoica (1889–1959) – Liderul delegației românilor prezenți în S.U.A.

Fotografia nr. 120 – Sediul Ministerului francez al Afacerilor Străine de la Quai d'Orsay.

Fotografia nr. 121 – Primul guvern al Regatului României postbelice, prim-ministru Ion I. C. Brătianu, la Palatul de la Scroviștea.

Fotografia nr. 122 – Politicianul francez André Tardieu (1876-1945).

Fotografia nr. 123 – Membrii Comisiei Inquiry - Conferința de Pace de la Paris.

Fotografia nr. 124 – Conferință de Pace la Quai d'Orsay - 1919

Fotografia nr. 125 – Delegația României prezentă la Conferința de Pace de la Paris

Fotografia nr. 126 - Dispunerea în cadrul dezbaterilor Conferinței de Pace în desenul explicativ al viitorului prim-ministru al Regatului României la evenimente, dr. Alexandru Vaida-Voevod.

Fotografia nr. 127 – Alexandru Vaida-Voevod și E. Beneș la Paris

Fotografia nr. 128 – Profesorul Ion Cantacuzino (1863–1934).

Fotografia nr. 129 – Satul kutzo-valah Malovit, situat în apropiere de Monastir(Macedonia actuală).

Fotografia nr. 130 – Familie de țărani aromâni din Monastir(Macedonia actuală).

Fotografia nr. 131 – Geograful sârb Jovan Cvijić (1865-1927), în tinerețe.

Fotografia nr. 132 – Alexandru Lapedatu (1876–1950) – Reprezentantul Transilvaniei la Conferința de Pace de la Paris.

Fotografia nr. 133 – Militantul unionist bănățean Sever Bocu (1874–1951).

Fotografia nr. 134 – Cărți poștale – Trenul Simplon Express cu care s-a deplasat delegația universitară franceză din Franța spre România și Gara de Nord din București în anul 1919.

Fotografia nr. 135 – Două instituții vizitate de misiunea universitară franceză – Academia Română și Școala Societății Ortodoxe Naționale a Doamnelor Române (cunoscută și sub denumirea de Institutul de Domnișoare al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor din România).

Fotografia nr. 136 – Casa Bisericii și Hotelul Capșa. Puncte ale vizitelor delegației universitare franceze.

Fotografia nr. 137 – Basarabeanul Paul (Pavel) Gore (1875–1927).

Fotografia nr. 138 – Delegația Basarabiei la Conferința de Pace de la Paris. De la stânga la dreapta: Ion Codreanu, Sergiu V. Cujbă, Ion Pelivan (președinte al delegației) și George Năstase.

Fotografia nr. 139 – Politicianul Alexandru Vaida-Voevod (1872–1950)

Fotografia nr. 140 – O parte a delegației românești pe terasa Trocadero, în ziua de miercuri, 4 iunie 1919. În rândul inferior al fotografiei, de la stânga la dreapta: M. Djuvara, Eft. N. Antonescu, G. Danielopol, E.A. Pangrati, E. Niculcea.

LISTĂ DE HĂRȚI

Harta nr. I - "Isvorul lui Vidal", "Lacul lui Vidal" și "Căldarea lui Vidal" reprezintă trei denumiri acordată de E. de Martonne pentru trei elemente geografice din zona glaciară Găuri și Gâlcescu în onoarea mentorului său geografic Paul Vidal de la Blache

Harta nr. II - "Isvorul lui Pompliu" denumire acordată de E. de Martonne în zona glaciară Găuri-Gâlcescu în onoarea prietenului său, Pompiliu Eliade.

Harta nr. III – "Carte ethnographique du Haut Nil", Emmanuel de Martonne, 1897.

Harta nr. IV – Colaj al primelor hărți realizate de geograful francez Emm. de Martonne, în regiunea Nilului Superior, 1896.

Harta nr. V - "Lacul lui Pompliu" denumire acordată de E. de Martonne unui lac din zona glaciară Găuri și Gâlcescu în onoarea prietenului său Pompiliu Eliade.

Harta nr. VI - Circuri glaciare în zona Găuri și Gâlcescu (Masivul Parâng), realizată în perioada august-septembrie 1899 de geograful Emm. de Martonne și editată cu sprijinul Serviciul Minelor din România.

Harta nr. VII - Regatului României în „La Grande Encyclopédie”

Harta nr. VIII - Harta realizată de E. de Martonne cu titlul ”Mode de groupement de la population en Valachie”.

Harta nr. IX - Carte ethnographique de la Peninsule des Balkans

Harta nr. X - Itinerariul lui E. de Martonne în Valahia și în Transilvania.

Harta nr. XI - Harta etnică și politică a Europei Centrale în anul 1914.

Harta nr. XII – Munții Carpați

Harta nr. XIII – Harta frontierei de nord a Alsaciei.

Harta nr. XIV – Harta etnică a Dobrogei, întocmită de O. Tafrali.

Harta nr. XV – Secțiunea dedicată Dobrogei în ”Harta repartizarea naționalităților în țările în care domină românii”.

Harta nr. XVI – Secțiune dedicată Transilvaniei din „Harta repartizării naționalităților în teritoriile unde domină românii 1910-1912, Autor: Emmanuel de Martonne;

Harta nr. XVII – „România Carpatică”, hartă realizată de Emm. de Martonne, în anul 1930.

Harta nr. XVIII – Harta Roșie a contelui maghiar Pal Teleki.

Harta nr. XIX – Secțiune ce cuprinde zona Banatului din „Harta frontierei septentrionale a țărilor iugoslave”.

Harta nr. XX – Harta etnografică a Peninsulei Balcanice, autor Jovan Cvijic.

Harta nr. XXI – Secțiune dedicată Banatului din „Harta repartizării naționalităților în teritoriile unde domină românii –1910–1912”, realizată de Emm. de Martonne.

Harta nr. XXII - Linii de demarcație în Transilvania(1918-1919).

Harta nr. XXIII – Harta traseului urmat de geograful francez în Regatul României și pe teritoriul Basarabiei, însemnat pe Harta Administrativă a Regatului României interbelice.

Harta nr. XXIV – Harta etnică a Basarabiei realizată de Alexis Nour în anul 1916.
Hărțile nr. XXV – Evoluțiile teritoriale românești între 1914-1920.

LISTĂ DE FIGURI

Figura nr. I – Serviciul Geografic al Armatei în perioada Primului Război Mondial.
Evidențierea cooperării dintre conducerea S.G.A. și Comisia de Geografie din cadrul S.G.A.

Emmanuel de Martonne și consacrarea României Mari **- Teză de Doctorat -** **(Rezumat)**

Cuvinte cheie: Emm. de Martonne, Paul Vidal de la Blache, Pompiliu Eliade, Nicolae Iorga, diplomație culturală, relații diplomatice româno-franceze, cooperare științifică internațională, Universitatea Sorbona, Primul Război Mondial, Conferința de Pace de la Paris, expertiza teritorială postbelică, propaganda postbelică, misiunea universitară franceză, recunoașterea internațională a sistemului de frontiere postbelice.

În ultimele decenii, au existat numeroase demersuri științifice ce au vizat relevarea influențelor semnificative ale intelectualilor din Europa de Vest, în siajul intern al culturii și științelor românești. Întregul context a adus în prim-planul vieții academice românești momente și personalități care au contribuit la întregul fenomen al diplomației culturale europene. În urma acestor demersuri, în mediul științific franco-român, a apărut interesul cercetătorilor din cele două panorame culturale pentru viața și activitatea geografului Emmanuel de Martonne, savantul-geograf recunoscut la nivel mondial, a cărui erudiție a influențat semnificativ mișcarea geografică internațională. Descoperirea activității omului de știință a venit pe două paliere științifice, mediile academice românești și internațional acordând spații considerabile pentru ilustrarea vieții și activității geografului francez. Analizând cercetările care tratează această temă științifică, am constatat numeroase lacune în tratarea vieții și activității omului de știință, iar pentru a disipa inexactitățile istoriografice am început un proces de reconstrucție documentară, încercând să identificăm surse de documentare neutilizate în demersurile anterioare.

Din punct de vedere istoric, în mediul universitar românesc, numele cercetătorului francez a devenit cvasi-sinonim cu procesul de trasare a frontierelor Regatului României din perioada Conferinței de Pace de după Primul Război Mondial. De asemenea, istoria științelor geografice românești deține pagini considerabile dedicate influenței omului de știință Emm. de Martonne în procesul de creare al școlii românești de geografie, în perioadele antebelică și interbelică. În perioada comunistă, au avut loc mai multe lansări editoriale și câteva momente publice în care numele cercetătorului a fost în prim-planul vieții academice românești. Analizând retrospectiv, pare incredibil modul în care aceste manifestări au avut loc, reușind să treacă de strictul aparat de cenzură comunistă, însă, în fapt, au existat alte considerații de nivel intern și internațional, mimându-se o deschidere în domeniul științific. Având aceste certitudini, am avut mai multe motivații științifice pentru alegerea acestei teme documentare, insuficient tratată și dezvoltată de cercetătorii români și străini.

Majoritatea studiilor dedicate vieții, activității și influenței geografului francez în mediul academic internațional au fost, în mod special, rezultatul muncii documentare întreprinse de următorii cercetători și profesori universitari străini (G. Bowd, J. Bariety, D. Clayton, G. Hallair, G. Palsky, O. Lowczyk, J. Bastie, J. Dresch, A. Davier, Y. Muet, R.-P. Beckinsale, ș.a.). De asemenea, au existat contribuții remarcabile ale cercetătorilor români (G. Vâlsan, N. Iorga, A. Lapedatu, S. Mehedinți, Gh. Țițeica, C. Moisil, T. Morariu, V. Tufescu, M. David, I. Conea, Ș. Dragomirescu, Gh. Niculescu, A. Ungureanu, M. Ielenicz, A.-M Stan, Gh. Racovită, L. Săftoiu, A. Raicu, N. Enciu, S. Suveică ș.a.). Acești cercetători au tratat anumite problematice ale vieții și activității lui Emm. de Martonne, în mod direct sau tangențial, în ultima categorie intrând studiile cu teme centrale ce țin de relațiile culturale româno-franceze sau de evoluția societății românești interbelice. Studiile cercetătorilor care au tratat aceste aspecte s-au axat, în marea lor

majoritate, pe impactul avut de analizele extinse ale omului de știință Emm. de Martonne, în primii ani ai sec. al XX-lea, în anii Primului Război Mondial, în întreaga perioadă interbelică și unele cercetări au inclus perioada celei de a doua conflagrații mondiale. În ciuda aspectelor laudative, reliefate în aceste studii, unele contexte au fost insuficient tratate și în multe situații nu a fost creionată întreaga situație de fapt, limitele de documentare fiind vizibile. Mai remarcăm faptul că referirile la microcosmosul familiar și la relațiile interpersonale au fost cele mai constante lacune ale studiilor care au tratat viața și activitatea omului de știință, existând doar câteva consemnări succinte, fără tratarea detaliilor cu însemnătate. Considerațiile menționate anterior constituie elementele de **originalitate** cele mai importante ale prezentului proiect doctoral. Aceste informații au fost completate cu descrierea în ansamblu a unor contexte istorice naționale - franceze sau românești -, internaționale sau personale cu relevanță pentru viața și activitatea geografului francez Emm. de Martonne.

În afara menționării succinte a numelor cercetătorilor români și străini care au tratat aspecte din viața și activitatea omului de știință Emm. de Martonne, în rândurile următoare vom preciza succint unele detalii ale demersurilor științifice întreprinse de aceștia. În primul rând, remarcăm că majoritatea acestor studii s-au axat, în principal, pe latura istorico-geografică a vieții și activității omului de știință. Analizând detaliile semnificative ale laturii științifico-geografică a activității martoniene constatăm, fără dificultăți considerabile, că exemplul său pedagogic și științific a influențat numeroși discipoli la nivel global. Ideile centrale ale aceluiași cercetător au fost și încă sunt uzitate în definirea unor concepte geografice noi sau în definirea sau redefinirea unor concepte deja înrădăcinate în mediul geografic. De asemenea, multe dintre argumentele, concepțiile, ipotezele și constatările geografului francez, în care tratează diversele ramuri ale geografiei europene și mondiale, au rămas valabile până în perioada contemporană și presupunem că unele dintre ele vor fi considerate valide și în anii următori, având o valoare certă pentru știința geografică globală.

La nivel științelor românești, viața și activitatea lui Emm. de Martonne a fost tratată, în cercetări succinte sau extinse, de următorii oameni de știință: N. Iorga¹, Gh. Țițeica², George Vâlsan³, I. Conea⁴, C. Moisil⁵, M. David⁶, V. Tufescu⁷, Gh. Niculescu și Ș. Dragomirescu⁸, Anda Raicu⁹, N. Enciu¹⁰, ș.a. În linii generale, remarcăm că oamenii de știință interbelici,

¹ N. Iorga, *Un mărturisitor de dreptate: d. de Martonne* în "Neamul Românesc - Organ al Partidului Național-Democrat", anul al XIV-lea, nr. 162, marți - 29 iulie 1919, Tipografia "Cultura Neamului Românesc", București, 1919.

² Gh. Țițeica, *D. Emmanuel de Martonne* în "Universul", nr. 80 - 22 martie 1937, București, 1937.

³ George Vâlsan, *Reprezentanții științei franceze la noi: Emmanuel de Martonne* în G. Vâlsan, "Opere Alese", Tiberiu Morariu (redactor), Tiberiu Morariu, Nicolae Popp, Ion Conea, Teodor Onișor, Alexandru Savu, Editura Științifică, București, 1971.

⁴ Ion Conea, *Un prieten al României: profesorul de Martonne* în "Adevărul", anul al XXXIX-lea, nr. 13.156, vineri - 5 noiembrie 1926, Atelierele "Adevărul", București, 1926.

⁵ C. Moisil, *Emmanuel de Martonne - La Dobroudja* în „Arhiva Dobrogei - Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei”, vol. al II-lea, nr. 2 - aprilie-iunie 1919, Tipografia „Convorbiri Literare”, București, 1919;

⁶ Mihai David, *Raport pentru decernarea titlului de Doctor Honoris Causa eminentului savant francez Emm. de Martonne, de către Facultatea de Științe a Universității Mihăilene din Iași* în „Revista Științifică "V. Adamachi"”, vol. al XXIV, Nr. 2-5 - aprilie-septembrie 1938, Institutul de Arte Grafice "Brawo", Iași, 1938.

⁷ Victor Tufescu, *Emmanuel de Martonne, făuritor al geografiei moderne și rolul său în formarea geografiei românești* în Emm. de Martonne, "Lucrări geografice despre România", sub îngrijirea V. Tufescu, Gh. Niculescu, Ș. Dragomirescu, vol. I - "Cercetări asupra evoluției morfologice a Alpilor Transilvaniei (Carpații Meridionali)", traducerea și notele-comentarii Gh. Niculescu, Editura Academiei R.S.R., București, 1981.

contemporani cu Emm. de Martonne, s-au axat în materialele publicate pe interacțiunile directe sau pe modul în care acesta a influențat știința geografică românească. Aceste contribuții – pe deplin laudabile prin informațiile istorice furnizate - au fost reduse ca întindere și a lipsit o contribuție integratoare. Istoricul N. Iorga a avut o relație apropiată și privilegiată cu geograful francez, existând mai multe vizite ale acestuia în Franța și numeroase interacțiuni private între cei doi la Vălenii de Munte sau la București. Marcat de spiritul dezbaterilor de la Paris și având în vedere ce îi relatase cercetătorul francez, în iulie 1919, N. Iorga a publicat în „Neamul Românesc” articolul-elogiativ „*Un mărturisitor de dreptate: d. de Martonne*”. Materialul aducea cititorilor informații de primă importanță din cadrul Conferinței de Pace, aflată în plină desfășurare în momentul publicării, și reprezintă una dintre primele mărturii ale contribuției geografului francez în stabilirea frontierelor postbelice ale României. În anul 1937 Emm. de Martonne a poposit pentru ultima dată pe meleagurile românești, iar în acest context matematicianul și cercetătorul Gh. Țițeica a publicat articolul „*D. Emmanuel de Martonne*” în numărul din 22 martie 1937 al ziarului „Universul”. În afara elementelor de analiză ale vieții și activității geografului francez, pe care le remarcăm ca fiind de primă importanță, Gh. Țițeica rememorează interacțiunile avute la Paris cu Emm. de Martonne, la E.N.S., și suplimentează documentar acea perioadă. De asemenea, contribuția fostului normalian reliefează importanța și recunoștința de care se bucura cercetătorul francez în societatea românească interbelică, în plină luptă propagandistică antirevizionistă. Geograful George Vâlsan a fost un colaborator apropiat al geografului francez, pregătindu-și la Paris teza de doctorat dedicată „*Câmpiei Române*”, sub îndrumarea acestuia. După finalizarea Conferinței de Pace și după recunoașterea internațională a unirii Transilvaniei cu România, la Cluj, pe fundamentul vechii universități maghiare a fost înființată universitatea românească. Conducerea Facultății de Științe a noii universități a fost încredințată geografului G. Vâlsan, iar în anul 1920, acesta a reușit să îl convingă pe Emm. de Martonne să predea un semestru în centrul universitar de pe râul Someș. După concretizarea acestui demers, în semn de recunoștință, fostul discipol a publicat articolul „*Reprezentanții științei franceze la noi: Emmanuel de Martonne*”, în revista clujeană „Înfrățirea”, în numărul din 20 octombrie 1920. Articolul analizează succint întreaga activitate a geografului francez, de la primele contacte cu mediul românesc și până la momentul redactării materialului, iar referirile la legăturile personale dintre cei doi oameni de știință aduc o importanță contribuție documentară. Geograful Ion Conea a interacționat cu Emm. de Martonne în majoritatea incursiunilor sale românești interbelice, iar în anul 1926, atunci când geograful francez se afla în România, a publicat articolul „*Un prieten al României: profesorul de Martonne*” în ziarul „Adevărul”, în numărul din 5 noiembrie 1926. Având în vedere anii trecuți de la finalul Conferinței de Pace postbelice și mărturiile ce atestau influența hotărâtoare a geografului francez, în cadrul dezbaterilor și în incisiva propagandă pariziană, geograful român a realizat un articol de prezentare complex a legăturilor dintre români și Emm. de Martonne, previzionând, în finalul acestuia, și evoluțiile pentru anii următori. Profesorul de istorie C. Moisil și-a dedicat o importantă parte a activității științifice zonei dobrogene, iar în anul 1921, după publicarea la Paris a raportului martonian „*La Dobroudja*”, a realizat o analiză succintă a acestuia în „*Arhiva Dobrogei - Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei*”, în

⁸ Niculescu Gheorghe, Șerban Dragomirescu, *Emmanuel de Martonne* în Sorina Vlad (coord. științific), Radu Săgeată, Sorin Geacu, „*Geografi români*”, Editura Semne, București, 2000;

⁹ Anda Raicu, *Acest ciudat străin, care rătăcea singur prin munți...* în „România Pitorească”, nr. 461- mai 2010, Publicație editată de Compania Națională a Imprimeriilor "Coresi" S.A., București, 2010; Vezi și: *Idem, Galeria înfăptuitorilor României Mari: Emmanuel de Martonne* în „România Pitorească”, nr. 492 (1/2018), București, 2018, f.p. Material disponibil la adresa: <https://romania-pitoreasca.net/2018/03/27/romania-pitoreasca-nr-492-1-2018>.

¹⁰ Nicolae Enciu, *Emmanuel de Martonne și Basarabia* în „Confluente Bibliologice - Revistă de biblioteconomie și științele informării a Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alec Russo”, nr. 7-8 (1-2 – 2007), Editura Universității de Stat „Alec Russo”, Bălți, 2007;

numărul din aprilie-iunie 1919. Această analiză aducea în atenția publicului românesc o parte de activității pariziene a geografului francez Emm. de Martonne, în forurile Conferinței de Pace și în interiorul delegației franceze. În mod faptic, concluziona C. Moisil, geograful francez militase pentru păstrarea Dobrogei în componența statului român, iar argumentele folosite de acesta erau aproape imposibil de combătut de propaganda bulgară. Universitarul ieșean Mihai David a deținut o poziție privilegiată între colaboratorii români ai lui de Martonne, legăturile dintre aceștia fiind amplu descrise în presa vremii după fiecare vizită oficială a profesorului francez în capitala Moldovei. În semn de recunoștință pentru contribuția oferită pentru dezvoltarea științelor geografice românești, în general, și ieșene, în special, în anul 1938, M. David a propus acordarea onorantului titlu de *doctor honoris causa* al Universității Mihăilene din Iași pentru Emm. de Martonne. Raportul întocmit pentru creionarea și fundamentarea acestui demers a fost editat în Revista Științifică „V. Adamachi”, în numărul din aprilie-septembrie 1938, și conține unele dintre cele mai importante informații documentare în problematica legăturilor dintre omul de știință francez și statul român. În afara reliefării operei martoniene, în procesul de consolidare al științelor geografice românești, M. David a încercat să răspundă mai multor întrebări care persistă în această problematică, respectiv: contextul și momentul în care geograful francez a ajuns în mediul românesc, influența extinsă avută asupra domeniilor geografice românești și legăturile științifico-academice dezvoltate între Franța și România, sub directa influență a profesorului Universității Sorbona. Contribuția profesorului M. David reprezintă cea mai amplă contribuție interbelică în problematica vieții și activității geografului francez Emm. de Martonne, lipsind o lucrare de sinteză și integratoare.

În perioada comunistă, geografii V. Tufescu, Gh. Niculescu și Ș. Dragomirescu au analizat unele aspecte ale vieții și activității cercetătorului francez, însă, de asemenea, a lipsit o contribuție care să lămurească unitar întreaga complexitate a problematicii și aspectele ce țin de viața personală au fost lacunar tratate. Academicianul Victor Tufescu a beneficiat de o bursă la Paris, între anii 1938-1939, sub coordonarea geografului Emm. de Martonne, iar ulterior, în întreaga sa carieră, a încercat să readucă în atenția publică influența avută de mentorul său în dezvoltarea geografiei românești. Primul astfel de demers public a avut loc în anul 1957, acad. Victor Tufescu, acad. Vintilă Mihăilescu, cercet. Gh. Niculescu și cercet. Ș. Dragomirescu susținând o ședință comemorativă dedicată cercetătorului francez, în Aula Academiei Române. Sub coordonarea aceluiași colectiv științific, în anii '70, au fost organizate sesiuni științifice dedicate cercetătorului francez, iar în 1981 și 1983 au fost editate două volume din operele martoniene. Pentru a introduce cititorul în viața și activitatea omului de știință francez, în primul volum al acestei serii, academicianul V. Tufescu a publicat articolul „*Emm. de Martonne, făuritor al geografiei moderne și rolul său în formarea geografiei românești*”. Articolul aduce în actualitate microcosmosul familial în care s-a format Emm. de Martonne, anii de studiu, personalitățile care i-au influențat evoluția personală și profesională, contextul în care s-a axat pe cercetarea mediului geografic românesc și, de asemenea, există ample referiri la aproape întreaga operă dedicată acestui demers. Cele două volume au fost laudativ primite de geografii români și au fost editate la Editura Academiei Române, semnând importanța vechilor legături dintre cercetătorul francez și vechea instituție academică românească. După cum mărturisea cercetătorul Ș. Dragomirescu cele două volume au fost subfinanțate, existând un interes cert pentru o lipsă de calitate a materialelor folosite, mult sub posibilitățile tehnice ale editurii, la momentul respectiv. De asemenea, conform aceluiași mărturii, volumele nu au putut aminti de problema basarabeană și bucovineană, iar editarea unor texte care să trateze aceste aspecte a fost în afara oricăror discuții.

În aceeași perioadă, doi dintre istoricii oficiali ai perioadei comuniste, Mircea Mușat (1930-1994), adjunctul Secției de Propagandă și Agitație a Comitetului Central al P.C.R., și Ion Ardeleanu, directorul-adjunct al Muzeului de Istorie a P.C.R., au amintit în câteva cercetări de studiile geografului francez, ce tratau problema transilvăneană și, de asemenea, au preluat

un fragment din raportul „La Transylvanie” cu privire la vechimea și importanța elementului etnic românesc în nordul Dunării¹¹. Aceleași idei au fost ulterior folosite de prelatul ortodox Antonie Plămădeală (1926-2005), unul dintre liderii Bisericii Ortodoxe Române (în continuare B.O.R.), într-un studiu ce trata aceeași problematică¹². În aceeași perioadă istorică, mai consemnăm modul în care o parte a concepțiilor geografului francez au fost utilizate de medievistul N. Stoicescu (1924-1999) acesta amintind de teza istorică a descălecatului din Transilvania, folosită și de cercetătorul francez în teza de doctorat „La Valachie”¹³. Pentru a reliefa cât mai bine ideile sale, N. Stoicescu a preluat de la Emm. de Martonne imaginea vizuală a Transilvaniei, conform căreia regiunea putea fi asemănată „cu două brațe întinse într-o duioasă așteptare”, asemeni unui stat "cu centrul în afara teritoriului în care o așezaseră împrejurările istorice, o țară cu o cumpănă geografică nestatornică"¹⁴. În afara concepțiilor istorice ce au circulat în interiorul granițelor statului român, marcate de o puternică cenzură, studiile geografului francez au fost citate și folosite, în scop științific, de românii aflați din exil. Un astfel de exemplu editorial îl constatăm analizând publicația „Columna - Revistă de istorie, cultură și civilizație”, editată în perioada comunistă, în Republica Italiană, la Roma. Într-un articol din anul 1988, dedicat semnificației zilei de 1 decembrie 1918, redactorii aminteau de concepțiile susținute de savantul francez în raportul „La Transylvanie” prin care a fost combătută „« concepția medievală » pe care se sprijinea structura politică a Ungariei” și care amintea că românii „nu aveau nici o intenție să accepte politica de maghiarizare, pronunțându-se pentru unirea cu România”¹⁵.

În perioada post-comunistă, tema și documentația raportului susținut de geograful francez a fost analizată de mai mulți istorici și geografi români și francezi. Cercetătoarea Catherine Durandin considera că un punct important al raportului conaționalului său se axase pe modul în care Regatul României urma să respecte drepturile minorităților, în zonele majoritar maghiare ale Transilvaniei, în cazul în care acestea urmau să intre în componența viitorului stat român¹⁶. Istoricul francez A. Davier, analizând ideile transpuse în raportul ce analiza problema Transilvaniei, considera că de Martonne s-a îndepărtat de specializarea sa geografică și a ajuns să utilizeze motivele și temele centrale ale naționalismului românesc, iar între acestea, tema dacismului avea un puternic laitmotiv teritorial axat preponderent pe stăpânirea Transilvaniei, începând cu secolul al XIX-lea¹⁷. Îndepărtarea de specializarea geografică a fost clamată și de istoricul francez Georges-Henri Soutou (n. 1943), acesta considerând că raportul geografului

¹¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 97;

¹² Antonie Plămădeală, *Romanitate, continuitate, unitate*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988, p. 68;

¹³ Această opinie, citată de istoricul N. Stoicescu, cel ce trimite consultare, pe cei interesați la paginile 103-104 din teza *La Valachie. Essai de monographie géographique*, cât și la alte lucrări realizate de istoricii I. Nistor, C.C. Giurescu și E. Petrovici. A se consulta: Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor - Privire istoriografică, istoricul problemei, dovezile continuității*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 243 și Nicolae Stoicescu, *O falsă problemă istorică - Discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc*, Colecția Argumente, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993, p. 343-344.

¹⁴ Nicolae Stoicescu, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, Colecția "Biblioteca Istorică", nr. al LXI-lea, Editura Academiei R.S.R., București, 1983, p. 13-14; O descriere asemănătoare o constatăm în publicația interbelică „Renașterea”. A se vedea: "Renașterea - Organ național-bisericesc", Anul al XVII-lea, nr. 24 - 11 iunie 1939, Tipografia Eparhiei Ortodoxe Române, Cluj, 1939, p. 2;

¹⁵ ***, *Semnificația istorică a actului de la 1 decembrie 1918* în "Columna - Revistă de istorie, cultură și civilizație", anul al IV-lea, nr. III-IV - iulie-decembrie 1988, Tipolitografia Editrice Sallustiana, Roma, 1988, p. 14;

¹⁶ Catherine Durandin, *Histoire des roumains*, Librairie „Arthème Fayard”, Paris, 1995, p. 237; A se vedea, de asemenea, versiunea în limba română a acestui studiu: Catherine Durandin, *Istoria Românilor*, prefață de Al. Zub, traducere de Liliana Buruiană-Popovici, Colecția „Oglinzi Paralele”, vol. al IV-lea, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 176 și Sherman David Spector, *Romania at the Paris Peace Conference - A study of the diplomacy of Ioan I.C. Brătianu*, Bookman Associates, I.N.C., New York, 1962, p. 100;

francez a fost părtinitor, întrucât a relativizat ponderea elementului maghiar din Transilvania, prin mai multe metode, și nu a respectat întocmai statisticile etnice din 1910¹⁸. În acest fel, conform opiniei aceluiași cercetător francez, de Martonne a considerat, fără probe certe, că exista în aceste statistici o exagerare a numărului ungarilor și o diminuare certă a numărului românilor¹⁹. Aplicând această practică discutabilă, conform istoricului A. Davier, viitorul regiunii a fost eminent influențat²⁰. Analizând toate rapoartele întocmite de geograful francez în această perioadă, sub egida Comitetului de Studii, istoricul G.-H. Soutou constata că nu a regăsit astfel de considerații părtinitoare în cazul rapoartelor ce analizau problema poloneză, de Martonne văzând „*bine lucrurile*”, în aceste situații²¹. Istoricul ieșean Valeriu-Florin Dobrinescu (1943-2003) remarca modul în care geografului francez a susținut, în raportul său, în linii generale, ideea că românii din Transilvania erau, în mod incontestabil, „*elementul etnic cel mai vechi și mai viabil*”²² și, în aceste condiții, militau direct pentru unirea cu statul care a făcut mari sacrificii pentru acest deziderat național²³.

În perioada actuală, la peste 100 de ani de la momentul susținerii raportului ce trata problema Transilvaniei, opiniile nu s-au schimbat fundamental. Istoricul ieșean I. Nistor (n. 1980) consideră că acest raport a avut o importanță considerabilă în schițarea perspectivei franceze²⁴, iar cercetătoarea Dorina N. Rusu (n. 1953) remarca elementele cele mai importante asupra cărora s-a axat cercetătorul francez, respectiv: originea latină a populației românești, evoluția naționalităților din mediul geografic, preponderența populației românești și justetea revendicărilor românilor din teritoriile aflate sub dominație străină (drepturi ce corespundeau principiilor naționalităților)²⁵. De asemenea, cercetătorii I. Nistor, G. Micu și L. Leuștean remarcă modul în care geograful francez s-a referit la problematica drepturilor minorităților naționale, în cazul în care statul român ar fi urmat să dobândească regiunile locuite de majorități maghiare, militând pentru garantarea drepturilor lingvistice²⁶.

Istoricul basarabean N. Enciu, specializat în evoluția demografică a spațiului basarabean, a utilizat multe dintre informațiile statistice ale geografului francez Emm. de Martonne, în studiile sale doctorale, în volumele și articolele publicate în ultimele decenii. În anul 2007, în articolul „*Emmanuel de Martonne și Basarabia*”, publicat în revista „*Confluente Bibliologice*” a Universității de Stat „*Alec Russo*” din Bălți, acesta a tratat importanța avută de cercetătorul francez în problema basarabeană. După întreprinderea demersurilor doctorale, în demersuri proprii sau alături de istoricul N. Enciu, am încercat să aduc în atenția publică unele aspecte necunoscute sau insuficient analizate ale vieții și activității geografului francez²⁷.

¹⁷ Alexandre Davier, *Emmanuel de Martonne și România Mare* în "Magazin Istoric", serie nouă, anul al XXXIV-lea, nr. al VIII-lea (413) - august 2001, editat de Fundația Culturală „Magazin Istoric”, București, 2010, p. 22;

¹⁸ Georges-Henri Soutou, *La Grande Illusion - Quand la France perdait la paix (1914-1920)*, Édition Tallandier, Paris, 2015, p. 159;

¹⁹ A. Davier, *op. cit.* p. 22;

²⁰ G.-H. Soutou, *La Grande Illusion, op. cit.* p. 159;

²¹ *Ibidem*, p. 159-160;

²² Valeriu-Florin Dobrinescu, *România și Ungaria de la Trianon la Paris (1920-1947) - Bătălia diplomatică pentru Transilvania*, Editura Viitorul Românesc, București, 1996, p. 20;

²³ *Ibidem*;

²⁴ Ionuț Nistor, *România - Teritoriu de margine și spațiu de securitate* în I. Muntele, A. Ungureanu, C. Rusu (coord.) „*Spațiul geografic românesc la 100 de ani de la Marea Unire*”, cuvânt înainte de I. Muntele, volumul Simpozionului de Geografie organizat de Filiala Iași a Academiei Române în cadrul Zilelor Academice Ieșene - septembrie 2017, Editura Universității „A.I. Cuza” din Iași, Iași, 2018, p. 12;

²⁵ Dorina N. Rusu (ediție alcătuită), *Cronica lumii românești - 1914-1920*, prefață de Eugen Simion, vol. al II-lea, Colecția „Centenarul Marii Uniri - 1918-2018”, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2018, p. 89;

²⁶ Gabriel Micu, *Basarabia, România și geopolitica Marilor Puteri (1914-1947)*, Colecția „Monografii – A.N.T.I.M.”, vol. al X-lea, Editura Pontos, Chișinău, 2011, p. 112-113; Vezi și: I. Nistor, *op. cit.* p. 12 și L. Leuștean, *op. cit.* p. 55;

Un prim astfel de demers științific comun cu cercetătorul N. Enciu a avut loc în anul 2018 și a reprezentat culegerea și îngrijirea volumul de studii „*Emmanuel de Martonne - l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919-1920 en matière de Bessarabie*”. Volumul reprezintă prima reeditare a studiilor prin care geograful francez a încercat să lămurească problema basarabeană în perioada Conferinței de Pace și în primii ani postbelici, iar în studiul introductiv am încercat să readucem în actualitate întregul context intern și internațional al perioadei tratate. O versiune îmbunătățită a acestui studiu introductiv a fost publicată în numărul din ianuarie-martie 2018 al „Revistei de Istorie a Moldovei”²⁸ și ulterior a fost preluată în nr. 81 (4-2019) al Revistei „GeoPolitica”, dedicat împlinirii celor 100 de ani de la recunoașterea în circuitul juridic internațional a Tratatului de la Trianon²⁹.

Între anii 2018-2019, am tratat influența geografului francez Emm. de Martonne asupra societății românești în mai multe articole tematice. În primul articol din această perioadă, publicat în numărul 30-2018 al revistei sucevene „Meridian Critic”, am tratat problematica imagologiei basarabene și a constatărilor proprii ale geografului francez în Basarabia postbelică. Descrierea realităților basarabene a reprezentat unul dintre cele mai salutare demersuri postbelice martoniene și poate fi privită actualmente ca o adevărată frescă a întregii problematice locale - etnică, demografică, statistică și imagologică -. La Chișinău, spre finalul anului 2018, la Universitatea „Ion Creangă”, în cadrul unei conferințe tematice dedicată urbei locale, am prezentat un articol dedicat constatărilor urbane din 1919 ale geografului Emm. de Martonne. Articolul a fost editat în volumul „Identitățile Chișinăului - Orașul Interbelic”, coordonat de prof. univ. dr. Sergiu Musteață, iar aspectele reliefate considerăm că au adus numeroase lămuriri contextuale cu privire la realitățile localității, în primii ani postbelici. Pentru o informare cât mai exactă a cititorilor, am atașat acestui articol consemnările exacte ale cercetătorului francez, editate la Paris, în anul 1919. Modul în care societatea românească a relaționat cu omul de știință francez și i-a recunoscut meritele a reprezentat un alt punct de interes al perioadei doctorale, în raport cu activitatea martoniană. Rodul acestui interes a fost concretizat, în anul 2019, în revista „Akademos”, editată de Academia de Științe a Moldovei, prin publicarea articolului „*De pe malul Senei pe crestele Carpaților: Geograful francez Emmanuel de Martonne și recunoașterea academică românească*”. Articolul reprezintă o analiză a contextului în care cercetătorul francez a ajuns în mediul românesc de „pe malul Senei” și recunoașterea de care acesta a beneficiat din partea Academiei Române. Creionarea acestui context a dovedit o relativă inerție și o tardivitate în demersuri oficiale a academicienilor români, în recunoașterea unor merite științifice incontestabile. Intrând în profunzimea acestei

²⁷ Vasile-George Ursu, *De pe malul Senei pe crestele Carpaților: Geograful francez Emmanuel de Martonne și recunoașterea academică românească* în „Akademos – Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, nr. 53 – II (2019), publicație editată de Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, 2019. Vasile-George Ursu, *Școala Română din Paris (Fontenay-aux-Roses) – File semnificative din istoria unei instituții românești dispărute în negura timpului* în ”Plural - History, culture, society - Journal of the History and Geography Department ”Ion Creangă” State Pedagogical University”, Vol. VII, no. 1 - 2019, Editura ARC, Chișinău, 2019. Ursu Vasile-George, *Geograful francez Emmanuel de Martonne și mediul românesc. Elemente de imagologie și constatări proprii din Basarabia postbelică* în "Meridian Critic", Nr. 1 (Vol. 30-2018), Editura Universității "Ștefan cel Mare" din Suceava, Suceava, 2018. Vasile-George Ursu, *Geograful francez Emmanuel de Martonne în Chișinăul anului 1919* în „Identitățile Chișinăului”, ediția a V-a - Orașul Interbelic (coord. vol. Sergiu Musteață, Alexandru Corduneanu), Materialele Conferinței Internaționale „Identitățile Chișinăului. Orașul interbelic” - 1-2 noiembrie 2018, Chișinău, Republica Moldova, Seria Istorie și Documente Necunoscute – IDN, Culegere de studii - C 8, Coordonatorul seriei: Sergiu Musteață, Ediura ARC, Chișinău, 2020.

²⁸ Nicolae Enciu, Ursu Vasile-George, *Emmanuel de Martonne - l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919-1920 en matière de Bessarabie*, Editions universitaires européennes, Beau Bassin, 2018. N. Enciu, George V. Ursu, *Basarabia în preocupările științifice ale marelui geograf francez Emmanuel de Martonne* în "Revista de Istorie a Moldovei", ianuarie-martie 2018, Chișinău, 2018.

²⁹ Nicolae Enciu, George V. Ursu, *Emmanuel de Martonne – Avocatul României în problema Basarabiei, la Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920* în „GeoPolitica”, anul al XVII-lea, nr. 81 (4-2019), Editura TopForm – Asociația de Geopolitică „Ion Conea”, București, 2019, p. 164-178;

situații remarcăm că deși numărul străinilor care își dedicau activitatea zonelor românești nu era unul considerabil, încurajarea și recunoașterea oficială a acestora venea anevoios și în urma unor contexte ce nu țineau direct de sfera cercetărilor. Continuând această analiză asupra cazului special al lui Emm. de Martonne, am remarcat că Academia Română îl declară membru corespondent abia în anul 1912, după serbările jubiliare ale Universității din Iași din 1911, la care a participat, și ulterior devine membru de onoare după vizita misiunii universitare franceze din 1919. O ultimă contribuție rezultată în urma demersurilor doctorale a fost dedicate Școlii Române din Paris, din pitoreasca localitate Fontenay-aux-Roses, și a fost publicată în nr. I din 2019 al Revistei „Plural” editată de Departamentul de Istorie și Geografie al Universității „Ion Creangă” din Chișinău. Instituția educațional-culturală a fost creată la Paris în urma unor demersuri ale istoricului N. Iorga, susținute cu vigoare de mai multe personalități franceze, un rol important avându-l Emm. de Martonne. Instaurarea comunismului a înlăturat o parte considerabilă a legăturilor cultural-diplomatice franco-române și poate cea mai semnificativă „victimă” a acestei perioade o reprezintă dispariția Școlii Românești de la Fontenay-aux-Roses. Cercetătoarea Svetlana Suveică și-a dedicat o parte a studiilor documentate în ultimii ani modului în care geograful francez Emm. de Martonne a descris și a resimțit spațiul basarabean. În teza de doctorat „Basarabia în primul deceniu interbelic”, editată la Chișinău, în anul 2010, aceasta a avut numeroase referiri la constatările postbelice martoniene și la modul în care acestea au influențat procesul decizional din cadrul Conferinței de Pace. Ulterior, în cercetările ample, editate în limba engleză, aceasta a aprofundat întreaga problemă basarabeană, în perioadele antebelică, postbelică și interbelică, referirile și analizele ce aduc aminte de Emm. de Martonne fiind o constantă laudabilă. O serie de contribuții laudabile în problematica influenței geografului francez Emm. de Martonne în societatea românească au fost aduse de cercetător dr. Ana-Maria Stan din cadrul Muzeului Universității din Cluj. Studiile domniei sale pariziene au lămurit influența martoniană în numeroase situații contextuale – în perioadele postbelică și interbelică - și reprezintă bibliografie de primă importanță pentru majoritatea demersurilor științifice cu subiecte în relațiile cultural-diplomatice româno-franceze.

Pentru o documentare cât mai completă a prezentului proiect doctoral, studiile cercetătorilor români au fost integrate cu aspecte specifice istoriei personale, geopoliticii, geografiei și istoriei europene și globale, publicate în engleză, franceză și germană, acestea fiind eminamente necesare pentru întregirea viziunii și pentru a completa istoriografic proiectul doctoral. În mediul publicistic francofil, o serie importantă de istorici și geografi au dedicat volume sau articole vieții și activității omului de știință, între care îi amintim: Gavin Bowd³⁰, Jean Bastie³¹, Christophe Charle³², Yannick Muet³³, Gaëlle Hallair³⁴, Guillaume Durand³⁵,

³⁰ Gavin Bowd, *Un géographe français et la Roumanie - Emmanuel de Martonne (1873-1955)*, Editions L'Harmattan, Paris, 2012.

³¹ Jean Bastie, *Emmanuel de Martonne - Géographe fondateur de la géographie générale moderne et de la géographie régionale* în ”FIGInfos Festival International de Géographie de Saint-Dié-des-Vosges” - Thème: “La Planète en mal d’énergies”, Pays invité: La Roumanie”, Ediția a XVIII-a desfășurată între 4-7 octombrie 2007, Saint-Dié-des-Vosges Cedex, 2007. Material disponibil la adresa: <http://edd.ac-rouen.fr/IMG/pdf/fig-info.pdf>

³² Christophe Charle, *Les professeurs de la faculté des lettres de Paris – Dictionnaire biographique 1909-1939*, vol. al II-lea, Colecția "Publications de l'Institut National de Recherche Pédagogique - Histoire Biographique de l'enseignement", vol. al II-lea, Editions C.N.R.S., Paris, 1986.

³³ Yannick Muet, *Les géographes et l'Europe - L'idée européenne dans la pensée géopolitique française de 1919 à 1939*, Colecția "Euryopa", Vol. I - 1996, Volum editat de Institut Européen de l'Université de Genève, Geneva, 1996; Volum disponibil la adresa: <https://www.unige.ch/gsi/files/6814/0351/6342/muet.pdf>

³⁴ Gaëlle Hallair, *Les carnets de terrain du géographe français Emmanuel de Martonne (1873-1955) : méthode géographique, circulation des savoirs et processus de visualisation. Field notebooks from the French geographer Emmanuel de Martonne (1873-1955): geographical methodology, circulation of knowledge and process of visualization* în "Belgian Journal of Geography", nr. 2, 2013, f.p.; Material disponibil la adresa: <https://belgeo.revues.org/10807>; Vezi și: G. Hallair, *Circulation of photographic plates between Jovan Cvijić and Emmanuel de Martonne* în Vidojko Jović, Ana M. Petrović (editors), „150th Anniversary of Jovan Cvijić's birth”,

Dimitri Kitskis⁹⁵ și Alexandre Davier⁹⁶. Aceste studii tratează diverse perioade/contexte din viața geografului francez sau activitatea sa în forurile internaționale, însă, în afara analizei istoricului G. Bowd, lipsește un demers care să încerce - sau chiar să reușească - să trateze întreaga activitate în contextul mediului familial și al perioadelor istorice trăite. Cercetătorul Jean Bastie, în articolul „*Emmanuel de Martonne - Géographe fondateur de la géographie générale moderne et de la géographie régionale*”, prezentat și ulterior publicat în anul 2007, a analizat modul în ideile științifice martoniene au contribuit la fondarea geografiei moderne și la fundamentarea geografiei regionale, în special în Europa central-estică. Profesorul Ch. Charle a realizat o succintă analiză biografică a vieții și activității geografului francez, în anul 1986, în monografia „*Les professeurs de la Faculté des Lettres de Paris – Dictionnaire biographique (1909-1939)*”, axându-se pe următoarele linii principale: factorii educaționali, instituțiile de formare educațională, personalitățile cu influență fundamentală și activitatea întreprinsă la nivel academic. În anii '90 constatăm o creștere a interesului cercetătorilor francezi pentru evoluția ideilor geografice, iar Emm. de Martonne și concepțiile sale științifice au redevenit puncte de interes. Studiile care au vizat aceste sfere de interes s-au grupat involuntar pe specializări geografice sau pe regiuni, astfel reușind să fie editate unele dintre cele mai avizate analize ale acestor aspecte. Cercetătorul francez Yannick Muet a fost unul dintre primii exegeți ai acestui domeniu. Studiul său „*Les géographes et l'Europe - L'idée européenne dans la pensée géopolitique française de 1919 à 1939*”, editat în 1996, la Institutul European al Universității din Geneva, a analizat modul în care întreaga generație postbelică de geografi francezi a creat și a inovat geografia și geopolitica franceză. Activitatea lui Emm. de Martonne în spațiul geografic românesc și în unele arii internaționale ocupă secțiuni considerabile în această analiză, Y. Muet observând modalitățile de inovare și de coordonare impuse de liderul interbelic al școlilor geografică și geopolitică franceze. O continuatoare a activității începute de Y. Muet poate fi considerată cercetătoarea Gaëlle Hallair din cadrul Centre National de la Recherche Scientifique. În teza de doctorat în geografie, susținută la Paris, în anul 2010, cu titlul „*Histoire croisée entre les géographes français et allemands de la première moitié du XXe siècle: la géographie du paysage (Landschaftskunde) en question*”, aceasta a adus o nouă infuzie informațională în privința evoluției ideilor geografice între mediul academic francez și cel german. Constatările sale au reconfigurat o importantă secțiune a științelor geografice internaționale, iar figura emblematică a geografului francez Emm. de Martonne apare în centrul acestui demers doctoral. Ulterior, având acces la arhiva fotografică a Institutului de Geografie din Paris – în special la secțiunea cu fotografii și caiete de teren realizate de Emm. de Martonne - și fiind angrenată în proiecte de cercetare care au avut ca punct central valorificarea acestei arhive, demersurile lui G. Hallair s-au concretizat în mai multe articole tematice. Aceste demersuri științifice au repus în circulație internațională aceste mărturii documentare de primă importanță – însemnări și fotografii, unele total inedite - , legăturile martoniene cu spațiul românesc fiind în centrul multor astfel de materiale. În ultimul deceniu, legăturile geografului francez Emm. de Martonne cu spațiul românesc au fost succint analizate și de cercetătorul Guillaume Durand, autor al unui proiect doctoral intitulat „*Carpat*

Proceedings of the International Conference held at the Serbian Academy of Sciences and Arts - October 12–14, 2015, Collection „Serbian Academy of Sciences and Arts Scientific Meetings”, vol. al CLXII-lea, Publisher „Serbian Academy of Sciences and Arts”, Belgrad, 2016 și G. Hallair, *Observation, description and explanation of the Romanian research field: The notebook of Emmanuel de Martonne (1921)* în „Transylvanian Review”, vol. XXII, issue 3, p. 90-106;

³⁵ Guillaume Durand, *Carpates et Danube - Une géographie historique de la Roumanie*, éditée par Cristina Spinei, introduction par Ionel Căndea, Colecția „Bibliotheca Archaeologica Moldaviae”, vol. al XVIII-lea, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012.

⁹⁵ Dimitri Kitskis, *Le Rôle des experts à la Conférence de la paix de 1919 - Gestation d'une technocratie en politique internationale*, Éditions de l'Université d'Ottawa, Ottawa, 1972.

⁹⁶ A. Davier, *op. cit.*;

et Danube - Une géographie historique de la Roumanie”, publicat la Editura Istros din Brăila, în anul 2012. Având în vedere întreaga activitate științifică a geografului francez orice „geografie istorică” a spațiului românesc îl are în centrul demersului științific, același sens al cercetărilor fiind urmat și de G. Durand. Universitarul Dimitri Kitskis a realizat, în anul 1972, în volumul *„Le Rôle des experts à la Conférence de la paix de 1919 - Gestation d'une technocratie en politique internationale”*, prima analiză cunoscută a influenței experților în cadrul Conferinței de Pace postbelice. În analiza sa extinsă, D. Kitskis a relevat influența covârșitoare avută de aceste organisme tehnice aflate în cadrul delegațiilor naționale și în forurile întrunirii internaționale, iar unele secțiuni au vizat modul în care Emm. de Martonne a influențat direct anumite problematici – în special în Europa de Est - , în calitatea sa de expert al delegației franceze. Între deceniile '70-'90 au fost documentate mai multe studii extinse sau reduse ca întindere cu privire la influența geografului francez Emm. de Martonne în problematicile Europei centrale și de est. Cercetătorul francez Alexandre Davier a publicat, în Revista „Magazin Istoric”, în numărul din august 2001, un articol în limba română în care a fost reliefată influența geografului francez Emm. de Martonne în problematica postbelică a României Mari. Axându-se în primul rând pe modul în care geograful francez a ajuns în funcțiile decizionale și ulterior pe activitățile întreprinse, A. Davier a creionat ideile principale pe care s-a bazat argumentația cercetătorului francez în forurile consultative și decizionale ale Conferinței de Pace pariziene. În concluziile studiului său, A. Davier a susținut rolul considerabil pe care l-a îndeplinit Emm. de Martonne în perioada întrunirii diplomatice pariziene și în întreaga perioadă interbelică, în spectrul relațiilor diplomatice și culturale franco-române.

Într-o proporție mult mai redusă, în mediul academic de limbă engleză, au existat câteva articole care au tratat aceleași aspecte, acestea fiind realizate de cercetătorii: Jean Dresch³⁸, Robert P. Beckinsale³⁹ și Virginie Mamadouh⁴⁰. Majoritatea acestor analize în limba engleză au completat demersurile franceze sau reprezintă reluări ale informațiilor publicate în studiile anterioare. Geograful francez Jean Dresch, fost discipol al lui Emm. de Martonne, a elaborat în limba engleză un studiu dedicat îndrumătorului său, editarea fiind găzduită de prestigioasa serie „Geographers - Biobibliographical Studies”, coordonată de eruditul cercetător englez T.W. Freeman, în vol. al XII-lea, editat în 1988. Pornind de la elementele de ordin personal, cunoscute direct în perioada interacțiunilor de la catedră și din lectura articolelor ce au tratat viața și activitatea lui Emm. de Martonne, J. Dresch a arătat întregii umanități o adevărată personalitate plurivalentă. În afara elementelor ce țin de formarea intelectuală aceeași analiză abundă în detalii cu privire la evoluția gândirii geografice și, de asemenea, a fost enumerată succint lista cercetătorilor care au fost influențați direct sau indirect de coordonatorul interbelic al științei geografice franceze. În cadrul seriei de volume „Dictionary of Scientific Biography”, editată sub îndrumarea istoricului științelor Charles Coulston Gillispie, în anul 1981, geograful britanic Robert P. Beckinsale a elaborat un articol dedicat vieții și activității cercetătorului Emmanuel de Martonne. Deși a fost contemporan cu cercetătorul francez și ar fi putut reliefa

³⁸ Jean Dresch, *Emmanuel de Martonne - 1873-1955* în T.W. Freeman (editor), "Geographers - Biobibliographical Studies", vol. al XII-lea, Seria "Studies in the History of Geography", Bloomsbury Academic Publishing, Londra/Oxford/New York, 1988.

³⁹ Robert P. Beckinsale, *Emmanuel de Martonne* în Charles Coulston Gillispie (editor in chief), "Dictionary of Scientific Biography", vol. al IX-lea. A.T. Macrobis - K.E Naumann, Charles Scribner's Sons - Macmillan Library Reference USA, New York, 1981.

⁴⁰ Virginie Mamadouh, *Geography and War, Geographers and Peace* în Colin Flint (Editor), "The Geography of War and Peace - From Death Camps to Diplomats", Oxford University Press, Oxford, 2005.

unele aspecte necunoscute, analiza lui R. P. Beckinsale se rezumă la enumerarea unor generalități cvasi-unanim cunoscute în istoria geografiei mondiale. Cercetătoarea Virginie Mamadouh, profesor asociat al Universității din Amsterdam, a tratat influența geografului francez în problematica frontierelor internaționale, în articol „Geography and War, Geographers and Peace”, editat în volumul „The Geography of War and Peace - From Death Camps to Diplomats”, coordonat de universitarul american Colin Flint. Fără să aducă unele elemente total necunoscute, în problematica influenței geografului francez în procesele decizionale postbelice, analiza cercetătoarei olandeze reliefează modul în care știința geografică internațională s-a adaptat conflictelor armate izbucnite în ultimele secole.

Între toate aceste studii, contribuția profesorului scoțian G. Bowd reprezintă, cu certitudine, cercetarea cea mai amplă și mai complexă, depășind ca întindere orice alt proiect documentar dedicat problematicii marionetare. Pe parcursul celor peste 200 de pagini, istoricul din spațiul anglo-saxon, specializat, printre altele, și în istoria spațiului românesc, a reușit să abordeze, cu acribie, unele aspecte ale istoriei personale a cercetătorului Emm. de Martonne cu istoria statului român. O altă latură de excepție a acestui studiu o remarcăm în oportunitățile de acces, de consultare și de utilizare a resurselor documentare din Franța, România, Marea Britanie și S.U.A., viziunea emanată fiind astfel plurivalentă. În ciuda aspectelor pe deplin laudabile, am remarcat și unele lacune în analiza operei geografice și a vieții omului de știință, între care amintim: netratarea contextului în care au fost publicate unele studii și tratarea insuficientă sau netratarea unor detalii biografice de primă importanță. De asemenea, în cadrul aceluiași studiu, au fost omise, în analiza evoluției profesionale a lui Emm. de Martonne, unele momente cu însemnătate și un număr considerabil de personalități (franceze și străine) care au dirijat sau au influențat parcursul științific și personal al celui ce va deveni unul dintre cei mai importanți geografi ai generației sale. Pentru a completa și pentru a aprofunda aceste problematici netratate sau tratate incomplet, am identificat mai multe surse arhiviste neexploatate, respectiv: Arhiva Academiei Române – Colecții Speciale – Fondurile Ion Ursu și Pompiliu Eliade, Arhiva Bibliotecii Academiei Române - Fondul Corespondența Emm. de Martonne trimisă către G. Vâlsan, Arhiva Muzeului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (Fondurile Personale „Mihail David” și „Gheorghe Năstase” (1896-1985), Arhiva Personală „George Trohani” – Corespondență, Arhiva Personală „Șerban Dragomirescu” – Documente și însemnări, Arhiva Societății Române de Radiodifuziune, dosarul nr. 4/1932 – A. Lapedatu. De asemenea, la nivelul A.M.A.E. am identificat și am utilizat Fondul Paris – Culturale, vol. 310 – „Studenti și bursieri români în Franța - 1892”, Fondul Paris – Politice, vol. 53 – Conferința Păcii de la Paris – 1919 - dosar referitor la Basarabia, dosar referitor la Banat și Problema Transilvaniei la Conferința de Pace. De asemenea, de la A.N.I.C. fondurile personale conțin referiri prețioase cu privire la interacțiunile cu geograful francez (O. Ghibu, Alexandru Vaida-Voevod, Ion Pelivan și Pantelimon Halippa). Arhivele Naționale Iași conțin unele elemente istoriografice cu privire la trecerile geografului francez prin urbea ieșeană, respectiv: Fondul Facultatea de Litere, dosarul nr. 172 – Corespondența pentru lunile iulie, august și septembrie 1921 și Microfilme - Fondul Universitatea „Al. I. Cuza” – Rectorat – 1860-1944, dosarul nr. 79. Mărturiile fotografice ale interacțiunilor geografului francez cu mediul românesc au fost identificate în mai multe fonduri arhiviste naționale, respectiv: Arhivele Naționale Iași – Colecția Stampe și Fotografii, Muzeul Etnografic al Transilvaniei – Colecția Fotografii, Muzeul Național al Satului – Colecția Fototeca veche și Biblioteca Națională a României – Colecții Speciale – Stampe și Fotografii.

Volumul profesorului G. Bowd a fost tradus în limba română și publicat în anul 2023, la 11 ani de la prima ediție în limba franceză, sub îngrijirea cercetător dr. Ana-Maria Stan, la Editura Presa Universitară Clujeană⁴¹. Traducerea și editarea aduc numeroase îmbunătățiri la

⁴¹ G. Bowd, *Un geograf francez și România – Emmanuel de Martonne (1873-1955)*, ediție revizuită și adăugită, traducere de Ana-Maria Stan, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, 259 p.

nivelul momentelor tratate, includ unele anexe fotografice inedite și reprezintă o realizare pentru relațiile culturale româno-franceze. Din păcate, în forma actuală a proiectului doctoral, nu am apucat să parcurgem în totalitate acest volum pentru a ne completa viziunea de ansamblu.

Volumele și articolele menționate anterior nu sunt singurele surse istoriografice identificate în cursul documentării, însă, având în vedere limitările legate de timpul de elaborare și de numărul de pagini, am fost nevoit să amân includerea unor surse pentru o versiune viitoare îmbunătățită. De asemenea, în cadrul proiectului au fost folosite unele studii asupra cărora nu ne-am oprit în această analiză istoriografică, acestea urmând să fie descoperite de cititor în cursul lecturii.

Primul contact al autorului acestor rânduri cu numele geografului Emm. de Martonne a survenit în anul 2013, în condițiile în care căutam o temă pentru teza de licență în istorie, ce urma să fie susținută peste 2 ani, în anul 2015. Mediul universitar al științelor geografice românești cunoștea numeroase aspecte ale vieții și activității lui Emm. de Martonne, iar geograful sucevean Marius Archip mi-a pomenit pentru prima dată acest nume, într-o discuție privată. Având acest nume necunoscut până în acel moment al existenței mele, după ce am întreprins primele demersuri de cercetare, în perioada următoare am analizat posibilitatea de documentare și de concretizare a unui proiect de licență. Profesor universitar dr. Gheorghe Onișoru din cadrul Facultății de Istorie și Geografie (în continuare F.I.G.) a Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava (în continuare U.S.V.) a acceptat să îmi ghideze pașii în acest proiect temerar dedicat influenței geografului francez Emm. de Martonne în societatea românească și în procesul de trasare a granițelor României Mari. În următorii doi ani, dedicați documentării, am beneficiat de o Bursă Erasmus în cadrul „Karl-Franzens-Universität” din Graz (Austria), în perioada ianuarie-iulie 2014. Mediul universitar austriac și posibilitățile extinse de documentare mi-au facilitat adunarea mai multor materiale cu privire la aspectele necunoscute din viața și activitatea omului de știință. În aceeași perioadă, am poposit în bibliotecile din Viena și am achiziționat din fondurile bursiere un număr considerabil de volume inexistente în bibliotecile românești. De asemenea, am dus „spre limite” sistemul de împrumut interbibliotecar al universității-gază, iar numeroasele mele solicitări au fost onorate cu toată deschiderea. Pe această cale țin să mulțumesc întregului colectiv profesoral al Universității din Graz pentru experiența trăită în acest mediu academic și, în mod special, profesorilor Harald Heppner, Helmut Konrad și Siegfried Beer, aceștia reușind să-mi ofere câteva sugestii documentare și să-mi canalizeze energiile spre câteva resurse bibliografice indispensabile pentru tema mea. În aceeași perioadă austriacă am interacționat pentru prima dată cu studentul slovac Mikulas Hodovanec, absolvent între timp al Universității Oxford, acesta oferindu-mi, cu toată deschiderea, câteva dintre resursele bibliografice utilizate în cadrul prezentului studiu, în special la nivelul publicațiilor periodice străine, inaccesibile în mediul universitar românesc.

Anterior finalizării studiilor de licență în istorie, între anii 2009-2013, am urmat studii de licență în drept, în cadrul F.S.E.A.P. din cadrul U.S.V. Studiile au fost finalizate prin susținerea tezei de licență „*Două sisteme de control de constituționalitate a legilor în România - Abordare diacronică și prospecțiuni*”, proiectul fiind coordonat de lect. univ. dr. Lucian-Sorin Stănescu. Ulterior, între anii 2013-2015, am urmat cursuri de masterat în specializarea Management și Administrație Europeană, în cadrul F.S.E.A.P. a U.S.V. Tema de disertație a fost realizată sub coordonarea prof. univ. dr. Aurora Ciucă și a fost intitulată „*Vespasian V. Pella - Reper românesc în dreptul penal internațional*”. Colectivele de profesori cu care am interacționat în aceste perioade de formare mi-au asigurat sprijinul necesar pentru întreprinderea demersurilor educaționale și le asigur de întreaga mea recunoștință.

După susținerea licenței în istorie, în cadrul F.I.G. a U.S.V, în sesiunea din iulie 2015, proiectul dedicat geografului francez Emm. de Martonne a crescut constant, iar munca documentară a fost continuată. Dedicându-mi o parte considerabilă din timp pentru identificarea unor noi surse documentare am considerat că proiectul poate fi extins la nivelul

unei teze de doctorat. Astfel, în sesiunea din septembrie 2016, proiectul doctoral a fost admis la Școala Doctorală de Științe Socio-Umane din cadrul U.S.V., sub coordonarea prof. univ. dr. Mihai Iacobescu. Coordonatorul proiectului doctoral a crezut în posibilitatea de concretizare a temei propuse, a venit cu numeroase idei documentare și fără sprijinul necondiționat al domniei sale nu aș fi reușit să aduc proiectul în acest stadiu. În acest context, am continuat munca de documentare la instituții arhivistice, fonduri arhivistice și bibliotecile din mediul românesc, între care amintesc: Arhivele Naționale din București, Arhivele Naționale Iași, Arhiva Bibliotecii Academiei Române, Arhiva Academiei Române, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Arhiva C.N.S.A.S., Arhiva Bibliotecii Naționale a României și Arhiva Muzeului Universității „A.I. Cuza” din Iași. O serie importantă de resurse documentare le-am consultat în colecțiile speciale ale următoarelor instituții: Biblioteca Central Universitară București, Biblioteca Central Universitară Iași, Fondul Documentar al Bibliotecii „I.G. Sbiera” din Suceava, Fondul Documentar al Bibliotecii U.S.V., Fondul Documentar al Bibliotecii Județene „G.T. Kirileanu” din Piatra Neamț și Fondul Documentar al Institutului „Bucovina” din Rădăuți. La sediile tuturor acestor instituții am găsit deschidere deplină pentru proiectul meu și uneori mi-au fost furnizate materiale scanate la distanță, iar tuturor celor care m-au ajutat nu le voi putea mulțumi îndeajuns. În cadrul Bibliotecii U.S.V. am fost sprijinit, în mod hotărâtor, de către prof. univ. dr. Sanda-Maria Ardeleanu, coordonatoarea instituției, dr. Nina Dumitrov, bibliotecara Paula-Cătălina Hurjui și bibliotecara Despina Rotaru. De asemenea, accesul la Fondul Documentar al Institutului „Bucovina” din Rădăuți a fost sprijinit și susținut de prof. dr. Marian Olaru, coordonatorul institutului de cercetare, și de bibliotecara Raluca Muscă. Având în vedere perioada tratată în proiectul doctoral, până în anii Conferinței de Pace postbelice, numeroase surse documentare inedite rămân să fie exploatate în proiecte publicistice viitoare.

Analizând retrospectiv numele celor ce mi-au facilitat accesul la unele resurse documentare, în posesia cărora aș fi ajuns cu dificultăți considerabile, și numele celor ce m-au ajutat cu idei documentare, țin să le mulțumesc unor oameni pasionați de munca pe care o întreprind. Cercetător dr. Magda Stravinschi din cadrul Institutului Astronomic al Academiei Române, îi mulțumesc pentru deschiderea arătată și pentru toate informațiile furnizate. Universitarilor bucureșteni prof. univ. dr. Radu Carp, conf. univ. dr. Alexandru Murad-Mironov și prof. univ. dr. Armand Goșu le mulțumesc pentru unele ideile documentare furnizate în cadrul unor discuții private, purtate în anii primelor documentări. În cadrul Arhivei M.A.E., dr. Alina Iancu, custodele fondului documentar, și întregul colectiv instituțional mi-au susținut, cu toată deschiderea, cerințele documentare. Tot în București, am beneficiat de sprijinul dr. Cristina Țineghe – Arhivele Naționale Ilfov și dr. Alina Pavelescu – Arhivele Naționale ale României. De asemenea, în colectivul A.N.I.C., coordonat de dr. A. Pavelescu, am beneficiat de sprijinul unui colectiv profesionist, dedicat cercetării.

Câteva dintre itinerariile documentare au fost susținute de la distanță, în special din urbea clujeană, de câțiva universitari și muzeografi pe deplin dedicați istoriei și științei, între care îi amintesc: cercetător dr. Ana-Maria Stan (Muzeul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj), conf. univ. dr. Alexandru Păcurar (Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj), iar colectivul muzeografic reunit în jurul istoricului dr. Tudor Sălăgean și a cercet. dr. Laura-Cristina Pop (Muzeului Etnografic al Transilvaniei din Cluj) mi-a oferit câteva mărturii de natură fotografică. În aceeași perioadă am interacționat pentru prima dată cu geograful focșănean prof. dr. Răzvan Săcrieru, iar domnia sa mi-a sprijinit numeroase demersuri științifice și mi-a facilitat primele contacte cu unul dintre decanii geografilor români, cercetătorul Șerban Dragomirescu (1932-2022), trecut la cele veșnice între timp. La imobilul din București al familiei Dragomirescu am aflat unele detalii de primă importanță pentru cercetarea întreprinsă, am avut acces la arhiva de documente și de fotografii a familiei și mi-a fost îngăduit accesul la unele resurse nebănuite de ordin documentar. De asemenea, în același context, mi-am notat unele

detalii „istorisite” de gazda mea, „oratorul desăvârșit prin propria memorie”, cercetător Ș. Dragomirescu. Tot prin intermediul prof. dr. Răzvan Săcrieru am interacționat cu alți doi cercetători pasionați ai științelor geografice conf. univ. dr. Costică Neagu și dr. Florin Roman, aceștia oferindu-mi unele sugestii documentare și ajutându-mă în lectura primelor versiuni ale proiectului doctoral. În cursul documentării, am avut onoarea să fiu sprijinit de dr. George Trohani, fost cercetător și director adjunct al M.N.I.R. și deținătorul unei arhive de familie impresionate, moștenită de la defunctul său tată Nicolae Trohani (1912-2003). Fiind un apropiat al familiei Eliade, N. Trohani a păstrat numeroase documente persoanele de la urmașii familiei, stabiliți în Franța și dispăruți între timp. Aceste resurse documentare conțin informații importante, mărturii fotografice și unele aspecte total necunoscute din istoria legăturilor româno-franceze.

În demersurile documentare am mai beneficiat de sprijinul unei serii importante de istorici, lingviști și filologi, în afara celor menționați anterior, respectiv: prof. univ. dr. hab. Nicolae Enciu (alături de care am colaborat la editarea unui volum de texte dedicat influenței geografului Emm. de Martonne în Basarabia), dr. Svetlana Suveică, dr. Aliona Grati, dr. Sergiu Musteată, dr. Diana Vrabie, dr. Cristina Vohn, dr. Radu Racovițan, dr. Petronela Podovei, dr. Silvia Corlăteanu-Granciuc, dr. Luminița Stelian, dr. Stan Constantin Tufan, dr. Valentin Burlacu, dr. Constantin Manolache, profesorul și scriitorul Ioan-Dumitru Denciu, prof. Ojică Elena, drd. Viorel Bolduma, cercetător Paraschiva Pîțu și drd. Roland Olah). În afara resurselor de ordin documentar, pentru care le sunt pe deplin recunoscător, cercetătorii menționați anterior mi-au oferit unele dintre cele importante încurajări personale și instituționale. Consider că forma actuală a acestui proiect nu ar fi fost realizabilă fără sprijinul celor menționați anterior și le mulțumesc încă o dată pentru sprijinul oferit. Câteva instituții românești și internaționale mi-au oferit câteva volume, materiale și unele sugestii documentare, respectiv: Centrul Județean de Cultură Prahova (referent Emilia Vasile), Biblioteca Română din Freiburg (dr. M. Neagu), Obștea Banca Populară Gilort (Gheorghe Fârlan) și Asociația „Eco-Lotru” din Brezoi, județul Vâlcea.

Memorialistică românească consultată a fost extrem de importantă pentru reliefarea unor contexte interne și internaționale și îi include pe unii dintre cei mai importanți politicieni, diplomați și oameni de știință implicați direct în anumite contexte istorice, respectiv: S. Bocu⁴², Gh. Bezviconi⁴³, A. Vaida-Voevod⁴⁴, G. T. Kirileanu⁴⁵, N. Iorga⁴⁶, C. Brediceanu⁴⁷, O. Tafrali⁴⁸

⁴² Sever Bocu, *Drumuri și răscruci*, vol. I - *Memorii*, volum editat în regie proprie, Timișoara, 1939; *Idem*, *Lupta pentru Banat - Două discursuri și memoriile lui Sever Bocu despre Conferința de Pace de la Paris*, excurs istoric de Flavius Boncea, postfață de Daniel Vighi, Colecția „Biblioteca Cercului de Studii Vestul”, vol. al II-lea, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2011; *Idem*, *Drumuri și răscruci. Memorii în „Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919)”*, antologie, ediție, studii și note de Valeriu Leu și Nicolae Bocșan, Mihaela Bedecan și Ionela Moscovici (colab.), introduceri de V. Leu și N. Bocșan, notă asupra ediției de N. Bocșan, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012;

⁴³ Gh. Bezviconi, *Pavel Gore*, Lucrare apărută cu sprijinul Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor - Secția Chișinău, Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, Chișinău, 1938; *Idem*, *Profiluri de ieri și de azi - Articole, Cavalerul Paul Gore*, Editura Librăriei Universitare I. Cărăbaș, 1943; *Idem*, *Cavalerul Pavel Gore în „Cetatea Moldovei - Revistă săptămânală de probleme actuale, literatură și critică”*, anul al IV-lea, vol. al IX-lea, nr. 5 - mai 1943, Institutul de Arte Grafice „Brawo”, Iași, 1943;

⁴⁴ Liviu Maior, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles (însemnări, memorii, scrisori)*, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1993. *Idem*, *Memorii*, vol. al II-lea, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii de A. Șerban, Colecția „Remember”, ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2006.

⁴⁵ G. T. Kirileanu, *Sub trei regi și trei dictaturi. Amintiri, jurnal și epistolar*, Vol. I - 1872-1916, Seria „Patrimoniu”, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și bibliografie de C. Bostan, Editura Crigarux, Piatra Neamț, 2004; *Idem*, *Însemnări zilnice (1906-1960)*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, bibliografie și indici de C. Prangati, cuvânt înainte I. Dăcu, Editura Albatros, București, 2004; *Idem*, *Martor la istoria României (1872 - 1960) - Jurnal și epistolar*, vol. I - 1872-1914, ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și indice de C. Bostan, Editura Rao, București, 2013; *Idem*, *Martor la istoria României (1872 - 1960) - Jurnal și epistolar*, vol. al IV-lea - 1921-

, S. Pușcariu⁹¹, I. Simionescu⁹², A. Lapedatu⁹³, I. Clopoșel⁹⁴, R. Cosmin⁹⁵, N. Dunăreanu⁹⁶, I. Pillat⁵⁵, D. Pillat⁵⁶, A. Popșor⁵⁷, Regina Maria a României⁵⁸, Alexandru Em. Lahovary⁵⁹, Ș. Hepites⁶⁰, I. Pelivan⁶¹, N. Petrescu-Comnen⁶², C. Zagoriț⁶³, P. Eliade⁶⁴, E. Ene⁶⁵, Gh. Năstase⁶⁶,

1922, Colecția "Biblioteca Rao", ediție îngrijită, cuvânt-înainte, note și indice de C. Bostan, Editura Rao, București, 2017.

⁴⁶ Nicolae Iorga, *Socoteala definitivă cu d-l Pompiliu Eliade*, Tipografia "Minerva", București, 1903; *Idem*, † *Profesorul Agura* în "Neamul Românesc Literar", Anul al III-lea, nr. 38-39 - 9 octombrie 1911, Vălenii de Munte, 1911; *Idem*, *Serbările de la Iași* în "Neamul Românesc Literar", Anul al III-lea, nr. 38-39 - 9 octombrie 1911, Vălenii de Munte, 1911; *Idem*, *Note de drum*, Editura „Neamul Românesc”, București, 1913; *Idem*, *O viață de om - Așa cum a fost*, Vol. I - Copilăria și tinerețea, Colecția "Orizonturile mele", Editura „N. Stroilă”, București, 1934; *Idem*, *Memorii*, vol. al II-lea - *Însemnări zilnice maiu 1917-martie 1920. Războiul național. Lupta pentru o nouă viață politică*, Editura "Națională" S. Ciornei, București, 1931; *Idem*, *Orizonturile mele. O viață de om - Așa cum a fost*, ediție îngrijită, note, comentarii de V. Râpeanu și S. Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii și indice de V. Râpeanu, Editura Minerva, București, 1984;

⁴⁷ Caius Brediceanu, *Tot Banatu-i... pe jumate. Despre Banat la Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920* în "Magazin Istoric", serie nouă, anul al XXXIV-lea, nr. 12 (417) - decembrie 2001, Publicație editată de Fundația Culturală "Magazin Istoric", Imprimeria Coresi, București, 2001.

⁴⁸ Oreste Tafrali, *Propaganda românească în străinătate*, Editura "Ramuri" - Societate Anonimă, Craiova, 1920; *Idem*, *Apărarea României Transdanubiene în străinătate* în "Analele Dobrogei - Revista Societății Culturale Dobrogene", anul al II-lea, nr. 1 - ianuarie-martie 1921, Institutul de Arte Grafice "Victoria", Constanța, 1921.

⁹¹ S. Pușcariu, *Memorii*, ediție îngrijită de M. Vulpe, prefață de I. Bulei, note de I. Bulei și M. Vulpe, seria „Memorialistică”, Editura Minerva, București, 1978.

⁹² I. Simionescu, *Jubileul Universității din Iași* în „Revista Științifică V. Adamachi”, vol. al II-lea, nr. a III-lea – august 1911, Tipografia „H. Goldner”, Iași, 1911.

⁹³ Alexandru Lapedatu, *Scrieri Alese - Articole, cuvântări, amintiri, prefață*, ediție îngrijită, note și comentarii de I. Opreș, Seria "Restituiri", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985; *Idem*, *Amintiri*, ediție îngrijită și prefață de I. Opreș, Editura Floarea Albastră, Cluj-Napoca, 2015;

⁹⁴ Ion Clopoșel, *A murit un mare ziarist: episcopul Roman Ciorogariu* în "Societatea de mâine", anul al XIII-lea, nr. 1 - ianuarie 1936, București, 1936.

⁹⁵ Radu Cosmin, *Amintiri din viața culturală a vechiului București - I* în "Cele trei Crișuri - Anale Culturale", Anul XVI, nr. 7-8 - iulie-august 1935, Editura "Scrisul Românesc" din Craiova, Oradea, 1935;

⁹⁶ Nicolae Dunăreanu, *Nădejdi spulberate - Nuvele, schițe, amintiri*, Editura „Cartea Românească”, Chișinău, 1928.

⁵⁵ Ion Pillat, *Mărturisiri - Note stenografice* - în "Revista Fundațiilor Regale", anul al IX-lea, nr. al II-lea - 1 februarie 1942, Publicație editată de "Uniunea Fundațiilor Culturale Regale", București, 1942.

⁵⁶ Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, ediție alcătuită, prefață și bibliografie de G. Muntean, Editura Minerva, București, 1978.

⁵⁷ Alexandru Popșor, *Autobiografie - Trecutul sămânță rodnică de viitor*, Editura Bonifaciu, București, 1999.

⁵⁸ Regina Maria A României, *Însemnări zilnice*, vol. I – decembrie 1918 - decembrie 1919, traducere de V. Costache, S. Racoviceanu, ediție îngrijită, introducere și note de V. Arimia, Editura Albatros, București, 1996.

⁵⁹ Alexandru Em. Lahovary, *Amintiri diplomatice - Constantinopol (1902-1906). Viena (1906-1908)*, Colecția „Memorialistică diplomatică”, vol. I, ediție îngrijită de A. Stănescu și L. Vlad, studiu introductiv, selecția documentelor, note, comentarii și indice de L. Vlad, Editura Institutul European, Iași, 2009; *Idem*, *Note, amintiri, corespondență diplomatică, oficială și personală (1877-1914) - Paris, Petersburg, București, Roma*, editori: R. Dinu și A.-B. Ceobanu, Colecția „Documenta”, Editura U.A.I.C. din Iași, Iași, 2013;

I. Zamfirescu⁹³, D. Năstase⁹⁴, C.-D. Căldăraru⁹⁵, V. Cernea⁹⁶, ș.a.. Unele aspecte au fost explicate în detalii importante prin consultarea memorialisticii editate de personalitățile internaționale implicate în procesele istorice sau care au interacționat direct cu Emm. de Martonne, iar între aceștia îi amintim: Ch. Benoist⁷¹, J. Laroche⁷², C. Maclair⁷³, I. Bowman⁷⁴, J.-T. Shotwell⁷⁵, A. Dauzat⁷⁶, Ch. Dauzats⁷⁷, J.-Ch. Jollivet⁷⁸, Ch. Rivet⁷⁹, Conte Charles de Saint-Aulaire⁸⁰, Paul Morand⁸¹ și A. Tardieu⁸². Cei mai mulți dintre cei menționați au descris în rândurile de primă importanță istoriografică interacțiunea directă cu Emm. de Martonne, iar

⁶⁰ Ștefan Hepites, *Geograful Emm. de Martonne la Societatea Regală Română de Geografie* în „B.S.R.R.G.”, Tomul al XL-lea, Anul 1921, Tipografia Curții Regale "F. Göbl", București, 1922.

⁶¹ Ioan Pelivan, *Ion Inculeț și Conferința de Pace dela Paris - Amintiri, observații și scrisori*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1940.

⁶² Nicolae Petrescu-Comnen, *Campania românească din 1919 în Ungaria (Amintiri și documente inedite)* în "Destin - Revistă de cultură românească", Caietul al X-lea, publicație editată de către Empresa de Artes Grafica "S. L. Agustin de Rethencourt", Madrid, 1956.

⁶³ Constantin Zagoriț, *Mai multe hărți (etnografice, religioase, economice și politice) ale Transilvaniei și graniței dinspre Ungaria*, cu 9 hărți anexate, Tipografia Concurența „V. Dumitrescu”, Ploiești, 1938;

⁶⁴ P. Eliade, *Vie Heureuse* în "L'indépendance Roumaine", anul al XXVI-lea, nr. 7986 - Joi - 21 noiembrie/4 decembrie 1902, Imprimerie de L'indépendance Roumaine, București, 1902.

⁶⁵ Ernest Ene, *Regionalismul - A II-a conferință în a d-lui Em. de Martonne* în "Voința Națională", Anul al XXVIII-lea, nr. 7942-3, marți - 31 ianuarie 1912, Imprimeriile "Independența", București, 1912; *Idem*, *Geografia Nouă* în "Voința Națională", anul al XXVIII-lea, nr. 7943-3, miercuri - 1 februarie 1912, Imprimeriile "Independența", București, 1912.

⁶⁶ Gheorghe Năstase, *Basarabia la Conferința de Pace* în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, anul I, nr. 4 - ianuarie 1920, Institutului de Editură „Reforma Socială”, București, 1920.

⁹³ Ion Zamfirescu, *Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Eminescu, București, 1987;

⁹⁴ Dumitru Năstase, *Gânduri despre Gheorghe I. Năstase, tatăl meu* în "Limba Română - Revistă de Știință și Cultură", Anul al XVI-lea, Nr. IV-VI (130-132) aprilie-iunie 2006, Chișinău, 2006.

⁹⁵ Cristian-Dragoș Căldăraru, *Profesorul Ștefan Bujoreanu, luminător de cultură românească* în Costin Clit (coord.), în vol. „Colegiul Național "Cuza Vodă" din Huși - Centenar - 1918-2018", Editura PIM, Iași, 2018.

⁹⁶ Valentin Cernea, *Cum a scăpat poetul Ion Pillat la Severin dintr-un devastator cutremur*, f.a.. Material disponibil la adresa: <https://www.cafeneauapolitica.ro/cum-a-scapat-poetul-ion-pillat-la-severin-dintr-un-devastator-cutremur>.

⁷¹ Charles Benoist, *Souvenirs*, tomul al III-lea - 1902-1933 - Vie parlementaire, vie diplomatique, Librairie Plon, Paris, 1934.

⁷² Jules Laroche, *Au Quai d'Orsay avec Briand et Poincaré - 1913-1926*, Éditions Hachette, Paris 1957.

⁷³ Camille Maclair, *O națiune nu este mare sau mică decât prin inimă* în Lucian Deaconu, *Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris*, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918, Editura Sitech, Craiova, 2009.

⁷⁴ Isaiah Bowman, *Constantinople and the Balkans* în E. House, Ch. Seymour (editori), „What really happened at Paris - The story of the Peace Conference (1918-1919)”, Hodder & Stoughton Publishers, Londra, 1921; *Idem*, *The New World - Problems in political geography*, prefață de I. Bowman, editat de World Book Company, New York, 1922.

⁷⁵ James T. Shotwell, *At the Paris Peace Conference*, The Macmillan Company, New York, 1937.

⁷⁶ Albert Dauzat, *La science française a l'exposition de San-Francisco* - reportaj - în "Le Temps", Anul 55, nr. 19.835, miercuri - 27 octombrie 1915, Paris, 1915.

⁷⁷ Ch. Dauzats, *Société de Géographie - Le rôle de la Roumanie* în „Le Figaro”, anul 61, seria a III-a, nr. 79, sâmbătă - 20 martie 1915, Imprimerie du Figaro, Paris, 1915.

⁷⁸ Gaston Jollivet, *Trois mois de Guerre - Mai * Juin * Juillet 1915*, Editions Hachette & CIE Imprimerie Lahure, Paris, 1916

⁷⁹ Charles Rivet, *O perioadă de autentică încordare între români și sârbi* în L. Deaconu, (editor), „Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris”, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918, Editura Sitech, Craiova, 2009.

⁸⁰ Charles de Saint-Aulaire, *Confesiunile unui bătrân diplomat*, ediția I, traducere de I. Sturdza, introducere și note de M. D. Sturdza, Colecția "Memorii-Jurnale-Convorbiri", Editura Humanitas, București, 2003; *Idem*, *Însemnările unui diplomat de altădată în România 1916-1920*, ediția a II-a revăzută și adăugită, traducere de I. Sturdza, introducere și note de M. Dim. Sturdza, Colecția "Vintage", Editura Humanitas, București, 2016.

reunirea și interpretarea într-un proiect doctoral a acestor mărturii memorialistice reprezintă un alt element de **originalitate**. După parcurgerea acestor mărturii memorialistice, constatăm o linie generală a majorității acestor consemnări, personalitățile menționate anterior descriindu-l pe Emm. de Martonne asemeni unui « lobbist european », cu puternice conexiuni în mediile universitare francez, românesc și american. O serie importantă de însemnări memorialistice consultate au fost scrise de însăși Emm. de Martonne, în dorința acestuia de a lămuri pentru posteritate unele aspecte ale vieții și activității sale⁸³. Aceste însemnări ale geografului francez au reprezentat o resursă documentară hotărâtoare, fie că ne referim la volumele editate de colectivul de cercetători români (V. Tufescu, Gh. Niculescu și Ș. Dragomirescu, în perioada comunistă) sau de însăși Emm. de Martonne în versiunile originale.

Corespondența consultată a lămurit numeroase aspecte necunoscute ale vieții și activității omului de știință, reușind să identificăm o serie importantă de schimburi epistoale purtate direct cu omul de știință (Ș. Hepites⁸⁴, G. Vâlsan, N. Iorga⁸⁵, G.T. Kirileanu⁸⁶, E. Racoviță⁸⁷, etc). O altă serie importantă de schimburi epistolare am constatat-o între cercetătorii români și străini care au consemnat interacțiuni sau contexte ce îl implicau direct sau indirect pe de Martonne (G. Moroianu, A. Vaida-Voevod⁸⁸, T. Maiorescu⁸⁹, A. Gorovei⁹⁰, N. Iorga, A. Lapedatu, A. Henry⁹¹, G. T. Kirileanu, S. Mehedinți⁹², etc).

⁸¹ Paul Morand, *Voyages*, édition établie et présentée par Bernard Raffalli, Collection "Bouquins", Editions Robert Laffont, Paris, 2001.

⁸² Andre Tardieu, *The Truth about the Treaty*, cuvânt înainte de Edward M. House, introducere Georges Clemenceau, Editura "The Bobbs-Merrill Company Publishers", Indianapolis, 1921; *Idem, La paix*, prefață de Georges Clemenceau, Editura Payot & Cie, Paris, 1921.

⁸³ Emm. de Martonne, *Carpații* în "Flacăra - Literară, artistică, socială", Anul I, nr. 19 - 25 februarie 1912, Publicație editată de Atelierele Socec, București, 1912; *Idem, Carpații* în "Revista Infanteriei", Anul al XVI-lea, nr. 183 - februarie 1912, Publicație editată în regim propriu, București, 1912; *Idem, Titres et travaux scientifiques*, Librairie „Armand Colin”, Paris, 1932;

⁸⁴ *Scrisoarea d-lui prof. Em. de Martonne adresată d-lui Vicepreședinte Hepites (Proces-Verbal No. 6)*, Paris, le 7 Mars 1916 în "Buletinul S.R.R.G.", tomul al XXXVII-lea, Anii 1916-1918, Atelierele Grafice „Socec & Co.” Societate Anonimă, Edițiunea S.R.R.G., București, 1919.

⁸⁵ „Scrisori către N. Iorga”, vol. III - 1913-1914, Colecția "Documente Literare", ediție îngrijită de P. Țurlea, studiu introductiv de A. Pippidi, Editura Minerva, București, 1988; „Scrisori către N. Iorga”, vol. al IV-lea - 1915-1916, ediție îngrijită de P. Țurlea, Colecția "Documente Literare", Editura Minerva, București, 1993; "Scrisori către N. Iorga", vol. al VI-lea - 1919-1920, partea I-a, ediție îngrijită de P. Țurlea, Colecția "Documente Literare", București, 2002. Nicolae Iorga, *Corespondență*, vol. al III-lea, ediție, note, indici de E. Vaum, Editura Minerva, București, 1991.

⁸⁶ G. T. Kirileanu, *Corespondență*, ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de M. Handoca, Editura Minerva, București, 1977.

⁸⁷ Gheorghe Racoviță, Ana-Maria Stan, *Memoria Documentelor. Cooperarea franco-română la Universitatea din Cluj, oglindită în arhiva lui Emil Racoviță*, prefață de A. Marga, traducerea textelor din limba franceză, argument, introducere și index cronologic al documentelor de Gh. Racoviță și A.-M. Stan, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.

⁸⁸ *Corespondență. George Moroianu-Alexandru Vaida-Voevod - 1895-1934*, ediție îngrijită și note de R. Nazare și D. Nazare, prefață de Gh. Iancu, Seria "Istorie. Documente. Mărturii", Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011. Alexandru Vaida-Voevod, *Scrisori de la Conferința de Pace - Paris-Versailles (1919-1920)*, ediție îngrijită, studiu introductiv M. Vaida-Voevod, Editura Multi Press Internațional, Cluj-Napoca, 2003.

⁸⁹ *Titu Maiorescu și prima generație a maioreșienilor - Corespondență*, antologie, note și prefață de Z. Ornea, text stabilit de F. Mihai și R. Bichis, Colecția „Documente Literare”, Editura Minerva, București, 1978.

⁹⁰ „Scrisori către Artur Gorovei”, ediție îngrijită și introducere de M.-L. Ungureanu, Editura Minerva, București, 1970.

⁹¹ "Dragă Domnule și prietene": *Scrisori către Arsène Henry, ministru al Franței la București (1897-1904)*, de la Sabina Cantacuzino, Clara Haskil, Maria Pillat, Anna Kretzulescu-Lahovary, Maria Cantacuzino și Olga Cantacuzino-Miclescu, ediție îngrijită, traducere din limba franceză, studiu introductiv și note de F. Țurcanu, Colecția "Memorii. Jurnale. Corespondență", Editura Humanistas, București, 2018.

⁹² Simion Mehedinți, *Scrisori către Constatin Brătescu*, ediție îngrijită și prefață de Mircea A. Diaconu, Editura Revistei Convorbiri Literare, Iași, 2001;

Publicațiile periodice românești pe care le-am consultat au fost generoase în detalii contextuale, acestea surprinzând numeroase momente de primă importanță din activitatea românească și internațională a cercetătorului Emm. de Martonne. Aceste surse documentare ne-au parvenit prin intermediul mai multor mijloace și au fost importante pentru a reface periplusurile românești și internaționale ale geografului francez, iar o parte importantă dintre acestea s-au axat pe modul în care de Martonne previziona imaginea internațională a statului român. Între publicațiile românești consultate din perioada antebelică și interbelică, amintim: „Adevărul”, „Universul”, „Unirea”, „Unirea Poporului”, „Unirea - Foaie bisericească-politică”, „Clujul Independent”, „Biserica și școala”, „Revistă bisericească-culturală”, „Foaia Diecezană - Publicație a Eparhiei Ortodoxe Române a Caransebeșului”, „Chemarea Tinerimei Române”, „Darul vremii - Literatură, artă, știință”, „Societatea de Mâine”, „Buletinul Secției Social-Economice a „Astrei”, „Universul Literar”, „Tribuna”, „Tribuna Poporului”, „Anuarul Ateneului Român”, „Gândirea - Literară, artistică- socială”, „Românul - Organ al Partidului Național-Țărănesc”, ș.a.. Toate aceste consemnări ne-au relevat influența hotărâtoare a omului de știință în mediile în care acesta a poposit. De asemenea, după parcurgerea acestor însemnări, am putut deține o viziune mult mai avizată, în detaliu și concludentă, multe informații fiind confirmate din mai multe surse documentare.

Din mediul publicistic francez am consultat o serie importantă de publicații periodice, însă ponderea a fost mult mai redusă, având în vedere dificultatea cu care am putut procura sau consulta anumite exemplare. Între aceste publicații periodice amintim: "Comœdia", „L'œuvre”, „Le Figaro”, „L'Action Française - Organe du nationalisme integral”, „L'indépendance Roumaine”, „L'Intransigeant - Le Journal de Paris”, „Le Matin”, „Le Gaulois”, „Le Temps”, „Journal de Débats”, ș.a. Unele dintre aceste publicații au reliefat aspecte și contexte din viața și activitatea franceză sau internațională a omului de știință, iar în multe dintre acestea, ideile lui Emm. de Martonne și-au găsit mediul propice de exprimare. Toate aceste publicații au reprezentat surse de o inestimabilă importanță informațională pentru a întregi imaginea de ansamblu a vieții și activității omului de știință.

Demersul științific a cunoscut și numeroase vicisitudini documentare, cauzate în special de imposibilitatea de a intra în posesia anumitor surse bibliografice. Încadrarea cercetării doctorale la granița studiilor interdisciplinare, în limita oferită de resursele disponibile, ne-a facilitat tratarea aspectelor de ordin istoric, geografic, biografic și geopolitic, însă unele contexte nu au putut fi tratate, în mod complet, lovindu-ne de aceleași imposibilități documentare. Nu în ultimul rând, lipsa unei specializări geografice a subsemnatului a făcut dificilă înțelegerea unor termeni de specialitate, însă cu sprijinul geografilor menționați anterior și a dicționarelor de terminologie geografică am reușit să depășesc aceste probleme documentare.

Apropierea Centenarului Marii Uniri a adus un nou val de interes, în mediul universitar românesc, față de viața și activitatea lui Emm. de Martonne, subiectul reintrând, de asemenea, în **actualitatea** istoriografică românească și internațională. În contextul extins al acestei perioade au existat numeroase manifestări publice și private care au vizat reliefaarea influenței personalităților românești și internaționale ce au sprijin activ doleanțele teritoriale românești. Astfel, Emm. de Martonne a beneficiat de consemnări extinse sau restrânse în discursurile publice ale universitarilor, politicienilor, diplomaților și oamenilor de cultură, viața și activitatea sa intrând din nou în sfera de interes public. Observând majoritatea acestor materiale, am constatat existența unor greșeli lamentabile - cea mai maladivă fiind perpetuarea informației că geograful R. Fischeux ar fi fost responsabil de trasarea frontierelor românești - și un număr considerabil de materiale scrise rațional, metodologic și fără exagerări inoportune. Sub spiritul acestei perioade și după consultarea unora dintre aceste materiale a fost redactată ultima versiune a prezentului proiect doctoral, în încercarea de a aduce unele lămuriri contextuale.

Filonul central al tezei doctorale și **noutatea** subiectului se axează pe influența lui Emm. de Martonne, în domeniile geografiei, istoriei, etnografiei, geopoliticii și sociologiei românești și internaționale. De asemenea, am remarcat modul în care același om de știință a avut o influență considerabilă în procesul de formare al intelectualității românești interbelice, mediul universitar românesc al științelor geografice purtându-i o considerabilă recunoștință. În mod practic, de Martonne poate fi considerat unul dintre pilonii fondatori ai școlilor românești de geografie și etnografie, iar în diverse perioade a predat sau a susținut conferințe la Universitățile din Cluj, Iași și București sau în agora altor instituții de cultură românești. În procesul de formare al cadrelor didactice românești, geograful a depus o muncă continuă în perioada interbelică, pentru toate centrele universitare românești prin îndrumarea tezelor de doctorat la Paris, iar unele dintre aceste situații vor fi dezvoltate în cadrul prezentului proiect. Noutatea subiectului tratat mai rezidă din tratarea vieții și activității în paralel cu perioadele istorice și influențele mediului familial și profesional cu care de Martonne a interacționat.

Influența importantă în contextul geografic românesc a fost completată de munca corifeică în multe domenii academice din societatea românească, Emm. de Martonne fiind remarcat și consemnat, la nivel național și internațional, între cei „mai importanți prieteni europeni ai poporului român”. În acest context, apar mai multe întrebări contextuale, între care amintim: „Care a fost momentul în care Emm. de Martonne a ajuns în teritoriile românești?”, „Care a fost contextul în care Emm. de Martonne s-a hotărât să se dedice cercetării mediului geografic românesc?”, „Ce personalități au influențat legăturile franco-române ale cercetătorului francez?” și „Cum poate fi interpretată retrospectiv importanța activităților publice întreprinse de cercetătorul francez pentru statul român?”. Pozițiile deținute la nivel internațional de Emm. de Martonne, în perioada Primului Război Mondial, atunci când influența, experiența și cunoștințele sale despre spațiul est-european au devenit eminamente utile din punct de vedere românesc, au contribuit la reliefa documentară a activității sale. Analizând această perioadă istorică, constatăm existența unui număr considerabil de „mărturii” istoriografice. Reperele acestei perioade s-au axat pe contextul păcii de după „Marele Război”, în momentele în care mișcare diplomatică internațională a apelat direct sau indirect la cunoștințele ample ale unuia dintre „cei mai avizați geografi ai spațiului est-european”.

Din punct de vedere **metodologic**, încercăm să construim proiectul doctoral sub forma unui *puzzle* academic, prin care ne propunem să creionăm ideile principale enunțate de omul de știință Emm. de Martonne în domeniile geografic, istoric și geopolitic. De asemenea, în limitele materialului documentar disponibil, vom încerca să conturăm portretul peste timp și influența de ansamblu a unuia dintre cei mai dinamici cercetători ai științei geografice, iar pentru acest context vom încerca să contopim, cât mai complementar, toate menționările din sursele documentar-istorice, memorialistice, epistolare și gazetărești. În acest sens, vom apela, în paralel, la metodele istoriografice clasice (observația, descrierea contextelor personale și internaționale, accentuarea detaliilor personale, contextualizarea informațiilor în funcție de evoluția internațională/personală și, de asemenea, vom încerca să interconectăm evenimentele internaționale cu cele personale) și la metodele istoriografice neconvenționale (metoda detaliilor, ce pot fi considerate ne semnificative, și metoda avocatului). În afara acestor demersuri, vom încerca să combinăm metodele, procedeele și tehnicile de analiză istorică. Tot la nivel metodologic vom analiza principalele surse de informație disponibile, vom efectua un studiu extins al informațiilor existente și, de asemenea, vom realiza o evaluare critică și obiectivă a acestor informații. În final, după parcurgerea acestor etape, vom încerca să realizăm o sinteză a întregului material istoriografic acumulat, axându-ne pe amprente interpretării și opiniilor personale.

Pe baza elementelor menționate anterior, putem trasa **obiectivele** pe care vom încerca să le urmărim în procesul de documentare, respectiv:

- identificarea momentelor semnificative pentru evoluția umană și intelectuală a omului de știință Emm. de Martonne;
- completarea sau corectarea detaliilor biografice și bibliografice insuficient analizate sau neanalizate;
- construirea microcosmosului familial, important pentru construirea opțiunilor intelectuale;
- reconstituirea parcursului de formare intelectuală, accente considerabile fiind puse pe relația dintre caracteristicile vieții sociale în epoca în care s-a format și a creat Emm. de Martonne;
- reliefaarea primelor preocupări ale tânărului cercetător în formare;
- reliefaarea modului în care a fost cunoscută, apreciată și uzitată opera geografului francez în mediile universitare cu care acesta a interacționat;
- documentarea relațiilor diplomatice și culturale franco-române sprijinite de cercetătorul Emm. de Martonne, accente considerabile și secțiuni consistente fiind dedicate perioadei în care s-a desfășurat Conferința de Pace de la Paris, în urma căreia a fost consacrat conceptul de „România Mare”.

Ținând cont de obiectivele precizate anterior, în cadrul capitolului I vom încerca să reliefaăm aspectele ce țin de viața familiei de Martonne, primii ani de formare intelectuală, rolul deținut de E.N.S. în viața și activitatea tânărului Emmanuel, în special prin prisma influenței profesorului Paul Vidal de la Blache. Unele secțiuni ale aceluiași capitol vor fi dedicate legăturilor tânărului Emm. de Martonne cu studenții români și, în mod special, cu P. Eliade, N. Iorga și S. Mehedinți. Primele cercetări întreprinse de tânărul om de știință pe crestele Munților Carpați au suscitât interesul oamenilor de știință, existând numeroase supoziții cu privire la anul primelor demersuri, oamenii de știință și oamenii politici ce l-au ajutat în aceste demersuri și contextul care a favorizat nașterea și canalizarea interesului științific. De asemenea, alte secțiuni ale acestui capitol au fost dedicate debutului carierei universitare și contextului în care acesta a editat articolul „La Roumanie”, primul studiu ce anunța o operă de anvergură dedicată mediului românesc.

Tematica capitolului al II-lea se va axa pe tratarea vieții și activității între anii 1902-1912, aceasta fiind marcată de susținerea și editarea celor două teze de doctorat, „La Valachie” (1902) și „Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie (Karpates méridionales)” (1906). În aceeași perioadă, activitatea universitarului francez va cunoaște două noi etape, acesta ajungând de la Facultatea de Științe a Universității din Rennes la Facultatea de Științe a Universității din Lyon și ulterior la Universitatea Sorbona. În perioada în care a fost cooptat în corpul profesoral al Universității Sorbona, de Martonne a publicat prima ediție a „Tratatului de Geografie Fizică”, volumul urmând să fie consacrat ca unul dintre cele mai însemnate studii monografice ale geografiei internaționale. De asemenea, între anii 1911-1912, cercetătorul a întreprins o serie de expediții geografice internaționale și a susținut conferințe în Slovacia, România, Ungaria și S.U.A., fiecare moment având o încărcătură deosebită, ce va fi reliefaată în funcție de contextul istoric al fiecărei perioade și de persoanele implicate în aceste demersuri.

În cadrul capitolului al III-a ne propunem să ne canalizăm atenția asupra contextului în care a evoluat activitatea universitară a profesorului Universității Sorbona cât și asupra modului în care studiile acestuia au trecut de la cercetări regionale la domenii științifice generale. Aceeași perioadă din istoria umanității a fost marcată de izbucnirea Primului Război Mondial, conflictul ajungând să angreneze în spatele frontului numeroase categorii de „soldați necombatanți”, războiul având o altă față, deosebită de tot ceea ce cunoscuse umanitatea în trecut. În această perioadă, de Martonne a sprijinit primele demersuri franceze de documentare și, ulterior, a fost implicat în schimburile de documentare între Franța și S.U.A., încărcătura și

semnificația internațională a fiecărui astfel de context fiind importante pentru activitatea din perioada următoare

Armistițiul din 1918 a dus la finalizarea aspectelor combatante ale Primului Război Mondial și a fost urmat de întrunirea liderilor statelor implicate în conflictul armat, în cadrul Conferinței de Pace desfășurată în „Orașul Luminilor”, iar implicarea faptică a geografului francez, în aceste demersuri, urmează să fie tratată în capitolul al IV-lea. Întrunirea diplomatică de la Paris a reprezentat un adevărat for decizional, cu numeroase aspecte de prim-plan și cu alte aspecte desfășurate în spatele contextelor vizibile. Emm. de Martonne a fost implicat atât în demersurile vizibile ale acestei perioade cât și în aspectele necunoscute sau cu statut „secret”. Numeroase astfel de contexte necunoscute pot fi recuperate și înțelese prin consultarea memoriilor, corespondenței și documentelor cele mai importante ale acestei perioade. De asemenea, o serie importantă de idei ale omului de știință pot fi înțelese prin consultarea proceselor-verbale și a rapoartelor susținute în forul intern al celebrului “Comité d'Etudes”. Volumul editat de “Comité d'Etudes”, intitulat *Le questions européennes*, a inclus recomandările și rapoartele dedicate de omul de știință mediului românesc, acesta fiind, prin punctele de vedere enunțate, o contribuție eminentă necesară pentru întregirea ansamblului istoriografic. Influența geografului francez Emm. de Martonne asupra statului român s-a extins mult după perioada Conferinței de Pace, cel puțin până în anii '40, însă, în cadrul prezentului demers, ne vom limita până la contextul primilor ani postbelici.

Studiul va fi completat cu o serie de concluzii parțiale, enunțate după fiecare capitol, și un capitol dedicat concluziilor finale. În acest mod, vom încerca să recapitulăm aspectele de noutate istoriografică ale secțiunilor tratate și ulterior, în finalul lucrării, ne vom axa pe o analiză de ansamblu a întregului proiect doctoral. De asemenea, în secțiunea dedicată anexelor vom include o listă de studii cu tematică românească, publicate de geograful francez, de la începutul activității până în primii ani postbelici, și două articole tematice tipărite în limba română. În secțiunile în care am identificat fotografii, hărți sau figuri, care să completeze demersul istoriografic, acestea vor fi incluse direct în text pentru a reliefa cât mai detaliat contextul tratat.

Proiectul doctoral se va limita până la perioada Conferinței de Pace postbelice, însă legăturile dintre Emm. de Martonne și România nu vor înceta după acest context. Între 1919 și 1937 au existat numeroase vizite oficiale și private ale geografului francez, în toate regiunile istorice românești, iar toate aceste contexte - documentate parțial în cursul documentării prezentului proiect doctoral însă neincluse în actuala formă susținută - vor fi dezvoltate în articole tematice pe care sperăm să le publicăm în perioada următoare.

CONCLUZII

Istoria legăturilor cultural-diplomatice româno-franceze a ultimelor secole a cunoscut câteva etape de dezvoltare considerabile. Au fost posibile aceste rezultate prin cooperarea internațională la nivel uman și instituțional, știința, politica și diplomația culturală fiind domeniile cele mai predilectate în sfera cărora au avut loc aceste manifestări internaționale. Multe dintre aceste legături instituționale au fost create și, ulterior, au fost consolidate pe baza relațiilor de colaborare interumane, create între tinerii studenți români, aflați în perioada de formare intelectuală în capitala franceză, și colegii lor francezi. Modul în care reprezentanții celor două medii universitare au colaborat și au contribuit la consolidarea percepțiilor interne despre „statul îndepărtat” a reprezentat un demers istoriografic reliefat în câteva cercetări ale intelectualilor celor două state. Fie că a fost vorba de „îndepărtata soră din estul continentului” sau de „marea și puternica soră din vestul continentului”, prin aceste legături interumane au fost creionate ideile definitorii, „în oglindă”, ale celuilalt stat. De asemenea, acest proces a reprezentat un exercițiu imagologic fascinant pentru generațiile de tineri studenți români și francezi ce s-au perindat prin mediile universitare ale celor două state. Între aceste legături româno-franceze, umane și instituționale, cercetate în ultimele decenii, legătura dintre geograful Emm. de Martonne și statul român a beneficiat de unele dintre cercetările cele mai extinse. Spectrul de opinii emise în mediul istoriografic internațional, în acest context, a fost marcat de câteva considerații pe deplin îndreptățite și de unele exagerări găunoase. Formulările care au caracterizat acțiunile omului de știință pot fi cuprinse în următoarele linii generale: „părintele României Mari”, „trasatorul frontierelor românești”, „părintele geografiei românești” și „liderul ce a reușit să impună noile frontiere ale statului român”. Unele dintre aceste caracteristici pot fi confirmate cu elemente factive, însă altele beneficiază de lipsa unor elemente concrete. În spatele acestor caracteristici, puține aspecte ce țin de istoria personală - a vieții și activității acestui om de știință - au fost relevate publicului larg, persistând numeroase nuanțe neclare și insuficient analizate. Pornind de la aceste prime idei, ce au fost inoculate mediului istoriografic românesc și internațional, în cadrul prezentei teze doctorale am încercat în primul rând să nu ne cantonăm în ideile generale – prezentate în studiile publicate anterior - , să le depășim și să reliefăm o legătură infailibilă între cele mai importante momente din viața și activitatea lui Emm. de Martonne. Un astfel de demers istoric reconstructiv, asemeni unei „linii centrale” a vieții și activității „omului” și „cercetătorului” Emm. de Martonne, considerăm că lipsea în mediul istoriografic internațional.

Pornind de la dezideratele enunțate anterior, în cele 4 capitole ale demersului nostru doctoral, ale căror proporții sunt relativ egale, am reușit să documentăm, fără să avem pretenția că am reușit un exercițiu istoriografic exhaustiv, unele dintre cele mai importante momente ale vieții și activității omului de știință Emm. de Martonne. În subsidiar, am constatat că interacțiunile omului de știință cu mediul românesc i-au urmărit constant aproape întreaga activitatea științifică, iar, de asemenea, puține momente private au avut loc fără rezonanță la București.

Având aceste idei centrale drept fundamente pentru documentarea inițială, primele premise de la care am început proiectul doctoral s-au axat pe reliefaarea contextului în care Emm. de Martonne s-a născut și s-a format. Urmărind aceste prime deziderate, am reușit să reliefăm o scurtă istorie a familiilor nobiliare „de Martonne” și „Cadard”, să prezentăm elementele biografice cele mai importante ale membrilor cei mai vizibili din cele două familii (ce au influențat formarea tânărului Emmanuel) și, de asemenea, ne-am axat pe contextul în care tânărul Emmanuel a ajuns să se dedice științelor geografice. Ulterior, am reliefat modul în care educația geografică a tânărului de Martonne a fost consolidată în prestigiosul mediu universitar asigurat de E.N.S., sub îndrumarea directă a istoricului și geografului P. Vidal de la Blache. Din aceeași generație se vor remarca alți câțiva viitori lideri ai științelor franceze, în special în

geografie, însă au existat și alte personalitățile ale altor domenii umaniste. În perioada în care tânărul Emmanuel a ajuns să studieze la E.N.S., statul francez începuse o nouă etapă în procesul de facilitare a accesului în universitățile franceze pentru studenții străini. Filologul Pompiliu Eliade a fost unul dintre primii tineri studenți români ce a beneficiat de această oportunitate, ajungând să realizeze o legătură specială cu colegul său de generație, Emm. de Martonne.

În perioada studiilor normaliene, tânărul geograf își căuta o temă de cercetare insuficient explorată științific, iar zona Nilului Superior părea să fie o astfel de regiune, reușind să asigure, prin multiplele ei ramificații antropice și naturale, un astfel de câmp expedițional. În acest context, Emm. de Martonne a început o cercetare sistematică în regiunea Nilului și a publicat câteva articole ce tratau acest areal geografic, însă, ulterior, după ce a beneficiat de o bursă în cadrul universităților de limbă germană, Berlin și Viena, scopul principal al cercetărilor sale s-a orientat spre Munții Carpați.

„De pe malul Senei până pe malul Nilului și ulterior până pe crestele Carpaților” reprezintă un traseu anevoios și în perioada actuală, însă Emm. de Martonne a reușit să se dedice acestui traseu în decursul câtorva ani. O primă problemă faptică constatată în acest context științific a vizat perioada în care tânărul cercetător a ajuns pentru prima dată în spațiul geografic românesc. Opiniile științifice principale, care au tratat această problematică, au optat, în mod covârșitor, pentru anul 1898, însă există numeroase mărturii care atestă anul 1897, inclusiv în însemnările geografului francez. De asemenea, există referiri documentare care atestă anii 1895 și 1896. În aceste condiții, am încercat să obținem cât mai multe elemente care să confirme una dintre aceste variante, ajungând să considerăm anul 1897 drept anul primelor cercetări, cu posibilitatea rezonabilă ca Emm. de Martonne să fi ajuns pentru prima dată în mediul românesc, în anii anteriori.

Pentru a reliefa modul în care omul de știință a fost susținut de liderii politici și educaționali ai Regatului României, am realizat o prezentare succintă a vieții și activității bunului său prieten normalian, filologul P. Eliade. În acest context, am remarcat că P. Eliade a ajuns în câteva funcții de decizie și influență în stabilimentul superior al statului român și a deținut unele pârghii instituționale necesare pentru a susține câteva dintre demersurile fostului său coleg.

Specificul acestei perioade din activitatea științifică a lui Emm. de Martonne a fost marcat de fundamentarea unui sistem propriu de gândire și de creație academică, iar pe baza acestuia, în anul 1900, a publicat studiul „La Roumanie”. Articolul extins reprezintă una dintre cele mai importante cercetări ale geografiei românești de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea și a fost publicat în prestigioasa colecție „La Grande Encyclopedie”, reprezentând încununarea acestei prime perioade de cercetări asidue. Anterior acestei publicări și după primele stagii de documentare în Munții Carpați, Emm. de Martonne a început o intensă activitate publicistică, dedicată aproape exclusiv lanțului carpatic românesc. În aceeași perioadă, activitatea sa științifică a început să fie recunoscută, Universitatea din Rennes acordând credit tânărului cercetător, pentru funcția de profesor, aceasta fiind prima funcție deplină în învățământul superior francez. Mediul universitar al Universității din Rennes i-a asigurat lui Emm. de Martonne o evoluție profesională fulminantă. Libertatea de decizie academică și asigurarea condițiilor logistice i-au permis omului de știință să pună la punct un laborator geografic la cele mai înalte standarde științifice.

Perioada de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea a fost marcată de primele recunoașteri naționale și internaționale ale publicațiilor tânărului cercetător Emm. de Martonne. Munca sa asiduă din ultimii ani se materializase în câteva articole de referință pentru problematica geografică a Munților Carpați și a mediului geografic românesc. Aceste materiale au intrat, în mod natural, în bibliografia obligatorie a celor ce tratau această temă științifică. Fiind total revelatorii, în eșechierul științific internațional, aceleași publicații îi vor aduce primele recompense în mediul cultural francez. Activitatea științifică a lui Emm. de Martonne

din anii următori a fost de primă importanță pentru știința geografică, acesta dovedindu-și capacitatea de organizare și de inovare a domeniului atât în statul francez cât și la nivel internațional. Această perioadă extinsă din viața și activitatea omului de știință a fost tratată în cadrul capitolului al II-lea, în încercarea de a reliefa unele dintre cele mai importante evenimente ce au avut loc timp de un deceniu, între anii 1902-1912. Acest interval temporal din activitatea omului de știință a debutat cu susținerea primei teze de doctorat cu subiect românesc, „*La Valachie*”, iar receptarea laudativă a proiectului doctoral, în mediul universitar francez și în cel românesc, a dus la creșterea exponențială a vizibilității științifice a autorului. În acest context, la câțiva ani de la finalizarea primului demers doctoral, activitatea universitară a omului de știință a ajuns să graviteze în jurul Catedrei de Litere a Universității din Lyon, noul context universitar asigurându-i resursele necesare pentru documentarea celei de a doua teze de doctorat. Noul proiect doctoral, intitulat „*Recherches sur l'évolution morphologique des Alpes de Transylvanie (Karpates Meridionales)*”, a fost susținut în cadrul Universității Sorbona, în anul 1906, și a reprezentat încununarea unui număr considerabil de excursii de teren în Munții Carpați. Din acest punct al activității sale, având susținute cele două teze de doctorat cu subiecte românești, Emm. de Martonne a ajuns să dețină rolul central în crearea mișcării geografice românești, alături de S. Mehedinți, studiile sale ajungând să fie cele de la care porneau majoritatea cercetărilor ce tratau specificul mediului geografic românesc.

În anul 1909 a avut loc o ultimă schimbare în cariera universitară a profesorului de Martonne, acesta fiind cooptat în corpul profesoral al Universității Sorbona, în calitate de profesor „însărcinat cu predarea unor cursuri”. Momentul semnifica pregătirea succesiunii la catedra sorboneză a „maestrului său”, P. Vidal de la Blache. Demn de menționat este faptul că, în aceeași perioadă, Emm. de Martonne a publicat prima ediție a „Tratatului de Geografie Fizică”. Lucrarea a fost unanim recunoscută la nivel internațional de o serie importantă de profesori ai mediului geografic internațional și de liderii științelor apropiate de geografie. Perioada următoare din activitatea martoniană a fost marcată de câteva mișcări dinamice în viața academică franceză și internațională și de o serie de incursiuni științifice în Franța, România, Imperiul Austro-Ungar și S.U.A.. Toate activitățile la care de Martonne a participat în această perioadă îl vor confirma între cei mai importanți geografi din sfera internațională și, de asemenea, au marcat începutul conducerii mișcării geografice franceze.

Punctele principale asupra cărora ne-am aplecat în cadrul capitolului al III-lea al tezei doctorale s-au axat pe viața și activitatea geografului Emm. de Martonne în perioada în care spiritul „Marelui Război” se resimțea pe continentul european și în perioada anilor de conflict armat. Având în vedere ideea centrală de la care am pornit documentarea proiectului doctoral, în cele 4 secțiuni, am încercat să prezentăm, în paralel, activitatea științifică a cercetătorului francez și modul în care a evoluat problematica românească pe scena internațională. Neutralitatea românească din primii doi ani ai conflictului mondial a fost un adevărat punct nevralgic din viața și activitatea geografului francez, acesta urmărind, cu un interes sporit, desfășurarea evenimentelor de la București și indecizia liderilor români. Întreaga dimensiune a problematicilor românești a fost prezentată de Emm. de Martonne, în mediul științific francez și internațional, la Paris sau pe teritoriul S.U.A.. În această perioadă, conferința „Condițiile unei intervenții românești” și materialul editat ulterior, ce trata condițiile în care Regatul României s-ar fi putut angrena în conflictul global, au reușit să explice întreaga complexitate istorică, etnică, teritorială, geografică, economică și geopolitică din eșechierul politicii și diplomației românești. În același interval temporal, în afara activității universitare, de Martonne s-a implicat în primele demersuri franceze de documentare, ajungând să susțină public mai multe opțiuni etnice și teritoriale pentru soluționarea problematicilor internaționale sau românești, într-o serie de rapoarte prezentate în ședințele Comisiei Geografice a S.G.A.F. sau, ulterior, în întrunirile Comité d'études.

Sfârșitul Primului Război Mondial a survenit în urma unui cumul de factori militari și politico-diplomatici. Implicarea S.U.A. în conflictul armat a dezechilibrat considerabil balanța de forțe, iar în a doua jumătate a anului 1918 umanitatea a observat pe deplin această nouă configurație combativă. În acest context, Puterile Centrale, după peste patru ani de luptă continuă, au semnat o serie de armistiții de Pace, în noiembrie 1918. În spatele frontului, în anii conflictului armat, au existat mai multe schimburi de cunoștințe tehnice ale experților internaționali, în special între delegația franceză și cea americană, geograful Emm. de Martonne fiind unul dintre cei mai importanți artizani ai acestor exerciții politico-diplomatice. Astfel, constatăm că omul de știință s-a deplasat în S.U.A., în două vizite oficiale, în calitate de trimis oficial guvernamental, în încercarea guvernului francez de a pune în acord aspectele generale ce urmau să fie susținute de ambele state. Înaintea plecării peste ocean, de Martonne a pregătit și a susținut, în ședințele Comité d'études, două rapoarte ce tratau cele mai stringente probleme românești (Dobrogea și Transilvania), iar după revenirea în Franța va continua această activitate.

Debutul Conferinței de Pace de la Paris l-a găsit pe Emm. de Martonne într-o poziție internațională de primă importanță politico-diplomatică, puțini oameni de știință ai acestei perioade istorice ajungând în forurile consultative sau decizionale. Complexitatea acestei perioade din viața omului de știință francez a fost amplu dezbătută în întreaga perioadă contemporană, existând numeroase studii meritorii. Totuși, puține studii au analizat, în detaliu și cu argumente concludente, întreaga amplitudine a acestei activități și modul în care ideile omului de știință au reușit să apară în forul Conferinței de Pace. Având în vedere lipsa de cunoștințe de specialitate a liderilor dezbaterilor, în prima perioadă a Conferinței de Pace, politicienii și diplomații au hotărât să înființeze Comisia Teritorială Centrală, iar în cadrul acesteia a fost inclusă Comisia Teritorială pentru Afaceri Româno-Iugoslave. În prima perioadă de activitate a organismului consultativ, acesta a reunit materialele pregătite în perioada războiului de cele mai importante 3 delegații (franceză, americană și britanică), iar pe baza acestor surse documentare au fost schițate primele propuneri pentru frontierele Regatului României cu Iugoslavia, Ungaria, U.R.S.S., Bulgaria, Polonia și Cehoslovacia. Dezbaterile ce au urmat în forul intern al Comisiei Teritoriale au fost marcate de interesele de politică internă și internațională ale statelor reunite în organismul consultativ și de simpatiile sau animozitățile membrilor, iar intervențiile lui Emm. de Martonne în dezbateri extinse au oferit câteva repere științifice ce au fost luate în calculul final de liderii politici. Toate argumentele istoriografice consultate și întregul areal faptic reliefat în cadrul prezentei secțiuni ne fac să îl considerăm pe Emm. de Martonne unul dintre cei mai importanți artizani ai trasării frontierelor românești în perioada Conferinței de Pace de la Paris⁹³.

Analiza influenței unui om asupra destinului unui stat poate fi considerată un proces istoriografic anevoios și cu siguranță va fi marcat de numeroase necunoscute imposibil de clarificat și de surmontat. Un astfel de proces a fost și cel de analizare a influenței geografului francez Emm. de Martonne în viața internă a statului român și în dezbaterile problemelor teritoriale ale Conferinței de Pace. Întreaga sa activitate științifică, dedicată, în linii fundamentale, spațiului românesc, a reprezentat un punct de primă importanță al prezentului proiect doctoral, numele lui Emm. de Martonne având o rezonanță considerabilă în procesul de creare al științelor geografice românești.

După periplitul din iunie 1919, analizat în capitolul al IV-lea, Emm. de Martonne a revenit în România în mai multe contexte publice și private, predând la Universitatea din Cluj, în anul 1921, susținând conferințe la Iași, Cluj, Cernăuți și București între anii 1921, 1924, 1926, 1930, 1932, 1934 și 1937⁹⁴. În semn de recunoaștere pentru contribuția avută la

⁹³ Eliza Campus, *Mica Înțelegeră*, ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 40;

⁹⁴ Arhiva Personală „Șerban Dragomirescu” – Documente și însemnări, Emm. de Martonne la București, la sediul Asociației Jurnaliștilor Români, nepag.

dezvoltarea școlii românești de geografie, omul de știință a fost declarat *doctor honoris causa* al universităților din Cluj (1930) și Iași (1938). Popasurile românești ale geografului francez Emm. de Martonne constituie adevărate pagini de primă importanță ale istoriei schimburilor culturale franco-române și ale istoriei științelor românești. Istoricii A. Lapedatu, după ce s-a anunțat o nouă vizită a geografului francez în România – cea din 1932 - , a întocmit un text care a circulat pe cale undelor radio în întreaga societate românească. Intitulat „Un amic al granițelor noastre: De Martonne”, textul reprezintă una dintre cele mai impresionate mărturii ale modului în care a influențat geograful francez procesul de trasare al granițelor României Mari și întreaga societate românească în ansamblul ei⁹⁵. Completând imaginea de ansamblu a influenței lui Emm. de Martonne asupra României interbelice, consemnăm că Institutul Francez din București a fost fondat în urma unor demersuri inițiate și susținute de Emm. de Martonne, alături de alți intelectuali ai celor două state, iar Școala Română din Franța a fost susținută de spiritul aceluiași creator instituțional⁹⁶.

Activitatea martoniană a suscitât un interes constant, în ultimele decenii, în mediul historiografic internațional, reliefaarea influenței sale extinse contribuind la documentarea câtorva momente de primă importanță ale legăturilor cultural-diplomatice dintre Franța și România. Prezentul demers a încercat să aducă în spațiul public unele elemente necunoscute și să pună accentul pe influența internațională de ansamblu a cercetătorului Emm. de Martonne.

⁹⁵ Arhiva Societății Române de Radiodifuziune, dosarul nr. 4/1932 – A. Lapedatu, Un amic al granițelor noastre: De Martonne, f. 1-5.

⁹⁶ V.-G. Ursu, *Școala Română din Paris (Fontenay-aux-Roses)*, op. cit. p. 67-83.

BIBLIOGRAFIE

I. Arhive

- Arhiva Academiei Române - Colecția Fotografii - Fondul Em. de Martonne.
Arhiva Academiei Române - Secțiunea Membri, cota A7 - memorii E. de Martonne, iunie 1912.
- Arhiva Academiei Române - Fondul Corespondența lui Emm. de Martonne trimisă lui G. Vâlsan.
- Arhiva Muzeului Etnografic al Transilvaniei – Arhiva Fotografică, cota 4027 și cota 4028.
- Arhiva Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti” - Colecția de Fotografii, f. 22.
- Arhiva Muzeului Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- Fondul Personal „Mihail David”.
 - Fond personal „Gheorghe Năstase” (1896-1985).
- Arhiva Personală „George Trohani” – Corepondență.
- Arhiva Personală „Șerban Dragomirescu” – Documente și însemnări.
- Arhiva Societății Române de Radiodifuziune, dosarul nr. 4/1932 – A. Lapedatu, Un amic al granițelor noastre: De Martonne.
- A.M.A.E. – Fondul Paris – Culturale, vol. 310 – „Studenți și bursieri români în Franța - 1892”.
- A.M.A.E. – Fondul Paris – Politice, vol. 53 – Conferința Păcii de la Paris – 1919:
- dosar referitor la Basarabia.
 - dosar referitor la Banat.
 - Problema Transilvaniei la Conferința de Pace.
- A.M.A.E. – Fondul Paris – Problema Presă, vol. 370 – Corespondență 1914-1918.
- A.M.A.E. – Fondul Paris – Problema Presă, vol. 371 – Corespondență 1914-1918.
- A.N.I.C. - Fond Liga Antirevizionistă Română - Personalități străine în România.
- A.N.I.C. - Fond Personal - O. Ghibu - 1835, dosar nr. 240 (1919-1920), nr. 243 (1920), nr. 456.
- A.N.I.C. - Fond Personal - Alexandru Vaida-Voevod, dosar nr. 65.
- A.N.I.C. - Fond Personal - Ion Pelivan, dosar 209.
- A.N.I.C. - Fondul Personal „Pantelimon Halippa”, dosarul nr. 127/F.D, dosarul nr. 117/F.D.
- Arhivele Naționale Iași - Fondul Facultatea de Litere, dosarul nr. 172 – Corespondența pentru lunile iulie, august și septembrie 1921.
- Arhivele Naționale Iași - Microfilme - Fondul Universitatea „Al. I. Cuza” – Rectorat – 1860-1944, dosarul nr. 79.
- Arhivele Nationale Iași - Colecția Stampe și Fotografii, Fondul nr. 355, fotografia nr. 897.
- B.A.R. - Colecții Speciale, Secțiunea Manuscrise - Fondul Ion Ursu.
- B.A.R. - Colecții Speciale - Secția Arhive - A 1889 - *Pompiliu Eliade - Curriculum vitae*.
- B.N.R. - Departamentul Colecții Speciale - Fondul "Saint George", manuscrisul nr. 24956.
- B.N.R. - Departamentul Colecții Speciale – Manuscrise.
- B.N.R. - Departamentul Colecții Speciale – Publicații periodice.

B.N.R. - Departamentul Colecții Speciale – Colecția de Stampe și Fotografii, nr. 105360.

B.N.R. - Departamentul Colecții Speciale - Colecții Speciale, Periodice - "Neamul Românesc".

Colecția de fotografii "Popovici Adrian" - Muzeul Municipal "Regina Maria" Iași.

II. Interviuri

1. Interviuri Ș. Dragomirescu, București, 22 octombrie 2018;

III. Documente publicate

1. „Le Centenaire de l'Ecole Normale – 1795-1895”, introduction par G. Perrot, Librairie Hachette et Cie, Paris, 1895;

2. „Documents on british foreign policy – 1919-1939”, E. L. Woodward, Rohan Butler (editors), Seria I, vol. I – 1919, preface to the collection E. L. Woodward and Rohan Butler, preface to this volume by Rohan Butler, His Majesty's Stationary Office – Oxford University Press, London, 1947;

3. „Minoritățile naționale din România (1918-1925) - Documente”, Ioan Scurtu, Liviu Boar (coord.), volum editat de Arhivele Statului din România, București, 1995;

4. „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States - The Paris Peace Conference – 1919”, Vol. al III-lea, Government „Printing Office”, Washington, 1943;

5. „Papers Relating to the Foreign Relations of the United States - The Paris Peace Conference – 1919”, Vol. al VIII-lea, Government „Printing Office”, Washington, 1946;

6. „Rapport sur les travaux exécutés du 1er aout 1914 au 31 décembre 1919 - Historique du Service Géographique de l'Armée pendant la guerre”, preface A. Bellot, Imprimerie du S.G.A.F., Paris, 1936;

7. „Société Nationale des Antiquaires de France - Centenaire (1804-1904) - Recueil de Mémoires”, C. Klincksieck - Libraire de la Société Nationale des Antiquaires de France, Paris, 1904;

8. „Travaux du Comité d'Études”, tomul I - L'Alsace-Lorraine et la frontière du Nord-Est, Imprimerie Nationale, Paris, 1918;

9. „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

10. ANGHEL, Florin, CHIPER, Ioan, GHIȘA, Alexandru, PREDA, Dumitru, PRODAN, Costică (autori), DUȚU, Tatiana, MÜLLER, Florin, NICOLESCU, Nicolae-Alexandru, PREDA, Dragoș (colaboratori), România la Conferința de pace de la Paris - Documente diplomatice, vol. I - 1 decembrie 1918-28 iunie 1919, ediție de PREDA, D., CHIPER, I. și GHIȘA, A., traducere în limba engleză Sorana Gorjan, traducerea în limba franceză Jean-Yves Conrad, Seria "Eveniment", Editura Semne, București, 2010;

11. ATHANASIU, S. C., *Memoriu prezentat onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru a fi numit la Catedra de Geologie dela Universitate din București*, Institutul de Arte Grafice "Carol Göbl S-sor I. St. Rasidescu", București, 1910;

12. DEACONU, L., *Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918*, Editura Sitech, Craiova, 2009;

13. IANCU, Gheorghe, *Problema minorităților etnice din România în documente ale Societății Națiunilor (1923-1932) • Le problème des minorités ethniques de la Roumanie dans des documents de la Société des Nations (1923-1932) • Ethnic Minorities from Romania in*

Documents from the Nations' Society (1923-1932), ediția în română, franceză și engleză, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2002;

14. LUNGU, Corneliu-Mihail, *Făuritori ai Marii Uniri - Mărturii documentare*, Editura Elion, București, 2003;

15. SOUTOU, Georges-Henri (coord.), *Les experts français et les frontières d'après-guerre - Les procès-verbaux du Comité d'Études (1917-1919)*, introducere și note de Isabelle Davion, avant-propos Jean-Robert Pitte, prefață de Georges-Henri Soutou, Supplément au „Bulletin de Liaison des Membres de la Societe de Geographie”, iunie 2015, editat de Societe de geographie, Paris, 2015;

16. ȚINEGHE, Cristina (coordonator), *Problema transilvană reflectată în notele prezentate de delegația maghiară la Conferința de Pace de la Paris (1920) - ediție critică* - , studiu introductiv și notă asupra ediției de C. Țineghe, traducere din limba franceză Adina Rățoi, traducere din limba engleză Ioan Tudor, George Damian, Editura Centrul de Studii pentru Resurse Românești, București, f.a..

IV. Studiile geografului francez

1. Emm. de Martonne, *La vie des peuples du Haut-Nil* în „Annales de Géographie”, Tomul nr. al V-lea, nr. al XXIII-lea, Editions „Armand Colin”, Paris, 1896;

2. Emm. de Martonne, *La vie des peuples du haut Nil* în „Annales de Géographie”, Tomul nr. al VI-lea, nr. al XXV-lea, Editions „Armand Colin”, Paris, Paris, 1897;

3. Emm. de Martonne, *Roumanie* în „La Grande Encyclopédie - Inventaire Raisonné des Sciences, des Lettres et des Arts”, tomul al XXVIII-lea, Imprimerie de „E. Arrault et Cie” - Société Anonyme de la Grande Encyclopédie, Paris, 1900;

4. Emm. de Martonne, *La Valachie – Essai de monographie géographique*, Librairie „Armand Colin”, Paris, 1902;

5. Emm. de Martonne, *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie - Avec une etude critique sur les procedes de representation de la repartition de la population* în „B.S.R.R.G.”, anul al XXIII-lea, semestrul al II-lea – 1902, Stabilimentul Grafic „J.V. Socecu”, București, 1902;

6. Emm. de Martonne, *Recherches sur la distribution géographique de la population en Valachie - Avec une etude critique sur les procedes de representation de la repartition de la population*, Librairie „Armand Colin”/Librairie „J.V. Socecu”, Paris/București, 1903;

7. Emm. de Martonne, *La période glaciaire dans les Karpates méridionales* în „Congrès géologique international - Compte rendu de la IXe session – Vienne, 1903”, Deuxième Fascicule, Imprimerie „Hollinek Frères”, Vienne, 1904;

8. Emm. de Martonne, *Rumänien* în „Geographisches Jahrbuch”, tomul al XXVI-lea – 1903(editor: Hermann Wagner), Editura „Justus Perthes”, Gotha, 1904;

9. Emm. de Martonne, *La vie pastorale et la transhumance dans les Karpathes meridionales, leur importance géographique et historique* în “Zu Friedrich Ratzels. Gedächtnis”, Leipzig, 1904;

10. Emm. de Martonne, *Evolution morphologique des Karpathes Méridionales* în „Report of The Eighth International Geographic Congress Held in The United States – 1904”, Government Printing Office, Washington, 1905;

11. Emm. de Martonne, *Recherches sur l'evolution morphologique les Alpes de Transylvanie(Karpates Meridionales)*, Librairie „Ch. Delagrave”, Paris, 1907;

12. Emm. de Martonne, *Traité de géographie physique*, Librairie „Armand Colin”, Paris, 1909;

13. Emm. de Martonne, *Sur la position systématique de la chaine des Karpates* în Arthur de Claparède(editor) „Compte rendu des Travaux du Neuvième Congrès International de

Géographie – Genève, 27 juillet-6 août 1908”, tomul al II-lea, II – travaux scientifiques, B – Séances des sections (I-VIII), Société Générale d’Imprimerie, Genève, 1910;

14. Emm. de Martonne, *Sur le rôle des excursions à long parcours dans l’enseignement de la géographie* în Arthur de Claparède(editor) „Compte rendu des Travaux du Neuvième Congrès International de Géographie – Genève, 27 juillet-6 août 1908”, tomul al III-lea, II – travaux scientifiques, B – Séances des sections (IX-XIV), Société Générale d’Imprimerie, Genève, 1911;

15. Emm. de Martonne, *Mission en Autriche-Hongrie (1911) – Etude Morphologique des Alpes Orientales (Tauern) et des Carpates Septentrionales (Tatra)* în „Bulletin de géographie historique et descriptive”, année 1911, nr. 3, Imprimerie Nationale, Paris, 1911;

16. Emm. de Martonne, *Vieața păstorească în Carpații Români* în "Convorbiri Literare", Anul al XLVI-lea, Nr. al II-lea - Februarie 1912, București, 1912;

17. Emm. de Martonne, *A Déli Kárpátok domborzata* în "Földrajzi Közlemények", vol. al XLI-lea - 1913, nr. al VII-lea, Zs. de Bátky, A. Littke (editori), Budapesta, 1913;

18. Emm. de Martonne, *Les conditions d’une intervention roumaine* în „La Revue de Paris”, anul al XXII-lea, vol. al III-lea - mai-juin 1915, Bureaux de „La Revue de Paris”, Paris, 1915;

19. Em. de Martonne, *România și rolul ei în Europa Centrală* în "Neamul Românesc - Foaia Partidului Naționalist-Democrat", anul al X-lea, nr. 21 - 24 mai 1915, Tipografia "Cultura Neamului Românesc", București/Vălenii de Munte, 1915;

20. Emm. de Martonne, *The Carpathians: Physiographic features controlling human geography* în „Geographical Review”, vol. al III-lea, nr. VI (june 1917), publicație editată de „American Geographical Society”, New York. 1917;

21. Emm. de Martonne, *Note sur la carte à 1/200.000^e de la frontière Nord de l’Alsace en 1814 et 1815* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul I - L’Alsace-Lorraine et la frontière du Nord-Est”, Imprimerie Nationale, Paris, 1918;

22. Emm. de Martonne, *Note sur la carte à 1/200.000^e de la frontière lorraine en 1814 et 1815* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul I - L’Alsace-Lorraine et la frontière du Nord-Est”, Imprimerie Nationale, Paris, 1918;

23. Emm. de Martonne, *Conditions physiques et économiques de la navigation rhénane* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul I - L’Alsace-Lorraine et la frontière du Nord-Est”, Imprimerie Nationale, Paris, 1918;

24. Emm. de Martonne, *Les Carpates et la nationalité roumaine* în „La Transylvanie – Organe du Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bucovine”, anul I, nr. 2 – 1er juin 1918, Paris, 1918;

25. Emm. de Martonne, *Conditions physiques et économiques de la question Adriatique* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

26. Emm. de Martonne, *Note sur le projet du chemin de fer dit du 45e parallèle* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

27. Emm. de Martonne, *La Dobroudja* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

28. Emm. de Martonne, *Note sur la Carte Ethnographique de la Dobroudja* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

29. Emm. de Martonne, *Note sur la frontière méridionale de la Dorroudja* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

30. Emm. de Martonne, *La Transylvanie* în „Travaux du Comité d’Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;

31. Emm. de Martonne, *Appendice I - Note sur la carte ethnographique de la Transylvanie* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
32. Emm. de Martonne, *Appendice II - Statistique ethnique de la Transylvanie* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
33. Emm. de Martonne, *Discussion apres le rapport du J.-E. Pichon - Le recensement des populations en Autriche-Hongrie* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
34. Emm. de Martonne, *Note sur les conditions géographiques de la limite des langues slave et germanique dans les Alpes* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
35. Emm. de Martonne, *Le question du Banat* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
36. Emm. de Martonne, *Statistique ethnique du Banat, d'après le Recensement hongrois de 1910* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
37. Emm. de Martonne, *What I have seen in Bessarabia*, Paris, 1919;
38. Emm. de Martonne, *Choses vues en Bessarabie*, Paris, 1919;
39. Emm. de Martonne, *Un témoignage sur la situation en Bessarabie*, Editions „Dubois et Bauer”, Paris, 1919;
40. Emm. de Martonne, *A french testimony on the situation in Bessarabia*, Editions „Dubois et Bauer”, Paris, 1919;
41. Emm. de Martonne, *La Bessarabie*, Colecția „Travaux du Comité d'Études”, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
42. Emm. de Martonne, *En Bessarabie* în „Journal des débats politiques et littéraires”, samedi – 19 juillet 1919;
43. Emm. de Martonne, *La Vérité Sur La Bessarabie* în „L'Œuvre”, mardi 15 juillet 1919;
44. Emm. de Martonne, *Choses vues en Bessarabie* în „La Revue de Paris”, anul al XXVI-lea, tomul al V-lea – septembrie-octombrie 1919, Paris, 1919;
45. Emm. de Martonne, *La Roumanie nouvelle*, conferință susținută în cadrul Conservatoire National des Arts et Metiers, Librairie de L'Enseignement Technique - Editor: Leon Eyrolles, Paris, 1921;
46. Emm. de Martonne, *Încercare a unei Hărți Etnografice a Țărilor Românești* în „B.S.R.R.G.”, Tomul al XXXIX-lea, Anul 1920, Tipografia "Curtii Regale F. Göbl FII", București, 1921;
47. Emm. de Martonne, *La Transylvanie*, Imprimerie „L. Daniel”, Lille, 1922;
48. Emm. de Martonne, *Voyage en Yougoslavie* în „Bulletin de l'Association de géographes français”, anul al VI-lea, nr. 37 - decembrie 1929. p. 85; Articol disponibil la adresa: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/bagf_0004-5322_1929_num_6_37_6450;
49. Emm. de Martonne, *Europe Centrale - Elveția, Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, România*, Colecția „Geographie Universelle”, Tomul IV, part. a II-a, Librairie „Armand Colin”, Paris, 1931;
50. Emm. de Martonne, *Carnet d'Emmanuel de Martonne*, vol. al IX-lea. Material disponibil la adresa: <https://nubis.univ-paris1.fr/ark:/15733/kfx3>
51. A.N. Kroupensky, Emm. de Martonne, *A propos de la Bessarabie* în „La Revue de Paris”, anul al XXVI-lea, tomul al VI-lea, Paris, 1919;

52. Emm. de Martonne, *Europe Centrale – Suisse, Autriche, Hongrie, Tchécoslovaquie, Pologne, Roumanie*, Colecția ”Géographie universelle”, Tomul al IV-lea, part. a II-a, Librairie ”Armand Colin”, Paris, 1931.

V. Instrumente de lucru

1. Ion I.C. Brătianu (1864-1927) – *Album comemorativ*, introducere de V. Lăcusteanu, Editura „Scriitorii români”, București, 1927;
2. “Larousse - Encyclopedique universel”, Bertrand Eveno, Yves Garnier, Michèle Beaucourt (editors), vol. al X-lea – magnan-M.T.S., Edition du Club France Loisirs, Paris, 1998.
3. „Petit Larousse illustre – 1993”, Collection “Dictionnaire Encyclopédque”, Paris, 1993;
4. „Larousse - Encyclopedie des sciences de la nature”, Editeur Larousse, Paris, 1995;
5. *România - Atlas istorico-geografic*, publicație editată de Institutul de Geografie al Academiei Române, Editura Academiei Române, București, 1996;
6. *Rumania - Nagel's Encyclopedia-guide*, 4th edition, Nagel's Publishers, Geneva, 1980;
7. „Travaux du Comité d'Études”, Tome I – Atlas du l'Alsace-Lorraine et la frontière du Nord-Est, Imprimerie Nationale, Paris, 1918;
8. „Travaux du Comité D'Études”, Tome II – Atlas du Questions Européennes (Belgique, Slesyig, Tchécoslovaquie, Pologne et Russie, Question Adriatique, Yougoslavie, Roumanie, Turquie d'Europe et D'Asie, établi sous la direction de Emmanuel de Martonne, Service Géographique de l'Armée, Paris, 1919;
9. „The Encyclopaedia Britannica - A dictionary of arts, sciences, literature and general information”, eleventh edition, vol. al XXIII-lea, edited by „The Encyclopedia Britannica Company”, New York, 1911;
10. BRUSTUR, Titus, *Teze de doctorat în geologie și geofizică - 1905 – 2010. Contribuții românești și străine la cunoașterea geologiei României*, cuvânt înainte de Mircea Săndulescu în „Geo-Eco-Marina”, nr. 17-2011 (suplimentul nr. 2), București, 2011;
11. CALAFETEANU, Ion, POPIȘTEANU, Cristian (coord.), BABEȘ, Mircea, RĂDULESCU-ZONER, Șerban, STAN, Valeriu, STOICESCU, Nicolae (autori), *Politica externă a României – Dicționar cronologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986;
12. CHASSANT, A., TAUSIN, Henri, *Dictionnaire des devises historiques et héraldiques*, vol. al II-lea, „J.-B. Dumolin” Libraire-éditeur, Paris, 1878;
13. CRĂCIUN, I., *Bibliografia Transilvaniei românești - 1916-1936*, Colecția ”Bibliotheca Bibliologica”, vol. al XV-lea, volum editat de M.O. - Imprimeria Națională, București, 1937;
14. FOUCAULT, Alain, RAOULT, Jean-François, *Dictionnaire de geologie*, 5e édition, Collection “Masson Sciences”, Dunod Editions, Paris, 2000;
15. FAITĂR, Ion CĂLINESCU, Constanța, *Contribuții la bibliografia Dobrogei. Reviste Dobrogene - Analele Dobrogei - Arhiva Dobrogei*, bibliografie analitică selectivă, studiu monografic și indici de I. Faităr și C. Călinescu, cuvânt înainte de Dumitru Fălticeanu, volum editat de Biblioteca Municipală Constanța, Constanța, 1971;
16. de GALIANA, Thomas, RIVAL, Michel, *Dictionnaire des inventeurs et inventions*, Collection “Larousse - In extenso”, Editions Larousse Bordas, Paris, 1996;
17. KOERTGE, Noretta (editor in chief), *New Dictionary of Scientific Biography*, vol. II – „Cabeo-Eysenck”, Charles Scribner's Sons – Thomson Gale Publishers, New York, 2008;
18. LAROUSE, Pierre, *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle - Française, historique, géographique, mythologique, bibliographique, littéraire, artistique, scientifique*, tome XII^{ieme}, Paris, 1865;

19. MANOLACHE, Mihaela, *Personalitatea lui Titu Maiorescu în documente din colecțiile speciale ale Bibliotecii Naționale a României 1917-2017*, volum editat de Biblioteca Națională a României - Serviciul Colecții Speciale, București, 2017;

20. MARUȘCA, Teodor (coord.), BĂRBOS, Marius I., BLAJ, Vasile A., CARDAȘOL, Vasile, DRAGOMIR, Neculai, MOCANU, Vasile, ROTAR, Ioan, RUSU, Mariana, SECELEANU, Ion, *Tratat de reconstrucție ecologică a habitatelor de pajiști și terenuri degradate montane*, Editura Universității "Transilvania" din Brașov, Brașov, 2010;

21. MORARIU, Tiberiu (redactor-coordonator), *Republica Populară Română - Noua geografie a patriei*, Editura Științifică, București, 1964;

22. NICKLES, John M., *Geologic literature on North America (1785-1918)*, part. I – Bibliography, Collection "United States Geological Survey", Government Printing Office, Washington, 1922;

23. PETCU, Marian (coord.), *Istoria jurnalismului din România în date - Enciclopedie cronologică*, Editura Polirom, Iași, 2012;

24. ROTARU, Florin, *Bibliografia cărții bucureștene de la origini până în prezent (1494-2006)*, Partea I-a - 1494-1918, vol. al III-lea - L-Q, Colecția "Biblioteca Metropolitană București", Editura Biblioteca Bucureștilor, 2007.

25. SEIȘANU, Romulus, *Dobrogea - Gurile Dunării și Insula Șerpilor - Schiță monografică, studii și documente*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1928;

26. ȘTREMPEL, Gabriel (coord. generală), ANGHELUȚĂ, Lucreția, MICLESCU, Liana, ONOFREI, Neonila (coord. bibliografică), *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. al III-lea (L-Q), prefață de Gabriel Ștrempel, Colecția "Biblioteca Academiei R.S.R.", Editura Științifică și Enciclopedică - Societatea de Științe Filologice din R.S.R., București, 1989.

VI. Memorialistică

1. ***, *Serbările dela Iași în "Albina - Revistă Enciclopedică Populară"*, Anul al XV-lea, nr. II - 9 octombrie 1911, Atelierele Socec&Co., București, 1911

2. ***, *Cutreeerând țara mea. Sibiul în "Biserica și Școala - Revistă bisericească-culturală"*, Anul al LIII-lea, Nr. al XVI-lea (2114 -1929)- 14 aprilie 1929, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1929;

3. BENOIST, Charles, *Souvenirs*, tomul al III-lea – 1902-1933 - Vie parlementaire, vie diplomatique, Librairie Plon, Paris, 1934;

4. BEZVICONI, Gh., *Pavel Gore*, Lucrare apărută cu sprijinul Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor - Secția Chișinău, Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia, Chișinău, 1938;

5. BEZVICONI, Gheorghe, *Profiluri de ieri și de azi - Articole, Cavalerul Paul Gore*, Editura Librăriei Universitare I. Cărăbaș, 1943;

6. BEZVICONI, G., *Cavalerul Pavel Gore în "Cetatea Moldovei - Revistă săptămânală de probleme actuale, literatură și critică"*, anul al IV-lea, vol. al IX-lea, nr. 5 - mai 1943, Institutul de Arte Grafice "Brawo", Iași, 1943;

7. BOCU, Sever, *Drumuri și răscruci*, vol. I - *Memorii*, volum editat în regie proprie, Timișoara, 1939;

8. BOCU, S., *Lupta pentru Banat - Două discursuri și memoriile lui Sever Bocu despre Conferința de Pace de la Paris*, excurs istoric de Flavius Boncea, postfață de Daniel Vighi, Colecția "Biblioteca Cercului de Studii Vestul", vol. al II-lea, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2011;

9. BOCU, S., *Drumuri și răscruci. Memorii în „Marele Război în memoria bănățeană (1914-1919)”, antologie, ediție, studii și note de Valeriu Leu și Nicolae Bocșan, Mihaela*

Bedecean și Ionela Moscovici(colab.), introduceri de V. Leu și N. Bocșan, notă asupra ediției de N. Bocșan, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012;

10. BOWMAN, Isaiah, *Constantinople and the Balkans* în E. House, Ch. Seymour(editori), „What really happened at Paris – The story of the Peace Conference(1918-1919)”, Hodder & Stoughton Publishers, Londra, 1921;

11. BOWMAN, I., *The New World - Problems in political geography*, prefață de I. Bowman, editat de World Book Company, New York, 1922;

12. BREDICEANU, Caius, *Tot Banatu-i... pe jumate. Despre Banat la Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920* în "Magazin Istoric", serie nouă, anul al XXXIV-lea, nr. 12(417) - decembrie 2001, Publicație editată de Fundația Culturală "Magazin Istoric", Imprimeria Coresi, București, 2001;

13. CĂLDĂRARU, Cristian-Dragoș, *Profesorul Ștefan Bujoreanu, luminător de cultură românească* în CLIT, Costin (coord.), "Colegiul Național "Cuza Vodă" din Huși - Centenar - 1918-2018", Editura PIM, Iași, 2018;

14. CERNEA, Valentin, *Cum a scăpat poetul Ion Pillat la Severin dintr-un devastator cutremur*, f.a.. Material disponibil la adresa: <https://www.cafeneauapolitica.ro/cum-a-scapat-poetul-ion-pillat-la-severin-dintr-un-devastator-cutremur>;

15. CLOPOȚEL, Ion, *A murit un mare ziarist: episcopul Roman Ciorogariu* în "Societatea de mâine", anul al XIII-lea, nr. 1 - ianuarie 1936, București, 1936;

16. COSMIN, Radu, *Amintiri din viața culturală a vechiului București - I* în "Cele trei Crișuri - Anale Culturale", Anul XVI, nr. 7-8 - iulie-august 1935, Editura "Scrisul Românesc" din Craiova, Oradea, 1935;

17. DAUZAT, Albert, *La science française a l'exposition de San-Francisco* - reportaj -, în "Le Temps", Anul 55, nr. 19.835, miercuri - 27 octombrie 1915, Paris, 1915;

18. DAUZATS, Ch., *Société de Géographie - Le rôle de la Roumanie* în „Le Figaro”, anul 61, seria a III-a, nr. 79, sâmbătă – 20 martie 1915, Imprimerie du Figaro, Paris, 1915;

19. DUNĂREANU, Nicolae, *Nădejdi spulberate - Nuvele, schițe, amintiri*, Editura "Cartea Românească" - Tipografia Eparhială "Cartea Românească", Chișinău, 1928;

20. DUPARC, L., *En Roumanie* în Journal de Geneve - National, Politique et Littéraire”, 69-ième année, nr. 226 - 28 août 1898;

21. ELIADE, P., *Vie Heureuse* în "L'indépendance Roumaine", anul al XXVI-lea, nr. 7986 - Joi - 21 noiembrie/4 decembrie 1902, Imprimerie de L'indépendance Roumaine, București, 1902;

22. ENE, Ernest, *Regionalismul - A II-a conferință în a d-lui Em. de Martonne* în "Voința Națională", Anul al XXVIII-lea, nr. 7942-3, marți - 31 ianuarie 1912, Imprimeriile "Independența", București, 1912;

23. ENE, Ernest, *Geografia Nouă* în "Voința Națională", anul al XXVIII-lea, nr. 7943-3, miercuri - 1 februarie 1912, Imprimeriile "Independența", București, 1912;

24. HANOTAUX, Gabriel, *Une campagne de dix années - L'œuvre du Comité France-Amérique de 1909 à 1918*, Collection Bibliothèque du Comité "France-Amérique", Éditions "France-Amérique", Paris, 1917;

25. HANOTAUX, Gabriel, *Le Comité France-Amérique - Son activité de 1909 à 1920* în „Annuaire France-Amérique - Guide des acheteurs du nouveau monde”, année 1921-1922, édité par Comité France-Amérique, Paris, 1922;

26. HEPITES, Ștefan, *Geograful Emm. de Martonne la Societatea Regală Română de Geografie „B.S.R.R.G.”*, Tomul al XL-lea, Anul 1921, Tipografia Curții Regale "F. Göbl", București, 1922;

27. IORGA, Nicolae, *Socoteala definitivă cu d-l Pompiliu Eliade*, Tipografia "Minerva", București, 1903;

28. IORGA, N., † *Profesorul Agura în "Neamul Românesc Literar"*, Anul al III-lea, nr. 38-39 - 9 octombrie 1911, Vălenii de Munte, 1911;
29. IORGA, N., *Serbările de la Iași în "Neamul Românesc Literar"*, Anul al III-lea, nr. 38-39 - 9 octombrie 1911, Vălenii de Munte, 1911;
30. IORGA, N., *Note de drum*, Editura „Neamul Românesc”, București, 1913;
31. IORGA, N., *O viață de om - Așa cum a fost*, Vol. I - Copilăria și tinerețea, Colecția "Orizonturile mele", Editura „N. Stroilă”, București, 1934;
32. IORGA, N., *Memorii*, vol. al II-lea - *Însemnări zilnice maiu 1917-martie 1920. Războiul național. Lupta pentru o nouă viață politică*, Editura "Națională" S. Ciornei, București, 1931;
33. IORGA, Nicolae, *Orizonturile mele. O viață de om - Așa cum a fost*, ediție îngrijită, note, comentarii de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1984;
34. JOLLIVET, Gaston, *Trois mois de Guerre - Mai * Juin * Juillet 1915*, Editions Hachette & CIE Imprimerie Lahure, Paris, 1916;
35. KIRILEANU, G. T., *Sub trei regi și trei dictaturi. Amintiri, jurnal și epistolar*, Vol. I - 1872-1916, Seria "Patrimoniu", ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și bibliografie de Constantin Bostan, Editura Crigarux, Piatra Neamț, 2004;
36. KIRILEANU, G.T., *Însemnări zilnice(1906-1960)*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, bibliografie și indici de C. Prangati, cuvânt înainte I. Datcu, Editura Albatros, București, 2004;
37. KIRILEANU, G. T., *Martor la istoria României (1872 - 1960) - Jurnal și epistolar*, vol. I - 1872-1914, Ediție îngrijită, cuvânt înainte, note și indice de C. Bostan, Editura Rao, București, 2013;
38. G.T. Kirileanu, *Martor la istoria României (1872 - 1960) - Jurnal și epistolar*, vol. al IV-lea - 1921-1922, Colecția "Biblioteca Rao", ediție îngrijită, cuvânt-înainte, note și indice de Constantin Bostan, Editura Rao, București, 2017;
39. LAHOVARY, Alexandru Em., *Amintiri diplomatice – Constantinopol(1902-1906). Viena(1906-1908)*, Colecția „Memorialistică diplomatică”, vol. I, ediție îngrijită de Adrian Stănescu și Laurențiu Vlad, studiu introductiv, selecția documentelor, note, comentarii și indice de Laurențiu Vlad, Editura Institutul European, Iași, 2009;
40. LAHOVARY, A.-Em., *Note, amintiri, corespondență diplomatică, oficială și personală(1877-1914) – Paris, Petersburg, București, Roma*, editori: Rudolf Dinu și Adrian-Bogdan Ceobanu, Colecția „Documenta”, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2013;
41. LAPEDATU, Alexandru, *Scrieri Alese - Articole, cuvântări, amintiri, prefață*, ediție îngrijită, note și comentarii de Ioan Opriș, Seria "Restituiri", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985;
42. LAPEDATU, A., *Amintiri*, ediție îngrijită și prefață de Ioan Opris, Editura Floarea Albastră, Cluj-Napoca, 2015;
43. LAROCHE, Jules, *Au Quai d'Orsay avec Briand et Poincaré - 1913-1926*, Éditions Hachette, Paris 1957;
44. MAIORESCU, Titu, *Însemnări zilnice*, vol. al III-lea (1887-1891), introducere și note de I. Rădulescu-Pogoneanu, Editura Librăriei „SOCEC & CO. S.A.R.”, București, 1943;
45. MAUCLAIR, Camille, *O națiune nu este mare sau mică decât prin inimă în DEACONU, Lucian, Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris*, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918, Editura Sitech, Craiova, 2009;
46. de MARTONNE, Emm., *Carpații în "Flacăra - Literară, artistică, socială "*, Anul I, nr. 19 - 25 februarie 1912, Publicație editată de Atelierele Socec, București, 1912;

47. de MARTONNE, Emm., *Carpații* în "Revista Infanteriei", Anul al XVI-lea, nr. 183 - februarie 1912, Publicație editată în regim propriu, București, 1912;
48. de MARTONNE, Emm., *Titres et travaux scientifiques*, Librairie „Armand Colin”, Paris, 1932;
49. NĂSTASE, Gheorghe, *Basarabia la Conferința de Pace* în „Arhiva pentru știință și reformă socială”, anul I, nr. 4 – ianuarie 1920, Institutului de Editură „Reforma Socială”, București, 1920;
50. MAIOR, Liviu, *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles (însemnări, memorii, scrisori)*, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1993;
51. MORAND, Paul, *Voyages*, édition établie et présentée par Bernard Raffalli, Collection “Bouquins”, Editions Robert Laffont, Paris, 2001;
52. NĂSTASE, Dumitru, *Gânduri despre Gheorghe I. Năstase, tatăl meu* în "Limba Română - Revistă de Știință și Cultură", Anul al XVI-lea, Nr. IV-VI(130-132) aprilie-iunie 2006, Chișinău, 2006;
53. PAWLOWSKI, A., *Le Congres des Societes savantes* - reportaj - în "Journal de debats - Politiques et Litteraires", Anul 121, nr. 93, duminică - 4 aprilie 1909, Paris, 1909;
54. PELIVAN, Ioan, *Ion Inculeț și Conferința de Pace dela Paris - Amintiri, observații și scrisori*, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1940;
55. PETRESCU-COMNEN, Nicolae, *Campania românească din 1919 în Ungaria (Amintiri și documente inedite)* în "Destin - Revistă de cultură românească", Caietul al X-lea, publicație editată de către Empresa de Artes Grafica "S. L. Agustin de Rethencourt", Madrid, 1956;
56. PETRESCU-COMNEN, N., *Campania românească din 1919 în Ungaria (Amintiri și documente inedite)* în „Revista Istorică”, serie nouă, tomul al III-lea – 1992, nr. 5-6 – mai-iunie 1992, Editura Academiei Române, București, 1992;
57. PIERRE, Jacques, *Aux Ecoles - Ouverture des cours de la Faculte des Lettres* -reportaj - în "Le Figaro", anul 44, nr. 15.571, anul 58, Seria a III-a, nr. 313, Vineri - 8 noiembrie 1912, Paris, 1912;
58. PILLAT, Dinu *Itinerarii istorico-literare*, ediție alcătuită, prefață și bibliografie de George Muntean, Editura Minerva, București, 1978;
59. PILLAT, Ion *Mărturisiri - Note stenografice* - în "Revista Fundațiilor Regale", anul al IX-lea, nr. al II-lea - 1 februarie 1942, Publicație editată de "Uniunea Fundațiilor Culturale Regale", București, 1942;
60. POPȘOR, Alexandru, *Autobiografie - Trecutul sămânță rodnică de viitor*, Editura Bonifaciu, București, 1999;
61. PUȘCARIU, S., *Memorii*, ediție de Magdalena Vulpe, prefață de Ion Bulei, note de I. Bulei și M. Vulpe, seria „Memorialistică”, Editura Minerva, București, 1978;
62. REGINA MARIA A ROMÂNIEI, *Însemnări zilnice*, vol. I – decembrie 1918-decembrie 1919, traducere de Valentina Costache, Sanda Racoviceanu, ediție îngrijită, introducere și note de Vasile Arimia, Editura Albatros, București, 1996;
63. RIVET, Charles, *O perioadă de autentică încordare între români și sârbi* în DEACONU, L. (editor), „Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris”, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918, Editura Sitech, Craiova, 2009;
64. RODEAN, I., *Nu uităm România* în "Lumea Universitară - Revistă Culturală Bilunară", Anul I, nr. 2-3, 1-15 martie 1922, Tipografia Națională, Cluj, 1922;
65. SAINT-AULAIRE, Charles de, *Confesiunile unui bătrân diplomat*, ediția I, traducere de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai D. Sturdza, Colecția "Memorii-Jurnale-Convorbiri", Editura Humanitas, București, 2003;

66. SAINT-AULAIRE, Charles de, *Însemnările unui diplomat de altădată în România 1916-1920*, ediția a II-a revăzută și adăugită, traducere de Ileana Sturdza, introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, Colecția "Vintage", Editura Humanitas, București, 2016;
67. SHOTWELL, James T., *At the Paris Peace Conference*, The Macmillan Company, New York, 1937;
68. SIMIONESCU, I., *Jubileul Universității din Iași* în „Revista Științifică V. Adamachi”, vol. al II-lea, nr. a III-lea – august 1911, Tipografia „H. Goldner”, Iași, 1911;
69. TAFRALI, Oreste, *Propaganda românească în străinătate*, Editura "Ramuri" - Societate Anonimă, Craiova, 1920;
70. TAFRALI, O., *Apărarea României Transdanubiene în străinătate* în "Analele Dobrogei - Revista Societății Culturale Dobrogene", anul al II-lea, nr. 1 - ianuarie-martie 1921, Institutul de Arte Grafice "Victoria", Constanța, 1921;
71. TARDIEU, Andre, *The Truth about the Treaty*, cuvânt înainte de Edward M. House, introducere Georges Clemenceau, Editura "The Bobbs-Merrill Company Publishers", Indianapolis, 1921;
72. TARDIEU, Andre, *La paix*, prefață de Georges Clemenceau, Editura Payot & Cie, Paris, 1921;
73. TILEA, Virgil, *Recunoașterea oficială a Consiliului Național a acoperit sufletele militanților care, din acel moment, au reînceput lupta lor împotriva inamicului milenar* în L. Deaconu, *Franța și România unite în comunitate de sacrificiu în anii 1916-1918. Documente externe din arhivele: Consiliului Național al Unității Române de la Paris, Redacția Ziarului "La Roumanie", Coloniei din Paris*, Vol. I - Doc. 1-235 - 5 decembrie 1916-22 noiembrie 1918, Editura Sitech, Craiova, 2009;
74. VAIDA-VOEVOD, Alexandru, *Memorii*, vol. al II-lea, prefață, ediție îngrijită, note și comentarii de Alexandru Șerban, Colecția "Remember", ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2006;
75. ZAGORIȚ, Constantin, *Mai multe hărți (etnografice, religioase, economice și politice) ale Transilvaniei și graniței dinspre Ungaria*, cu 9 hărți anexate, Tipografia "Concurenta V. Dumitrescu", Ploiești, 1938;
76. ZAMFIRESCU, Ion, *Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Eminescu, București, 1987;

VII. Corespondență

1. *Corespondență. George Moroianu-Alexandru Vaida-Voevod - 1895-1934*, ediție îngrijită și note de Ruxandra Nazare și Daniel Nazare, prefață de Gheorghe Iancu, Seria "Istorie. Documente. Mărturii", Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2011;
2. „Livre d'hommage des lettres françaises a Émile Zola”, volumul al II-lea, editat de un comitet științific, Société libre d'Édition des Gens de Lettres - Éditeur Georges Balat, Paris/Bruxelles, 1898.
3. *Scrisoarea d-lui prof. Em. de Martonne adresată d-lui Vicepreședinte Hepites (Proces-Verbal No. 6), Paris, le 7 Mars 1916* în „B.S.R.R.G.”, Tomul XXXVII, Anii 1916-1918, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate Anonimă, Edițiunea „S.R.R.G.”, București, 1919;
4. *Titu Maiorescu și prima generație a maioreșienilor - Corespondență*, antologie, note și prefață de Z. Ornea, text stabilit de Filofteia Mihai și Rodica Bichis, Colecția "Documente Literare", Editura Minerva, București, 1978;
5. "Scrisori către Artur Gorovei", ediție îngrijită și introducere de Maria-Luiza Ungureanu, Editura Minerva, București, 1970;

6. „Scrisori către N. Iorga”, vol. III - 1913-1914, Colecția "Documente Literare", ediție îngrijită de Petre Țurlea, studiu introductiv de Andrei Pippidi, Editura Minerva, București, 1988;
7. "Scrisori către N. Iorga", vol. al IV-lea - 1915-1916, ediție îngrijită de Petre Țurlea, Colecția "Documente Literare", Editura Minerva, București, 1993;
8. "Scrisori către N. Iorga", vol. al VI-lea - 1919-1920, partea I-a, ediție îngrijită de P. Țurlea, Colecția "Documente Literare", volum editat de Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă și Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu", București, 2002;
9. "*Dragă Domnule și prietene*": *Scrisori către Arsène Henry, ministru al Franței la București(1897-1904), de la Sabina Cantacuzino, Clara Haskil, Maria Pillat, Anna Kretzulescu-Lahovary, Maria Cantacuzino și Olga Cantacuzino-Miclescu*, ediție îngrijită, traducere din limba franceză, studiu introductiv și note de Florin Țurcanu, Colecția "Memorii. Jurnale. Corespondență", Editura Humanistas, București, 2018;
10. KIRILEANU, G. T., *Correspondență*, ediție îngrijită, note, tabel cronologic, bibliografie și indici de Mihai Handoca, Editura Minerva, București, 1977;
11. MEHEDINȚI, Simion, *Scrisori către Constatin Brătescu*, ediție îngrijită și prefată de Mircea A. Diaconu, Editura Revistei Convorbiri Literare, Iași, 2001;
12. IORGA, Nicolae, *Correspondență*, vol. al III-lea, ediție, note, indici de Ecaterina Vaum, Editura Minerva, București, 1991;
13. RACOVIȚĂ, Gheorghe, STAN, Ana-Maria, *Memoria Documentelor. Cooperarea franco-română la Universitatea din Cluj, oglindită în arhiva lui Emil Racoviță*, prefată de Andrei Marga, traducerea textelor din limba franceză, argument, introducere și index cronologic al documentelor de Gheorghe Racoviță și Ana-Maria Stan, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007;
14. VAIDA-VOEVOD, Alexandru, *Scrisori de la Conferința de Pace - Paris-Versailles (1919-1920)*, ediție îngrijită, studiu introductiv Mircea Vaida-Voevod, Editura Multi Press Internațional, Cluj-Napoca, 2003;

VIII. Publicații periodice

VIII.1. Ziare și reviste editate în limba română

1. „Adevărul” - ediția de seară, septembrie 1903.
2. „Adevărul”, octombrie 1911, ianuarie 1912, martie 1915, iunie 1919.
3. „Albina - Revistă Enciclopedică Populară”, octombrie 1911, februarie 1912.
4. „Biserica și școala - Revistă bisericească-culturală”, aprilie 1929.
5. „Dimineața”, iunie 1919.
6. „Flacăra - Literară, artistică, socială”, mai 1914.
7. „Foaia Poporului”, iunie 1919.
8. „Gazeta Ilustrată”, februarie 1912, septembrie-octombrie 1939.
9. „Gazeta Transilvaniei”, mai-iunie 1900, octombrie 1911, ianuarie-februarie 1912, mai-iunie 1912.
10. „Neamul Românesc”, octombrie 1906, 1907.
11. „Renașterea - Organ național-bisericesc”, iunie 1939.
12. „Revista Arhivelor”, vol. 1942-1943.
13. „Revista Banatul - Jurnal al primăriilor din Banatul istoric”, decembrie 2012.
14. „Revista Științelor Medicale”, 1934.
15. „România Economică”, iulie 1903.
16. „Românimea - Ziar de dimineață”, iunie 1919.
17. „Românul - Organ al Partidului Național-Țărănesc”, mai-iunie 1912.

18. „Telegraful român - Organ Național-Bisericesc”, iunie 1919.
19. „Tribuna” - Arad, septembrie-octombrie 1911.
20. „Tribuna” - Sibiu, septembrie 1898;
21. „Tribuna Poporului”, august-septembrie 1898.
22. „Unirea - Ziar Național”, iulie 1919.
23. „Unirea poporului”, februarie 1920.
24. „Universul”, iunie 1919.
25. „Universul Literar”, decembrie 1925.

VIII.2. – Ziare și reviste editate în limba franceză

1. „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”, aprilie-iunie 1920.
2. „Bulletin de la Société Littéraire Française de Budapest”, vol. al LI-lea - 1912, Guillaume Huszár (editor), Budapesta, 1912.
3. „Comœdia”, februarie 1913.
4. „Journal de débats - Politiques et littéraires”, ianuarie 1842, ianuarie 1845, decembrie 1850, iulie-august 1888, august 1891, august 1894, august 1895, octombrie 1898, decembrie 1902, martie 1903, iunie 1903, noiembrie 1903, ianuarie 1907, decembrie 1909, aprilie 1910, iunie 1910, februarie 1912, ianuarie 1913, august 1915, octombrie 1915, februarie 1927.
5. „Journal des Savants”, 1903;
6. „La Croix”, august 1888, iulie-august 1892, martie 1903, noiembrie 1903, decembrie 1912.
7. „La Transylvanie”, iunie 1918.
8. „L'Action française - Organe du Nationalisme Intégral”, noiembrie 1916, februarie 1928, aprilie 1932.
9. „L'indépendance Roumaine”, aprilie 1899, octombrie 1899.
10. „L'Intransigeant - Le Journal de Paris”, decembrie 1912, ianuarie 1931.
11. „L'Ouest-Éclair - Journal Republicain Quotidien”, iulie 1912.
12. „L'Ouest-Eclair - Journal Republicain du Matin”, decembrie 1931, aprilie 1932.
13. „Le Constitutionnel - Journal Politique, littéraire, universel”, decembrie 1849.
14. „Le Gaulois”, noiembrie 1916, decembrie 1919, august 1927.
15. „Le Figaro”, decembrie 1856, mai 1882, octombrie 1898, decembrie 1903, iunie 1910, decembrie 1919, septembrie 1922, august 1927, martie-aprilie 1932.
16. „Le matin”, septembrie 1900, iulie 1903, februarie 1904, decembrie 1906, august 1907, iunie 1910, septembrie-octombrie 1910, august 1911, decembrie 1912, august 1915.
17. „Le Petit Journal”, martie 1903, iunie 1903, februarie 1904, martie 1915, ianuarie 1925.
18. „Le Petit Parisien”, septembrie 1899.
19. „Le Temps”, august 1888, octombrie 1898, aprilie 1899, martie 1903, februarie 1904, decembrie 1905, octombrie 1906, decembrie 1906, mai-iunie 1909, aprilie 1910, august 1911, decembrie 1911, iunie 1912, ianuarie 1913, martie 1913, august 1913, mai 1915, octombrie 1915, octombrie 1932, noiembrie 1933.
20. „Le Temps - Supplement”, noiembrie 1903.
21. „L'Univers”, iunie 1912.
22. „L'Univers et le monde”, aprilie 1889, august 1891, iulie 1897, ianuarie 1898, septembrie 1900.
23. „Revue de Hongrie”, anul al V-lea, Tomul al X-lea – Juillet-Décembre 1912.
24. „Revue des Études Slaves”, année 1968, tome 47, fascicule 1-4.
25. „Revue Historique du sud-est européen”, aprilie-iunie 1927, ianuarie-martie 1934.

VIII.3. – Ziare și reviste editate în limba germană

1. "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt", anul al XXVI-lea, nr. 7861, 24 octombrie 1899.

VIII.4. – Anuare, anale și buletine științifice

1. "A Magyar Földrajzi Társaság - Tisztiránar és tagjainar – Névjegyzéke", Fritz Ármin Könyvnyomdája, Budapest, 1909;
2. „Annuaire de la noblesse de France et des maisons souveraines de l'Europe”, Borel d'Hauterive (editor), 1870.
3. „Annuaire-Bulletin de la Société de l'histoire de France”, tome XX, année 1883, Imprimerie Daupeley-Gouverneur, Paris, 1883;
4. „Analele Academiei Române”, 1902-1903, 1903-1904, 1906-1907, 1911-1912, 1912-1913, 1916-1919.
5. „Analele Dobrogei - Revista Societății Culturale Dobrogene”, 1936.
6. „Anuarul Ateneului Român”, 1930.
7. „Anuarul Socec al României Mari”, partea a II-a – Diverse instituțiuni de stat și particulare, Editura Librăriei „Socec & CO” – S. A., București, 1926;
8. „Anuarul Universității din București”, 1895-1896, 1900-1901, 1901-1902, 1902-1903, 1903-1904, 1905-1906, 1906-1907, 1908-1909, 1910-1911, 1911-1912.
9. „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911.
10. „Buletinul Societății Regale Române de Geografie” sau „Buletinul Societății Române de Geografie”, 1900, 1902, 1903, 1904, 1905, 1915, 1916-1918, 1919.
11. „Buletinul Societății de Științe din București”, ianuarie-aprilie 1902.
12. „Bulletin de l'Association amicale des anciens élèves de l'Ecole Normale Supérieure”, 1899, 1900, 1901, 1902, 1905, 1906.
13. „Bulletin de la Société des amis de l'Université de Lyon”, 1909-1910.
14. „Bulletin de Liaison des Membres de la Société de Géographie”, septembre 2011.
15. „Columbia University of New York - Annual Reports”, iunie 1916, iunie 1917.
16. „Columbia University in the City of New York - Catalogue 1919-1920”.
17. „Compte-Rendu Sommaire des Séances de la Société Géologique de France”, 1897.
18. „Comptes Rendus Hebdomadaires des Séances de l'Académie des Sciences”, juillet-décembre 1910.
19. „Compte Rendu Sommaire et Bulletin de la Société Géologique de France”, 1923.
20. „Congrès géologique international - Compte rendu de la IXe session – Vienne, 1903”.
21. „Exposition Universelle et Internationale de San-Francisco - Catalogue Officiel de la Section Francaise - 1915”, Editions Devambe, Paris, 1915;
22. „Földrajzi közlemények”, vol. al LXI-lea - 1933, nr. I-III, Hézsér Aurél, Réthly Antal (editori), Kertész Nyomda. Karcag., Budapest, 1909;
23. „Journal Officiel de la République française”, martie 1915.
24. „Journal of the Washington Academy of Sciences”, vol. al VIII-lea – 1918, The Waverly Press, Washington, 1918;
25. „Monitorul Oficial al Regatului României”, iulie 1903, septembrie-octombrie-noiembrie 1911, mai 1912, martie-aprilie 1918.
26. „Nature”, vol. 61, nr. 1572 - 14 decembrie 1899;
27. „Pennsylvania College for Women - Pittsburgh, Announcements for 1919-1929. Register of Faculty and students for 1918-1919”, Pennsylvania, 1919;

28. „Report of The Eighth International Geographic Congress Held in The United States – 1904”.
29. „The American Historical Review”, vol. al XXV-lea, nr. al II-lea – ianuarie 1920.
30. „The Nation”, vol. LXXX, nr. 2068 - 16 february 1905;
31. „University of Illinois - Annual register”, 1917-1918, Illinois, 1918;
32. „Questions diplomatiques et coloniales – Revue de politique extérieure”, anul al VI-lea - 1902, tomul al XIII-lea (janvier-juin 1902), Imprimerie F. Levé, Paris, 1902;

IX. Lucrări generale

1. ***, *Une excursion géographique interuniversitaire* în "La Géographie - Bulletin de la Société de Géographie", tomul al XII-lea (semestrul al II-lea 1905), nr. 1 - 15 Iulie 1905, Imprimeria „Paul Brodard”, Paris, 1905;
2. ***, *The Society's Transcontinental Excursion* în „Bulletin of the American Geographical Society”, vol. 44, No. 9 (1912), published by American Geographical Society, New York, 1912;
3. ***, *Staff of the excursion* în „Memorial volume of the Transcontinental Excursion of 1912”, published by the American Geographical Society of New York, New York, 1915;
4. ***, *Date biografice – Ion Cantacuzino* în „Revista Științelor Medicale”, anul al XXIII-lea, București, 1934;
5. ***, *Semnificația istorică a actului de la 1 decembrie 1918* în "Columna - Revistă de istorie, cultură și civilizație", anul al IV-lea, nr. III-IV - iulie-decembrie 1988, Tipolitografia Editrice Sallustiana, Roma, 1988;
6. ***, *Tribunul Banatului - 60 de ani de la moartea lui Sever Bocu, De două ori cetățean de onoare al Timișoarei, D-l Sever Bocu cetățean de onoare al Municipiului Timișoara*, Biblioteca „Cercului de Studii Vestul”, vol. I, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2011;
7. ***, *AXIS - L'univers documentaire Hachette - Dossiers*, vol. 3eme – Ciel à électronique, Editions Hachette, Paris, 1993;
8. „Chișinău, evocări interbelice”, ediție îngrijită și argument de Diana Vrabie, cuvânt de însoțire de Adrian-Dinu Rachieru, Editura Eikon, București, 2018;
9. ABLONCZY, Balázs, *Pál Teleki (1879–1941). The Life of a Controversial Hungarian Politician*, traducere din limba maghiară Thomas J. și Helen D. DeKornfeld, Colecția "East European Monographs", nr. 697, Columbia University Press, New York, 2006;
10. ABRAHAM, Florin, *Tratatul de la Trianon și mitologia politică revizionistă: abordări tradiționale și recente* în PUȘCAȘ, Vasile, SAVA, Ionel N. (coord.), „Trianon, Trianon! - Un secol de mitologie politică revizionistă”, prefață și postfață de Vasile Pușcaș, Colecția „Istorie Contemporană”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020;
11. AGRIGOROAIEI, I., BUZATU, Gh., *Universitatea din Iași în epoca contemporană (1918-1985) - Viața științifică* în PLATON, Gh., Cristian V. (redactori responsabili), *Istoria Universității din Iași: 1860-1985 - Dezvoltarea științei*, prefață de V. Barbu, introducere de Gh. Platon și V. Cristian, Editura Junimea, Iași, 1985;
12. AIFTINCĂ, Marin, *Timp și valoare - Studii de istorie a culturii și filosofiei românești*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2003;
13. AIFTINCĂ, M., *Academia Română în anii Primului Război Mondial (III)* în "Curtea de Argeș - Revistă de Cultură", anul al VIII-lea, nr. al IX-lea – 82 - septembrie 2017, Publicație editată de Asociația Culturală "Curtea de Argeș", Tipografia Argeș Expres, Curtea de Argeș, 2017;
14. ALDEA, Veronica GAGEA, Adriana, OPREA, Angela, *Contribuția Casei Școalelor la dezvoltarea lecturii publice bucureștene* în „Biblioteca Bucureștilor”, anul al VI-lea, nr. 6 – 2003, Tipografia „Semne '94”, București, 2003;

15. AMON, Lucian, *Ateneul din București, monument de artă și simbol al unității spiritualității românești* în "Oltenia - Studii. Documente. Culegeri", Seria a III-a, anul al X-lea, 2006 - nr. 1-2, Volum editat de Asociația Generală a Arhiviștilor din România - Filialele Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt și Vâlcea, Craiova, 2006;
16. ANCEL, Jacques, *Les frontieres roumaines - Geographie politique*, Imprimeria Națională, București, 1934;
17. ANCEL, Jacques, *Frontierele românești - Geografie politică*, ediția bilingvă, traducerea și adaptarea Adina Săvescu și Edi Săvescu, Editura Domino, București, 1999;
18. ANDRIEȘ-TABAC, Silviu, *Heraldica teritorială a Basarabiei și Transnistriei*, Editura Museum, Chișinău, 1998;
19. ANDRONACHI, Gh. V., *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*, M.O. și Imprimeria Statului, Chișinău, 1933;
20. ANESTIN, Victor, *Alunecările de teren* în "Natura - Revistă pentru răspândirea științei", anul al XV-lea, nr. IX-X - 15 decembrie 1926, Societatea Anonimă de Editură "Cultura Națională", București, 1926;
21. ANTIPA, Grigore, *Problemele evoluției poporului român*, Colecția "Academia Română - Studii și Cercetări", nr. III, Editura "Cartea Românească" - Institutul de Arte Grafice "Carol Göbl", București, 1919;
22. ANTONESCU, Bogdan, *Profil de meteorolog - Ștefan C. Hepites (1851-1922)* în "Buletinul Societății Meteorologice Române", anul I, nr. I- martie 2013, publicație editată de Societatea Meteorologică Roână, București, 2013;
23. ARBORE, Alexandru P., *O încercare de reconstruire a trecutului Românilor din Dobrogea* în "Analele Dobrogei - Revista Societății Culturale Dobrogene", Anul al III-lea, nr. II - aprilie-iunie 1922, Tipografia "Victoria", Constanța, 1922;
24. ARBORE, Alexandru P., *Din etnografia Dobrogei: Așezările Bulgarilor* în "Arhiva Dobrogei - Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei", Vol. I - 1926 (sub îngrijirea lui C. Moisil), Tipografia "Jockey - Club" Ion C. Văcărescu, București, 1926;
25. ARION, Aurora, *Nicolae Iorga și cooperarea științifică internațională* în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai", Seria "Studia Historia", vol. 47-49, nr. 1-2(2002), Editura Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2002;
26. ATHANASIU, S., *Asupra unui Pachydiscus din flișul cretacic din Stânișoara* în "Buletinul Societății de Științe din București", Anul XIV, nr. III-IV, Imprimeria Națională, București, 1905;
27. ATTALI, Jaques, *L'homme nomade*, Collection „Le livre de poche”, Editions Fayard, Paris, 2005;
28. BABETI, Adriana, *Le Banat: Un paradis aux confins*, în "Revista Cultures d'Europe Centrale", Seria Nouă, nr. 4(2007), vol. "Le Banat: un Eldorado aux confins" Adriana Babeți (texte adunate), Cécile Kovacsazy (coordinator editorial), Colecția "Cultures d'Europe Centrale", publicație editată de "Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre-Européennes - Universitatea din Paris - Sorbona - Paris IV", Editura Hartmann, Paris, 2007;
29. BACHELIN-DFLORENNE, Antoine, *Etat present de la noblesse francaise*, Librairie „Bachelin-Deflorenne”, Paris, 1866;
30. BAISKI, Dusan, *Drumul presei timișorene a fost, de regulă, unul anevoios - Scurtă călătorie în timp alături de scriitorul și jurnalistul Mircea Șerbănescu*, în "Agenda", nr. 4(22 ianuarie 2005), Timișoara, 2005, f.p. Material disponibil la adresa: <http://www.dusanbaiski.eu/node/135>;
31. BĂDESCU, Emanuel, *150 de ani. Scurtă istorie a Academiei: începuturile* în „Historia” f.a.; Material disponibil la adresa: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/150-de-ani-scurta-istorie-a-academiei-inceputurile>;

32. BAICU, Ion-Ștefan, *Românii și Marea Unire în viziunea unor istorici francezi - Membri de onoare ai Academiei Române* în "Atitudini", anul al XVI-lea, nr. I (130) - ianuarie 2018, Ploiești, 2018;
33. BASSETT, Thomas J., SCHEVEN, Yvette, *Maps of Africa to 1900 - A checklist of maps in atlases and geographical journals in the collections of the University of Illinois - Urbana-Champaign*, Collection "Robert B. Downs Publication Fund", nr. IX, edited by University of Illinois Library - The Graduate School of Library and Information Science, Illinois, 2000;
34. BĂLTEANU, Dan, JURCHESCU, Marta, SURDEANU, Virgil, IONIȚA, Ion, GORAN, Cristian, URDEA, Petru, RĂDOANE, Maria, RĂDOANE, Nicolae, SIMA, Mihaela, *Recent Landform Evolution in the Romanian Carpathians and Pericarpethian Regions*, în D. Lóczy et al. (editori), "Recent Landform Evolution: The Carpatho-Balkan-Dinaric Region", Editura Springer Geography, 2012. Material disponibil la adresa: <http://georeview.ro/rivers11.7ka/documente/Recent%20Landform%20Evolution.pdf>;
35. BĂRBULESCU, Mihai, DELETANT, Dennis, HITCHINS, Keith, PAPACOSTEA, Șerban, TEODOR, Pompiliu, *Istoria României*, cuvânt înainte de Ș. Papacostea, ediție revăzută și adăugită, Editura Corint Educațional, București, 2014;
36. BECKINSALE, R. P., *W.M. Davis and american geography(1880-1934)* în BLOUET, Brian W., STITCHER, Teresa L.(editori), "The origins of academic geography in the United States", Archon Books, Connecticut, 1981;
37. BELLESSERT, André, *La Roumanie contemporaine*, Librairie Académique Didier - Perrin et Cie - Libraires-Éditeurs, Paris, 1905;
38. BERINDEI, Dan, *Istoria Academiei Române (1866-2016)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Colecția "1866-2016 - Academia Română - 150 de ani în serviciul Națiunii Române", Editura Academiei Române, București, 2016;
39. BERRY, Brian J. L., *Clara voce cognito* în Peter Gould, Forrest R. Pitts (editors), „Geographical voices - Fourteen autobiographical essays”, Series "Space, Place and Society", Syracuse University Press, New York, 2002;
40. BOARCĂȘ, Camelia, *Dobrogea în studii de Toponimie Românească* în „Incertitudinile și vulnerabilitățile economiei românești în anul 2012” a XVIII- a Sesiune de Comunicări Științifice a Facultății de Management Financiar - Contabil din Constanta - Secțiunea Cadre Didactice(10-11 Mai 2012), Sesiune desfășurată sub coordonarea Fundației "România de Măine", Universității „Spiru Haret” București - Facultatea de Management Financiar Contabil Constanta, Editura Ex Ponto, Constanța, 2012;
41. BOCU, Sever, *Problema Banatului. Românii și sârbii*, prefață de Crișu Dascălu, ediție și traducere de Doina Bogdan-Dascălu, tabel cronologic de Ioan David, addenda de Vasile Bogdan, Colecția "Studii și cercetări umaniste - Biblioteca Banatica", nr. 27, Seria "Istorie și Studii Culturale", Editura David Press Print, Timișoara, 2013;
42. BODEA, Gheorghe I., *Octavian Goga - O viață, un destin*, vol. I, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004;
43. BOGDAN, G., *Introducere* în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;
44. BOGDAN, G., *Istoricul Facultății de Medicină din Iași* în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;
45. BOGDAN, N.A. (culegere și comentare), *Societatea Medico-Naturalistă și Muzeul Istoric-Natural din Iași. 1830-1919. Documente, scripte și amintiri*, cuvânt înainte N. A. Bogdan, Tipografia Națională, Iași, 1919;

46. BOGDAN, N.A., *Orașul Iași – Monografie istorică și socială ilustrată*, volum îngrijit după ediția din 1915, introducere și note explicative Olga Rusu și Constantin Osap, Colecția „Monografii”, vol. I, Editura Tehnopress, Iași, 1997;
47. BOGDAN-DASCĂLU, Doina, *George C. Bogdan - Reciprocități româno-franceze în "Revista Studii de Știință și cultură"*, vol. al IX-lea, nr. al IV-lea - decembrie 2013, "Vasile Goldiș" University Presss, Arad;
48. BOIA, Lucian, *Sur la diffusion de la culture européenne en Roumanie (XIXe siècle et début du XXe siècle)* în "Modèle français et expériences de la modernisation. Roumanie; 19e 20e siècles - Modelul francez și experiențele modernizării. România, secolele 19-20" cuvânt înainte și coordonarea ediției Florin Țurcanu, Colecția "Francofonie - 2006", Editura Institutului Cultural Român, București, 2006;
49. BOIA, Stelean-Ioan, *Sever Bocu – O mare personalitate a Banatului în „Europa: Centru și margine. Cooperare culturală transfrontalieră - Colocviul Internațional”*, ediția a VI-a, 19-20 octombrie 2017 - Arad, Editura „Gutenberg Univers”, Arad, 2017;
50. BOSOMITU, Ștefan, *Miron Constantinescu – O biografie*, prefață de Vladimir Tismăneanu, Seria „Istorie Contemporană”, Editura Humanitas, București, 2014;
51. BOTEZ, Angela, *Un secol de filosofie românească*, Editura Academiei Române, București, 2005;
52. BOULANGER, Philippe, *La géographie militaire française (1871-1939)*, préface de Hervé Coutau-Bégarie, Collection „Bibliothèque Stratégique”, Éditions Economica, Paris, 2002;
53. BOULINEAU, Emmanuelle, *Fronts et frontières dans les Balkans : les géographes et les enjeux frontaliers sur le Danube en 1919-1920* în „Balkanologie – Revue d'études pluridisciplinaires”, vol. al X-lea, nr. 1-2(2008), f.p. Material disponibil la adresa: <https://journals.openedition.org/balkanologie/396>;
54. BOYCE, Gray Cowan (editor), *Literature of medieval history (1930-1975) - A supplement to Louis John Paetow's - A guide to the study of medieval history*, foreword by Paul Meyvaert, vol. al III-lea, Kraus International Publications, New York, 1981.
55. BOZGAN, Ovidiu, *București, centru cultural și științific al României Mari* în BOZGAN, Ovidiu, MURGESCU, Bogdan, "Universitatea din București - 1864-2014", cuvânt înainte de Mircea Dumitru, Colecția "Universitatea din București - 1864-2014. Virtute et sapientia - 150 de ani", Editura Universității din București, București, 2014;
56. BRĂTESCU, C., *Populația Dobrogei în "Cele Trei Crișuri - Anale Culturale"*, anul al IX-lea, nr. IX-X - septembrie-octombrie 1928, Editura "Scrisul Românesc" din Craiova, Oradea, 1928;
57. BREHIER, Louis, *L'Egypte de 1798 à 1900*, avant-propos par L. Brehier, Collection „Études d'Histoire Contemporaine”, Ancienne Librairie Furne Combet et CIE - Éditeurs, Paris, 1903;
58. BRIGHAM, Albert Perry, *History of the excursion* în „Memorial volume of the Transcontinental Excursion of 1912”, published by the American Geographical Society of New York, New York, 1915;
59. BRIGGS, David J., SMITHSON, Peter, BALL, Timothy, *Fundamentals of physical geography*, Copp Clark Pitman Ltd., Toronto, 1989;
60. BULEI, Ion, *Cheagul Unirii - Două Românii sau una singură?* în "Magazin Istoric", anul al XLII-lea, serie nouă - nr. 12 (501) - decembrie 2008, publicație editată de Fundația Culturală "Magazin Istoric", București, 2008;
61. BULEI, Ion *O istorie a românilor*, ediția a V-a revăzută, Editura Meronia, București, 2012;
62. BULEI, Ion, *O istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018;
63. BULEI, Ion, *Maria – O regină în război*, Editura Litera, București, 2019;

64. van der BURGT, Joannes Michael M., *Un grand peuple de l'Afrique Equatoriale - Eléments d'une monographie sur l'Urundi et les Warundi*, Société „L'Illustration Catholique”, Bois-le-duc, 1903;
65. BUSTEED, Mervyn, *The developing nature of political geography* in BUSTEED, Mervyn (editor), “Developments in political geography”, preface by M. Busted, Academic Press INC, London, 1983;
66. CAMBREZY, Luc, COUTY, Philippe, LERICOLLAIS, André, MARCHAL, Jean-Yves, RAYNAUT, Claude, RETAILLE, D., ATTIA, H., *Le developpement et la region – La région, territoire de recherche* in BLANC-PAMARD, Chantal, BONNEMAISON, Joël, BOUTRAIS, Jean, LASSAILLY-JACOB, Véronique, LERICOLLAIS, André (éditeurs scientifiques), “Le Developpement rural en questions - Paysages, espaces ruraux, systemes agraires. Maghreb - Afrique noire – Melanesie”, préface par Paul Pélissier, Gilles Sautter, Collections “Mémoires”, nr. 106, Editions de l'Orstom, Paris, 1984;
67. CAMPUS, Eliza, *Din politica externă a României - 1913-1947*, volum editat de Academia de Științe Sociale și Politice - Institutul "N. Iorga", Editura Politică, București, 1980;
68. CAMPUS, Eliza, *Mica Înțelegere*, ediția a II-a, Editura Academiei Române, București, 1997;
69. CANTACUZINO, Ion-Mihai, *O viață în România. De la "Belle Époque" la Republica Populară. 1899-1960*, Colecția "Restitutio", nr. 19, traducere din limba franceză de Petruța Spănu, Editura F.I.D.E.S., Iași, 2012;
70. CARATĂ, Valentin, ȚURCAN, Valeriu, *Ocupația rusă și emigrarea populației turco-tătare din Dobrogea* în STĂNICĂ, Aurel-Daniel, CUSTUREA, Gabriel, STĂNICĂ, Daniela, PLOPEANU, Emanuel(editori), „Dobrogea. Coordonate istorice și arheologice”, Lucările work-shop-ului "Dobrogea otomană - Coordonatele istorice și arheologice", Tulcea, 20-22 octombrie 2016, Editura StudIS, Iași, 2016;
71. CAZACU, Petru, *Moldova dintre Prut și Nistru - 1812-1918*, Editura "Viața Românească", Iași, 1921;
72. CÂNDEA, Melinda, BRAN, Florina, *Spațiul geografic românesc - Organizare, amenajare, dezvoltare durabilă*, Editura Economică, București, 2001;
73. CÂRCIUMARU, Marin, *Evoluția omului în Cuaternar - partea I - Paleogeografia Cuaternarului - partea a II-a - Paleontologie Umană*, Ediția a II-a, Editura Zoom, Târgoviște, 2001;
74. CHABOSEAU, A., *Les Serbes Croates et Slovènes*, Éditions Bossard, Paris, 1919;
75. CHARLE, Christophe, *Les professeurs de la faculté des lettres de Paris – Dictionnaire biographique 1909-1939*, vol. al II-lea, Colecția "Publications de l'Institut National de Recherche Pédagogique - Histoire Biographique de l'enseignement", vol. al II-lea, Editions C.N.R.S., Paris, 1986;
76. CHIRICA, Vasile, BOGHIAN, Dumitru, *Arheologia Preistorică a Lumii - Paleolitic - Mezolitic*, Colecția "Bibliotheca Archaeologica Iassiensis", vol. al XII-lea, Editura Helios, Iași, 2003;
77. CIORĂNESCU, Alexandru, *La Roumanie vue par les étrangers*, Editura "Lucafărul", București, 1944;
78. CIORBEA, Valentin, *Evoluția Dobrogei între 1918-1944 – Contribuții la cunoașterea problemelor geopolitice, economice, demografice, sociale și ale vieții politice și militare*, cuvânt înainte de Florin Constantiniu, prefață de V. Ciorbea, ediția a II-a revăzută și reîntregită, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008;
79. CIORBEA, V. (coordonator), *Dobrogea - 1878 – 2008 - Orizonturi deschise de mandatul european*, cuvânt înainte de N.-D. Constantinescu, argument de V. Ciorbea, Editura Ex Ponto, Constanța, 2008;

80. CIOROGARU, Gheorghe, *Dumitru Brezulescu (1879-1916)*, Editura „C.J.C.P.C.T. Gorj”, Târgu-Jiu, 2010;
81. CIOROIU, Constantin, *Călători străini la Pontul Euxin*, cuvânt înainte și index de C. Cioroiu, Editura Sport-Turism, București, 1984;
82. CIZER, Laura-Diana, *Toponimia județului Tulcea: considerații sincronice și diacronice*, Editura Lumen, Iași, 2012;
83. CLARETIE, Léo, *Feuilles de route en Roumanie*, vol. al II-lea – *A travers le pays*, Bibliothèque Internationale d'Édition, Paris, 1913;
84. CLAVAL, Paul, *La Pensée géographique: introduction à son histoire*, Colecția ”Publications de la Sorbonne”, Série N.-S. - Recherches”, Nr. II, Editura ”Société d'édition d'enseignement supérieur”, Paris, 1972;
85. CLAVAL, P., *Histoire de la géographie*, Collection „Que sais-je”, Presses universitaires de France, Paris, 1995;
86. CLAVAL, P., *Géographies et géographes*, Collection „Géographies en liberté”, Editions L'Harmattan, Paris, 2007;
87. CLARK, Charles Upson, *Greater Roumania*, Editura ”Dodd, Mead and Company”, New York, 1922;
88. CLARK, C.-U., *Bessarabia - Russia and Roumania on the Black Sea*, Editura ”Dodd, Mead and Company”, New York, 1927;
89. CODREANU, Theodor, *Eminescu, Ioan Lupaș și Unirea Românilor (I)* în ”Convorbiri Literare”, anul al CLI-lea, nr. I/2019 (277) - ianuarie 2019, publicație editată de Asociația ”Revista Convorbiri Literare”, Iași, 2019;
90. COJOCARU, Gheorghe E., *Sfatul Țării. Itinerar*, Editura Civitas, Chișinău, 1998;
91. COJOCARU, Gheorghe, *Itinerarul Basarabiei spre realizarea unității românești (1917-1918)* în SCURTU, Ioan (coord.) ”Marea Unire din 1918 în context european”, Editura Enciclopedică/Editura Academiei Române, București, 2003;
92. COMNENE, N. P., *La Dobrogea (Dobroudja) - Essai historique, économique, ethnographique et politique*, Librairie Payot & C, Lausanne-Paris, 1918;
93. CONSTANTIN, Ion, NEGREI, Ion, NEGRU, Gheorghe, *Ioan Pelivan - Părinte al Mișcării Naționale din Basarabia*, Editura „Biblioteca Bucureștilor”, București, 2011;
94. CONSTANTIN, I., NEGREI, I., NEGRU, Gh., *Ioan Pelivan - Istoric al Mișcării de Eliberare Națională din Basarabia*, Editura „Biblioteca Bucureștilor”, București, 2012;
95. CONSTANTINESCU, Grigore, *Ion Pillat* în ”Destine Literare”, Pitești, 1999;
96. CONSTANTINESCU, N. A., *Chestiunea Timoceană*, Colecția ”Biblioteca Historia”, nr. al III-lea, Editura ”Bucovina I. E. Torouțiu”, București, 1941;
97. COSMIN, Radu, *Figuri culturale din Bucureștii de ieri și de azi - I* în ”Cele Trei Crișuri - Anale Culturale”, anul al XVII-lea, nr. 1-2 - ianuarie - februarie 1936, Editura ”Scrisul Românesc” din Craiova, Oradea, 1936;
98. COSTACHIE, Silviu, *Geografia Politică - O nouă abordare* -, Editura Universității din București, București, 2004;
99. COSTEA, Mărioara, *Observations on the Gornovița leveling surface in the area of Poiana Sibiului – Jina regarding land degradation through hydric erosion* în ”Brvkenthal - Acta Mvsei”, Vol. VIII (3), Ministerul Culturii, Muzeul Național Brukenthal, Editura Muzeului Național Brukenthal, Sibiu, 2013;
100. CRAIA, Sultana, *Francophonie et francophilie en Roumanie*, version française Ileana Cantuniari, illustrations et chronologie Gh. Buluță, Editura Meronia, București, 2006;
101. CULICEA, Gelu, *Marin Ionescu-Dobrogianu* în „Analele Dobrogei”, serie nouă, anul I, nr. I – număr aniversar - „75 de ani de la apariția primului număr”, Editura Munteania, Constanța, 1995;

102. DAMASCHIN, Simion, *Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă* în „Literatură și Artă”, joi - 20 martie 2014, nr. 12 (3577), Editat de Tipografia „Universul”, Chișinău, 2012;
103. DAVIS, W. M., *The Development of the transcontinental excursion of 1912* în „Memorial volume of the Transcontinental Excursion of 1912”, published by the American Geographical Society of New York, New York, 1915;
104. DÂRVĂREANU, Constantin, *130 de ani de la nașterea lui Dumitru Brezulescu* în ”Gorjeanul”, publicație on-line, 17 septembrie 2009. Material disponibil la adresa: <http://www.gorjeanul.ro/realitatea-gorjeana/130-de-ani-de-la-nasterea-lui-dumitru-brezulescu#.WXEZ-4TyjIU>;
105. DÂRVĂREANU, C., *100 de ani de la moartea lui Dumitru Brezulescu (1879-1916)* în "Novăceanul", Anul al IV-lea, nr. XXXVI - sâmbătă - 25 iunie 2016, Tipografia ProdCom, Novaci, 2016;
106. DÂRVĂREANU, C., *100 de ani de la moartea lui Dumitru Brezulescu (1879-1916) - inițiatorul celui mai important proiect de dezvoltare durabilă a unei localități gorjenești* în "Novăceanul", Anul al IV-lea, nr. XXXVII - marți - 12 iulie 2016, Tipografia ProdCom, Novaci, 2016;
107. DÂRVĂREANU, C., *515 ani de la prima atestare documentară a localității Novaci - Acte și documente istorice ale întemeierii* în "Novăceanul", Anul al V-lea, nr. 45 - joi - 9 martie 2017, Tipografia ProdCom, Novaci, 2017;
108. DENSUȘIANU, Ovid, *Păstoritul la popoarele romanice. Însemnătatea lui lingvistică și etnică* în DENSUȘIANU, Ovid, „Opere”, vol. I – „Lingvistică. Scrieri lingvistice”, ediție îngrijită de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb, prefață de B. Cazacu, Editura pentru Literatură, București, 1968.
109. DES PLACES, Édouard, *Cent cinquante ans du doctorat es lettres (1810-1960)*, în "Bulletin de l'Association Guillaume Budé", nr. 2 (juin 1969), p. 215. Material disponibil la adresa: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/bude_0004-5527_1969_num_1_2_3054;
110. DICHTER, Gabriel, *Doctorul C.I. Istrati – Intim*, prefață de G. Dichter, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1907;
111. DIACON, Vasile, *Avatarurile pământului românesc la Conferințele de Pace de la Paris și ulterior (III)* în ”Convorbiri Literare”, anul al CL-lea, nr. 264(12 - decembrie 2017), Publicație editată de Asociația ”Revista Convorbiri Literare”, Iași, 2017;
112. DISSESCU, Const. A., *Fernand de Montessus de Ballore* în "Natura - Revistă pentru răspândirea științei", Anul al XIII-lea, nr. IV - 4 aprilie 1924, Societatea Anonimă de Editură "Cvultvra Națională", București, 1924;
113. DJUVARA, Neagu M., *Între Orient și Occident: țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*, ediția a II-a, traducere din limbra franceză de Maria Carпов, Colecția "Istorie", Editura Humanitas, București, 1995;
114. DOBRESCU, Alexandru, *Maioreșcu și maioreșcenii*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Emolis, Iași, 2008;
115. DOBRESCU, Constantin, *Alexandru Odobescu și activitatea sa culturală* în "Litere - Revistă lunară de cultură a Societății Scriitorilor Târgovișteni", anul al XX-lea, nr. 4 (229) - aprilie 2019, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2019;
116. DOBRINCUI, Dorin, *Pacea de la București, 24 aprilie/7 mai 1918 (III)* în „Radio Europa Liberă - Moldova”, 9 octombrie 2018. Material disponibil la adresa: [https://moldova.europalibera.org/a/pacea-de-la-bucure%C8%99ti-24-aprilie-7-mai-1918-\(iii\)/29533791.html](https://moldova.europalibera.org/a/pacea-de-la-bucure%C8%99ti-24-aprilie-7-mai-1918-(iii)/29533791.html);
117. DOBRINESCU, Valeriu-Florin, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia - 1918-1940*, Seria ”Scena și culisele istoriei”, Vol. I, Editura Junimea, Iași, 1991;

118. DOBRINESCU, V.-F., *Argument în Ion Antonescu, Românii - Originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, ediția a II-a, , Colecția "Biblioteca Restituiri Moldova", Editura Moldova, Iași, 1991;
119. DOBRINESCU, V.-F., *România și sistemul tratatelor de pace de la Paris - 1919-1923*, Colecția "Istorie și Diplomație", vol. al III-lea, Editura Institutul European, Iași, 1993;
120. DOBRINESCU, V.-F., *România și Ungaria de la Trianon la Paris (1920-1947) - Bătălia diplomatică pentru Transilvania*, Editura Viitorul Românesc, București, 1996;
121. DOBRINESCU, V.-F., TOMPEA, Doru, *România la cele două Conferințe de Pace de la Paris (1919-1920, 1946-1947) - Un studiu comparativ*, Editura Neuron, Focșani, 1996;
122. DONISĂ, Ioan, *Profesorul Gheorghe I. Năstase – O viață închinată neamului românesc și științei geografice în "Limba Română - Revistă de Știință și Cultură"*, anul al XVI-lea, Nr. 4-6(130-132) - aprilie-iunie 2006, Chișinău, 2006;
123. DONISĂ, I., *Peste un veac de geografie la universitatea ieșeană în "Lohanul - Magazin cultural-științific"*, Anul VII, nr. 4(28 - 2013), decembrie 2013, Huși, 2013;
124. DONISĂ, I., *File din istoricul Geografiei ieșene - 110 ani de învățământ geografic universitar ieșean (1904-2014)*, Editura Ștef, Iași, 2014;
125. DONISĂ, Ioan, UNGUREANU, Alexandru, *Geografia în IACOB, Gheorghe(coord.)*, "Universitatea din Iași (1860-2010) - Facultăți, profesori, școli științifice", Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2011;
126. DOUGLAS-HOME, Jessica, *Letter from Transylvania - A lost part of Europe în „The New Criterion”*, februarie, 2008; Material disponibil la adresa: <https://newcriterion.com/issues/2008/2/a-lost-part-of-europe>;
127. DRAGOMIR, Silviu, *Transylvania*, preface S. Dragomir, Boivin and C^O Publishers, Paris, 1946;
128. DRAGOMIRESCU, Șerban, *Gheorghe Munteanu-Murgoci - Promotor al geografiei științifice și didactice în România în "Țara Bârsei - Revistă de Cultură"*, anii XI-XII-lea(XXII-XXIII), serie nouă, nr. al XI-XII-lea(2012-2013), Editura Mecatrin, Brașov, 2013;
129. DRAGOMIRESCU, Șerban, *Mari cărturari brașoveni în domeniul Geoștiințelor în "Țara Bârsei - Revistă de Cultură"*, anii XI-XII(XXII-XXIII), serie nouă, nr. al XI-XII-lea(2012-2013), Editura Mecatrin, Brașov, 2013;
130. DUMAS, Felicia, DUMAS, Olivier, *La France et Iași - 600 ans d'une histoire d'amour*, index de personnes par Alexandrina Ioniță, Colecția "Hexagon", nr. al XXX-lea, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009;
131. DUMITRESCU, Ion, *Poetul Ion Pillat și conacul de la Florica*, în "Mișcarea literară", Serie Nouă, Anul VII, nr. 3-4 (27-28), Editura Eikon(Cluj-Napoca), Bistrița, 2008;
132. DURANDIN, Catherine, *Histoire des roumains*, Librairie „Arthème Fayard", Paris, 1995;
133. DURANDIN, Catherine, *Istoria Românilor*, prefață de Al. Zub, traducere de Liliana Buruiană-Popovici, Colecția "Oglinzi Paralele", vol. al IV-lea, Editura Institutul European, Iași, 1998;
134. DUROSELLE, Jean-Baptiste, *La France et les Français (1914-1920)*, Éditions Richelieu, Paris, 1972;
135. DUROSELLE, Jean-Baptiste, *Discussion – Rodolfo Mosca – Autunno 1918: Sonnino, la Francia e la vittoria da spartire în „La France et l'Italie pendant la Première Guerre mondiale - Actes du colloque tenu a l'Université des Sciences Sociales de Grenoble les 28, 29 et 30 septembre 1973"*, avant-propos par Pierre Guillen, Collection "Heritage", Presses Universitaires de Grenoble, Grenoble, 1976;

136. ECHINARD, Pierre, ORSONI, Sylvie, DRAGONI, Marc, *Le lycée Thiers - 200 ans d'histoire*, Collection „Histoire”, Éditions Edisud, Saint-Rémy-de-Provence, 2004.
137. ELIADE, P., *Influența franceză asupra spiritului public în România - Originile - Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*, prefață și note de Alexandru Duțu, Editura Univers, București, 1982;
138. ENCEL, Frédéric, *Orizonturi geopolitice*, ediția I, traducere din franceză de Adrian Ciubotaru, Colecția "Cartier Istoric", Editura Cartier, Chișinău, 2011;
139. ENCIU, Nicolae, *Populația rurală a Basarabiei în anii 1918-1940*, Editura Epigraf, Chișinău, 2002;
140. ENCIU, N., *1918 – Pe ruinele imperiului spulberat de istorie. Basarabia în pragul modernității*, Editura ARC, Chișinău, 2020;
141. ERNEST, Denis, *La Grande Serbie*, Biblioteca de Istorie și de Politică, Ediția a VI-a, Librairie Delagrave, Paris, 1915;
142. L'ESTOILE, Benoît de, «*Une petite armée de travailleurs auxiliaires*» - *La division du travail et ses enjeux dans l'ethnologie française de l'entre deux-guerres*, în "Les Cahiers du Centre de Recherches Historiques", vol. 36 (2005) - Pour une histoire de la recherche collective en sciences sociales, Publicație on-line, 2005. Material disponibil la adresa: <http://ccrh.revues.org/3037>;
143. FILITTI, Georgeta, *Mihai Boerescu* în "Biblioteca Bucureștilor", Anul IX, nr. 8 - august 2006, Număr omagial "Paul Anghel - 1931 - 1995. 75 de ani de la naștere", Editat de Tipografia Semne '94, București, 2006;
144. FLEURE, Herbert-John, *The treaty settlement of Europe - Some geographic and ethnographic aspects*, Colecția "The world of to-day", Oxford University Press, Londra, 1921;
145. FLEURE, Herbert-John, *The peoples of Europe*, Oxford University Press, Londra, 1922;
146. FOCȘENEANU, Eleodor, *Dumitru Brezulescu – O viață închinată țărânimii*, Colecția "Fapte, idei și documente", Editura Vremea, București, 1998;
147. FREEMAN, Thomas Walter, *The Geographer's Craft*, Manchester University Press, Manchester-New York, 1967;
148. GAUJA, Pierre, *Les fondations de l'Academie des Sciences (1881-1915)*, avec une préface par A. Lacroix et E. Picard, Imprimerie de l'Observatoire d'Abbadia, Hendaye, 1917;
149. GĂVĂNESCU, I., *Istoricul Facultății de Litere și Filosofie din Iași în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”*, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;
150. GESLAIN, Théodomir, *La littérature contemporaine en province - Portraits biographiques et littéraires. Mouvement littéraire*, 2ième édition, revue, corrigée et augmentée, Typographie et Librairie Daupéley Frères, Mortagne, 1875;
151. GHEORGHIU, I., NUȚU, C., *Activitatea românilor din Transilvania și din vechea Românie peste hotare. Începutul activității: în Rusia, în Statele Unite ale Americii și în Franța* în CONSTANTINESCU, Miron, PASCU, Ștefan (sub redacția), "Desăvârșirea unificării statului național român - Unirea Transilvaniei cu vechea Românie", Colecția "Bibliotheca Historica Romaniae", nr. al V-lea, Editura Academiei R.S.R. București, 1968;
152. GHICA, Luciana-Alexandra, *Imagining the boundaries: in search of the political correctness of european identities* în "Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane "Gheorghe Șincai" al Academiei Române", vol. VIII-IX, anii 2005-2006, Publicație editată de Academia Română - Tipografia MediaPrint, Târgu-Mureș, 2007;
153. GHIȘA, Alexandru, *România și Ungaria la început de secol XX - Stabilirea realțiilor diplomatice (1918-1921)*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002;

154. GHIȘA, Alexandru, *Romania and Hungary at the Beginning of the 20th century - Establishing Diplomatic Relations (1918-1921)*, Colecția „Bibliotheca Rerum Transsilvaniae”, vol. al XXII-lea, foreword by Liviu Maior, translated from romanian by Anca-Monica Mircea, french summary translated by Liana Lăpădatu, german summary translated by Rudolf Gräf, editor: Vasile Sălăjan, edited by The Romanian Cultural Foundation - Center for Transylvanian Studies, Cluj-Napoca, 2003;
155. GIUGLEA, G., *Elemente vechi grecești în limba română*, în "Dacoromânia - Buletinul "Muzeul Limbii Române", Universitatea din Cluj "Regele Ferdinand I" Sibiu, Vol. X, Partea a II-a, M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, Sibiu, 1943;
156. GIURESCU, Dinu C., FISCHER-GALAȚI, Stephen (editori), *Romania - A Historic Perspective*, ediția I, Colecția "East European Monographs", nr. 457, Columbia University Press, Columbia, 1998;
157. GLASER, Ph.-Emmanuel, *Petite Chronique des Lettres* în "Le Figaro", Anul 49, Seria a III-a, Nr. 177, Vineri - 26 iunie 1903, Paris, 1903;
158. GOCIMAN, Aurel, *România și revizionismul maghiar*, prefață de Stelian Popescu, Tipografia Ziarului "Universul", București, 1934;
159. GOGA, Mircea, *La Roumanie: culture et civilisation*, Editura PUPS - Service general de l'Universite Paris-Sorbonne și Presses de l'Universite Paris-Sorbonne, Paris, 2007;
160. GOLDSTEIN, Erik, *Winning the Peace: British Diplomatic Strategy, Peace Planning, and the Paris Peace Conference, 1916-1920*, Clarendon Press, Oxford University Press, Oxford/New York, 1991;
161. GOLDSTEIN, E., *Wars and Peace Treaties 1816-1991*, Routledge Publisher, Londra/New York, 1992;
162. GORCIU, G., *Câți locuitori are România?* în "Revista Generală a Învățământului", nr. al X-lea - mai 1915, Institutul de Arte Grafice "Carol Göbl", București, 1915;
163. GOROVEI, Arthur, *Societatea Națiunilor constituirea și organizarea ei*, Colecția "Cunoștințe folositoare din lumea largă", Seria A - „Știință pentru Toți”, nr. al XXXVI-lea, Editura „Cartea Românească”, București, f.a.;
164. GOȘU, Armand, *Un basarabean la Conferința Păcii – Ioan Pelivan(1919-1920)* în „Magazin Istoric”, serie nouă, anul al XXVII-lea, nr. 321 (12 - decembrie 1993), Imprimeria „Coresi”, București, 1993;
165. GRANDHOMME, Jean-Noël, *French support for the Transylvanian cause* în "Romanian Review of Political Sciences and International Relations", vol. al XIII-lea, nr. 2, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I.C. Brătianu", București, 2016;
166. GRAVES, Norman J., *Geographical field work in schools* in "The New Era in home and school", january-december 1964, London, 1964;
167. GRATI, Aliona, *Chișinău – Morile timpului. Eseu de imagologie literară*, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2020;
168. GRECOIU, Cristian, *Dumitru Brezulescu și opera sa nepieritoare Banca "Gilortul"* în "Vertical", publicație on-line, 15 Mai 2012. Material disponibil la adresa: <http://www.verticalonline.ro/dumitru-brezulescu-si-opera-sa-nepieritoare-banca-gilortul>;
169. GRECOIU, Cristian, *Banca Populară „Gilortul“ - Activitatea și rolul ei în dezvoltarea Novaciului* în „Litua – Studii și cercetări”, nr. al XVI-lea (2014), publicație editată de Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu” Târgu-Jiu, 2014;
170. GRIȚCO, Ana, *Carol Schmidt - Întoarcere în timp/Rückkehr zu der zeit*, ediție bilingvă româno-germană, Editura "Muzeului Național de Istorie a Moldovei" - Tipografia "Bons Offices", Chișinău, 2014;

171. GROZA, Octavian, *Geografia și conștiința națională sau România de la astfel la altfel* în MUNTELE, Ionel, UNGUREANU, Alexandru, RUSU, Constantin (coord.) "Spațiul geografic românesc la 100 de ani de la Marea Unire", cuvânt înainte de Ionel Muntele, Volumul Simpozionului de Geografie organizat de Filiala Iași a Academiei Române în cadrul Zilelor Academice Iașene - septembrie 2017, Editura Universității "A.I. Cuza", Iași, 2018;
172. GUMUCHIAN, Herve, MAROIS, Claude, FEVRE, Veronique, *Initiation a la recherche en geographie - Amenagement, developpement territorial, environnement*, Collection „Géographie”, Presses de l'Universite de Montreal, Montreal, 2000;
173. HALLAIR, Gaëlle, *Les carnets de terrain du géographe français Emmanuel de Martonne (1873-1955) : méthode géographique, circulation des savoirs et processus de visualisation* în „Belgeo”, nr. II-2013. Material disponibil la adresa: <https://journals.openedition.org/belgeo/10807?lang=en>;
174. HANEȘ, Vasile V., *Bucureștii în secolul al XIX-lea - Privire generală* în "Noua Revistă Română - Politică, literatură, știință și artă", Nr. XI, Vol. VIII - duminică - 20 iunie 1910, Publicație editată la Tipografia "Albert Baer", București, 1910;
175. HARTSHORNE, Richard, *An historical overview - Recent developments in political geography* în W. A. Douglas Jackson, Marwyn S. Samuels (editors), "Politics and geographic relationships; toward a new focus", second edition, Prentice-Hall, INC., New Jersey, 1971;
176. HAUDRICOURT, André-Georges, *La technologie science humaine - Recherches d'histoire et d'ethnologie des techniques*, préface par François Sigaut, Editions de la Maison des sciences de l'homme, Paris, 1987;
177. HAUMANT, Émile, *La question Adriatique au point de vue des yougo-slaves* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
178. HELMOLT, Hans F. (editor), *The history of the world - A survey of a man's record*, vol. V – “South Eastern and Eastern Europe”, with an introductory essay by James Bryce, Dodd, Mead and Company, New York, 1907;
179. HITCHINS, Keith, *Woodrow Wilson and the union of Transylvania with Rumania, 1917-1918* în "Revue Roumaine d'Histoire", tomul al XVIII-lea, nr. IV (octombrie-decembrie 1979), volum editat de Academia de Științe Sociale și Politice a R.S.R., Editura Academiei R.S.R., București, 1979;
180. HLIBOR, Constantin, *Geopolitica și geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane - Considerații teoretice și metodologice*, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", București, 2005;
181. HRENCIUC, Daniel, *Continuitate și schimbare: integrarea minorităților naționale din Bucovina istorică în Regatul României Mari (1918-1940)*, Vol. I - *Perspectiva național-liberală (1918-1928)*, Colecția "Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii", nr. XIV, Editura "Septentrion", Rădăuți, 2005;
182. HRENCIUC, Daniel, *Les frontières de l'Europe Centrale pendant la période de l'entre-deux-guerres (1919-1939). Identités et vulnérabilités* în „Revista Istorică”, serie nouă, tomul al XVIII-lea, nr. 5-6 - septembrie-decembrie 2007, București, 2007;
183. HUDSON, Brian, *The New Geography and the New Imperialism: 1870-1918*, Colecția "Critical Geographies - A Collection of Readings" Harald Bauder and Salvatore Engel-Di Mauro (editori), Critical Topographies Series, Editura Praxis (e)Press, Kelowna, 2008;
184. HURMUZESCU, D., *Istoricul Facultății de Științe din Iași* în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;

185. HURMUZESCU, D., *Din istoricul Universității din Iași în „Revista Științifică „V. Adamachi”*”, vol. al II-lea, nr. 4 – noiembrie 1911, Tipografia „H. Goldner”, Iași, 1911;
186. IACOB, Gheorghe, IACOB, Luminița, *Modernizare-europenism - România de la Cuza Vodă la Carol al II-lea*, Vol. al II-lea - ”Percepție, trăire, identitate etnică”, Editura Universității "Al. I. Cuza" din Iași, Iași, 1995;
187. IACOB, Gh., *Români în perioada edificării statelor naționale(1859-1918) - Crearea unui cadru european pentru dezvoltarea culturală*, în Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan (coord.), *Istoria ilustrată a României*, Ediția a II-a, Editura Litera, București, 2016;
188. IACOB, Gheorghe, *Români în perioada edificării statelor naționale(1859-1918)* în Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, Ioana-Mihaela Bonda, Ana-Victoria Sima, Teodor-Laurențiu Popescu (coord.), "Construind Unirea cea Mare", vol. al VII-lea - De la Sarmizegetusa la Alba-Iulia. Stat și statalitate pe teritoriul României", volum îngrijit și prefațat de Ioan-Aurel Pop și Ioan Bolovan, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018;
189. IACOB, Gh., *Români în perioada edificării statelor naționale(1859-1918) - Crearea unui cadru european pentru dezvoltarea culturală* în Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan (coord.), *Marea Istorie ilustrată a României și a Republicii Moldova*, Ediția a IV-a, Editura Litera, București, 2020;
190. IACOBESCU, Mihai, *Reflecții privind România Mare (zămislire, evoluție, prăbușire)*, Editura Arvin Press, București, 2018;
191. IACOBESCU, Mihai, *Bucovina între mitul habsburgic și realitatea istorică* în "Analele Bucovinei", Anul XIX, Nr. 39 (2/2012), Editura Academiei Române, Rădăuți-București, 2012;
192. IANCU, Gheorghe, *The Ruling Council - The Integration of Transylvania into Romania - 1918-1920*, foreword Gh. Iancu, translated from roumanian by Magda Wachter, editors: Virgil Leon and Vasile Sălăjan, Colecția „Bibliotheca Rerum Transsilvaniae”, vol. al VIII-lea, edited by The Romanian Cultural Foundation - Center for Transylvanian Studies, Cluj-Napoca, 1995;
193. IBĂNESCU, Alina-Cătălina, *Studiul de caz: Activitatea profesorului Ioan Ursu reflectată în Ziarul „La Roumanie” în timpul misiunii universitare din Franța (1918–1919)* în "Analele Banatului", Serie nouă, Seria "Arheologie – Istorie", vol. al XXIII-lea, anul 2015, volum editat de Muzeul Banatului din Timișoara, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015;
194. IFTIMI, Sorin, ICHIM, Aurica, *Strada Ștefan cel Mare Iași - Memoria monumentelor*, Editura „Palatul Culturii”, Iași, 2016;
195. ILINCA, Nicolae, *Geografia Umană - Populația și așezările*, Colecția Geografica, Editura CD Press, București, 2008;
196. IONESCU, Gh. I., *Consumul de lemn al Bucureștilor*, Institutul de Arte Grafice "Eminescu" S.A., București, 1931;
197. IONESCU-DOBROGIANU, M., *Tomi-Constanța*, cu planul orașului și un indice alfabetic al străzilor, Tipografia "Lucrătorii Asociați", Constanța, 1931;
198. IONIȚĂ, Maria, *Din activitatea Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române în timpul Primului Război Mondial* în "Muzeul Național", vol. al XVI-lea, Volum editat de M.N.I.R., Editura Cetatea de Scaun, București, 2004;
199. IORDACHI, Constantin, *Citizenship, Nation and State-Building: The Integration of Northern Dobrogea into Romania, 1878-1913* în "Carl Beck Papers in Russian & East European Studies" William Chase, Bob Donnorummo, Ronald H. Linden (editori), nr. 1607 - noiembrie 2002, Publicație editată de către "The Center for Russian and East European Studies - University Center for International Studies, University of Pittsburgh", Pittsburgh, 2002.
Material disponibil la adresa:
<https://carlbeckpapers.pitt.edu/ojs/index.php/cbp/article/download/93/94>;

200. IORDACHI, Constantin, *Diplomacy and the Making of a Geopolitical question: The Romanian-Bulgarian conflict over Dobrudja 1878-1947* în "Entangled Histories of the Balkans"(editori: Roumen Daskalov, Tchavdar Marinov, Diana Mishkova, Alexander Vezenkov), Vol. IV - "Concepts, Approaches, and (Self-) Representations", Seria "Balkan Studies Library", Editura BRILL, Leiden, 2013;
201. IORDACHI, Constantin, *De la "capcana geopolitică" la "vechi pământ românesc": integrarea Dobrogei în România, 1878-1913*, în "Archiva Moldaviæ", Vol. V(2013), revistă publicată sub egida Societății de Studii Istorice din România, Iași, 2013;
202. IORDAN, Ion, *România. Geografie umană și economică*, Editura Fundației România de Măine, București, 2006;
203. IORGA, N., *Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen*, Vol. I, Colecția "Geschichte der Europäischen Staaten", vol. XXXIV, Editura "Friedrich Andreas Perthes", Gotha, 1905;
204. IORGA, N., *Drepturi naționale și politice în Dobrogea*, traducere de C. Brătescu, Colecția Enciclopedică "Cartea Vremii", nr. al XXIII-lea, Editura Fundației Culturale "Regele Mihai I", București, 1913;
205. IORGA, N., *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, Imprimerie "Progresul", Jassy, 1917;
206. IORGA, N., *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea - Considerations Historiques*, Imprimerie de l'etat, Iași, 1917;
207. IORGA, N., *Istoria poporului românesc*, vol. I, prefață de N. Iorga, traducere din limba germană de Otilia Teodoru-Ionescu, Editura "Casa Școalei", București, 1922;
208. IORGA, N., *Histoire des roumains et de la romanité orientale*, vol. al X-lea - *Les réalisateurs de l'unité nationale*, tabel cronologic al evenimentelor din perioada celor trei regi (1866-1940) de N.A. Constantinescu, volum editat de M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, 1945;
209. IORGA, N., *Istoria relațiilor dintre Franța și Români în Istoria relațiilor române* (Antologie), ediție și note de F. Rotaru, Inspectoratul pentru cultură al Municipiului București, Editura Semne, București, 1995;
210. IORGA, N., *Histoire des relations entre la France et les Roumains*, în „Histoires des relations roumaines” (anthologie), Anthologie et edition augmentee par F. Rotaru, Direction Regionale des Affaires Culturelles de Bucarest, Editura Semne, București, 1995;
211. IORGA, N., *Istoria Românilor*, vol. al XI-lea - *Întregitorii*, volum îngrijit de Georgeta Filitti și Gheorghe Buzatu, Colecția "Istoria Românilor - N. Iorga", ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 2015;
212. IRIMUȘ, I., SURDEANU, V., PETREA, D., RUS, I., COCEAN, P., POP, O., *Climatic and anthropogenic conditions in the Transylvanian dynamics of the landscapes* în "Studia Universitatis Babeș-Bolyai" - Seria "Geografie", Anul LIV, nr. 1(2009), Cluj-Napoca, 2009;
213. KAPALÓ, James Alexander, *Text, context and performance - Găgăuz folk religion in discourse and practice*, Numen Book Series – Studies in the History and Religions, vol. nr. 135, Brill Publishing, Leiden-Boston, 2011;
214. KING, Charles, *The Moldovans – Romania, Russia, and the politics of culture*, Collection „Studies of nationalities”, foreword by Wayne S. Vucinich, preface by Charles King, Hoover Institution Press – Stanford University, Stanford, 1999;
215. KING, Charles, *Moldovenii – România, Rusia și politica culturală*, prefață de Charles King, prefață la versiunea românească de Alexandru Zub, cuvânt înainte de Wayne S. Vucinich, traducere de Diana Stanciu, Editura ARC, Chișinău, 2005;

216. KOGTZEFF, Oleg, *The roots of World War II and the nature of the conflict* în GARDNER, Hall, KOGTZEFF, Oleg (editors), „The Ashgate research companion to war - Origins and prevention”, Ashgate Research Companion, Farnham, 2012;
217. KORINMAN, Michel, *Italie - Albanie - L'Empire des réalités* în "Hérodote - Revue de Géographie et de géopolitique", nr. 63/85 F - "Balkans & Balkanisation", octobre-décembre 1991 (trimestrul IV), Paris, 1991;
218. LACEA, Constantin, *Migrațiuni în timpul fânului* în "Dacoromania - Buletinul Muzeului Limbei Române", Anul VII - 1931-1933, Publicație editată de Universitatea "Regele Ferdinand I" din Cluj, M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, 1934;
219. LACOMBE, Paul, *Livres d'heures imprimés au XVe et au XVIe siècle, conservés dans les bibliothèques publiques de Paris*, Imprimerie Nationale, Paris, 1907;
220. LAVISSE, Ernest, *Louis Liard* în "La Revue de Paris", Anul XXV, Tomul I - ianuarie-februarie 1918, Publicație editată de "Bureau de la Revue de Paris", Paris, 1918;
221. LAVRIC, Aurelian, *Problema graniței Ucraineano-Moldovenești: Repercusiuni asupra comunității Moldo-Românilor din afara granițelor României și Republicii Moldova* în „History & Politics – Revistă de Istorie și Politică”, anul al IV-lea, nr. al VIII-lea (2 – 2012), Editura U.L.I.M., Chișinău, 2012.
222. LEBLANC, Henri, *La Grande Guerre - Iconographie - Bibliographie - Documents Divers*, vol. al III-lea - 1er Août 1914 - 31 Mars 1916, Collection „Henri Leblanc”, Éditeurs Émile-Paul Frères, Paris, 1917.
223. LEBLANC, Henri, *La Grande Guerre - Iconographie - Bibliographie - Documents Divers*, vol. al IV-lea - 1er Août 1914 - 31 Mars 1916, Collection „Henri Leblanc”, Éditeurs Émile-Paul Frères, Paris, 1918.
224. LEFRERE, Jean-Jacques, *Isidore Ducasse - Auteur des Chants de Maldoror, par le comte de Lautreamont*, Editions Fayard, Paris, 1998;
225. LEGUAY, Pierre, *La Sorbonne*, Collection „Les études contemporaines”, Éditeur Bernard Grasset, Paris, 1910.
226. LESENCIUC, Cristian-Dan, *Masivul Giumalău - Studiu geomorfologic*, Colectia "Științe", Editura Tehnopres, Iași, 2006;
227. LEUSTEAN, Lucian, *România, Ungaria și Tratatul de la Trianon - 1918-1920*, Colectia „Historia”, Editura Polirom, Iași, 2002;
228. LEVY, Jacques, *Géopolitique et/ou politique* în LEVY, Jacques (direction), „L'invention du monde - Une géographie de la mondialisation”, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris, 2008;
229. LIU, Nicolae, *Nicolae Iorga și relațiile româno-franceze până în anul 1920* în "Revista Istorică", serie nouă, tomul al X-lea, nr. 3-4 (mai-august 1999), Editura Academiei Române, București, 2001;
230. LUICK, R., *Transhumance in Germany* în BUNCE, R.G.H., PÉREZ-SOBA, M., JONGMAN, R.H.G., GÓMEZ SAL, A., HERZOG, F., AUSTAD, I.(editori), *Transhumance and biodiversity in european mountains*, Colectia "Iale publication series", nr. 1, Raport în cadrul proiectului EU-FP5 Transhumant (EVK2-CT-2002-80017), Editura Alterra, Wageningen, 2002;
231. LUPAȘ, Ion, *Istoria unirii românilor*, Colectia "Cartea Satului", nr. al XVIII-lea, publicație a Fundației Culturale Regale "Principele Carol", Editura Institutului de Arte Grafice "Lucaefărul", București, 1937;
232. MADGEARU, Alexandru, *Expansiunea maghiară în Transilvania*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019;
233. MANIU, Vasile V., *Foloasele călătoriilor în țara noastră* în „Cultura Română – Pedagogie, științe, litere”, anul al III-lea, nr. 1 – 15 noiembrie 1905, Institutul Grafic „Minerva”, București, 1905;

234. MARINOIU, Vasile, *Muzeul Gorjului - O institutie centenară*, în "Litua - Studii și cercetări", vol. VII, Publicație editată de Muzeul Județean Gorj "Alexandru Ștefulescu", Târgu -Jiu, 1997;
235. MARTIN, Geoffrey, *Ontography and davisian physiography* în BLOUET, Brian W., STITCHER, Teresa L. (editori), "The origins of academic geography in the United States", Archon Books, Connecticut, 1981;
236. MARTIN, Geoffrey J., *American Geography and Geographers: Toward Geographical Science*, Oxford University Press, Oxford, 2015;
237. MASSON, P., *Constantinople et les detroits, leur rôle économique* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
238. MATEI, Irina, NASTASA-KOVACS, Lucian, *Cultură și propagandă. Institutul român din Berlin (1940-1945)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2018;
239. MATTES, Johannes, *Coming from abroad: The discourse on scientific centralism and Cvijić's studies in Vienna* în JOVIĆ, Vidojko, PETROVIĆ, Ana M. (editors), „150th Anniversary of Jovan Cvijić's birth”, Proceedings of the International Conference held at the Serbian Academy of Sciences and Arts, October 12–14, 2015, Collection „Serbian Academy of Sciences and Arts Scientific Meetings”, vol. al CLXII-lea, Publisher „Serbian Academy of Sciences and Arts”, Belgrad, 2016;
240. MĂCRIȘ, Anatol, *Escale în spațiu și timp*, Editura Agerpress Typo, București, 2003;
241. MĂRCULESCU, Octavian S., *Cavarna Medievală și Modernă (Monografie Istorică)* în „Analele Dobrogei - Revista Societății Culturale Dobrogene”, anul al XVII-lea, Institutul de Arte Grafice "Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1936;
242. MÂNDRUȚ, Octavian, *Geografia României - Geografie Generală și Regională*, Editura Coresi, București, 1993;
243. MÎRZA, Vasilica, IBĂNESCU, Alina-Cătălina, *Activitatea profesorilor ieșeni în cadrul Misiunii Universitare din Franța reflectată în ziarul „La Roumanie”* în "Historia Universitatis Iassiensis", vol. al IV-lea – 2013, Editura Universității Al. I. Cuza din Iași, Iași, 2013;
244. MEHEDINȚI, Simion, *Characterizarea epocii actuale - curs universitar*, Editat de Societatea Studenților în Geografie "Soveja" din cadrul Universității din București - Facultatea de Litere și Filosofie, Tipografia "Românească din Ploiești", București, 1936;
245. MEHEDINȚI, Simion, VÂLSAN, George, *Lecturi Geografice*, ediție îngrijită de Călin Dumitru, prefață de V. Tufescu, Editura Albatros, București, 1973;
246. MENDELSON, Ezra, *The Jews of East Central Europe between the world wars*, Indiana University Press, Bloomington, 1983;
247. MERTENS, A., HUBAND, S., *Romanian transhumance – the past, the present and future scenarios* în BUNCE, R.G.H., PÉREZ-SOBA, M., JONGMAN, R.H.G., GÓMEZ SAL, A., HERZOG, F., AUSTAD, I.(editori), *Transhumance and biodiversity in european mountains*, Colecția "Iale publication series", nr. 1, Raport în cadrul proiectului EU-FP5 Transhumant (EVK2-CT-2002-80017), Editura Alterra, Wageningen, 2002;
248. MICELLI, Francesco, *Giuseppe Ricchieri e il viaggio transcontinentale negli Stati Uniti con William Morris Davis (1912)* în GOI, Paolo, CHIARADIA, Giosuè, PASTRE, Paolo (editori), „Atti dell'Accademia "San Marco" di Pordenone”, vol. IX - 2007, Pordenone, 2008;
249. MICHELSON, Paul E., *Romanian Politics - 1859-1871: From Prince Cuza to Prince Carol*, The Center for Romanian Studies, Iași/Oxford/Portland, 1998;
250. MICLE, Veniamin, *Adevărata posadă: Defileul Bistriței*, Editura Intol Press, Râmnicu-Vâlcea, 2019;

251. MICU, Gabriel, *Basarabia, România și geopolitica Marilor Puteri(1914-1947)*, Colecția "Monografii - Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova - ANTIM", vol. al X-lea, Editura Pontos, Chișinău, 2011;
252. MIHĂILESCU, Vintilă, *Societatea Regală Română de Geografie* în "Boabe de Grâu - Revistă de Cultură", Anul IV, Nr. 1, Ianuarie 1933, publicație editată de Direcția Educației Poporului – M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, 1933;
253. MIHĂILESCU, Vintilă M., *Evoluția geografică a unui oraș: București*, ediție îngrijită de Gheorghe Niculescu și Șerban Dragomirescu, Editura Paideia, București, 2003;
254. MINTO, Charles S., *How to find out in geography - A guide to current books in English*, Collection „The Commonwealth and International Library – Libraries and Technical Information Division”, Pegamon Press, Oxford, 1966;
255. MITICAN, Ion, *Iașul istoric – Monumente statuare pentru Kogălniceanu și Cuza* în "Curierul de Iasi" 13.07.2012, Iași, 2012; Material disponibil la adresa: <https://curierul-iasi.ro/iasul-istoric-monumente-statuare-pentru-kogalniceanu-si-cuza-6580>;
256. MITRASCA, Marcel, *Moldova - A Romanian province under Russian rule. Diplomatic history from the archives of the great powers*, Algora Publishing, New York, 2002;
257. MOISUC, Viorica, *Premisele izolării politice a României - 1919-1940*, în loc de prefață I.G. Duca, cuvânt înainte, introducere, postfață și index de V. Moisuc, Editura Humanitas, București, 1991;
258. MORLENT, J., *Le Havre et son arrondissement*, Colecția "Normandie Pittoresque. Le Havre", Vol. I, Editeur-Imprimeur "J. Morlent", Havre, 1841;
259. MOSOIA, Cătălin, *Ludovic Mrazec - Ilustru savant român, f.a.*; Material disponibil la adresa: <https://academiaromana.wordpress.com/2018/03/08/ludovic-mrazec-ilustru-savant-roman/>;
260. MOTAȘ, C., *Societatea de medici și naturaliști din Iași* în "Boabe de Grâu - Revistă de cultură", anul al IV-lea, nr. VIII - august 1933, Publicație editată de M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, 1933;
261. MUNTEANU, Ioan, *Sever Bocu (1874-1951)*, Colecția "Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica", vol. XX, Editura Mirton, Timișoara, 1999;
262. MUNTELE, Ionel, *Prefață* în I. Muntele, Al. Ungureanu, C. Rusu (coord.) „Spațiul geografic românesc la 100 de ani de la Marea Unire”, cuvânt înainte de I. Muntele, Editura Universității "A.I. Cuza" din Iași, Iași, 2018;
263. MUNTELE, Ionel, UNGUREANU, Alexandru, *Geografia populației*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Colecția „Sine qua non - Geografie”, Editura Sedcom Libris, Iași, 2017;
264. MURRAY, Gilbert, *The world of learning*, Europa Publications Limited, London, 1947;
265. MURGOCI, Constantin, *Itinerar fotografic în viața și opera lui Gheorghe Munteanu-Murgoci* în "Țara Bârsei - Revistă de Cultură", Anii ai XI-XII-lea(XXII-XXIII), Serie Nouă, Nr. al XI-XII-lea(2012-2013), Editura Mecatrin, Brașov, 2013;
266. MUNTEANU-MURGOCI, Gheorghe, *Considerații asupra unei viitoare Geografii a țării* în „Prinos lui D.A. Sturdza la împlinirea celor șapte-zeci de ani”, Tiparul și editura Institutului de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1903;
267. MUȘAT, Mircea, ARDELEANU, Ion, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983;
268. NASTASĂ, Lucian, *Intellectualii și promovarea socială în România sec. XIX-XX - Pentru o morfologie a câmpului universitar*, Colecția "Paradigme", Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004;
269. NASTASĂ, L., *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Colecția "Paradigme", Editura Limes, Cluj-Napoca, 2006;

270. NASTASĂ, L., „*Suveranii*” universităților românești. *Mecanisme de selecție și promovare a elitei intelectuale*, vol. I - "Profesorii Facultăților de Filosofie și Litere (1864-1948)", Colecția "Paradigme", Editura Limes, Cluj-Napoca, 2007;
271. NASTASĂ, L., *Intimitatea Amfiteatrelor - Ipostaze din viața privată a universitarilor "literari"(1864-1948)*, Colecția "Paradigme", Editura Limes, Cluj-Napoca, 2010;
272. NASTASA-KOVACS, L., *Studenți români la École Pratique des Hautes Études (Section des Sciences Historiques et Philologiques)-1868-1948*, Editura Școala Ardeleană/Editura Eikon, Cluj-Napoca/București, 2016;
273. NEACȘU, Marius-Cristian, *Simion Mehedinți, omul care a trăit înaintea vremurilor sale* în "Laudatio – Revista formelor cu fond", nr. II – primăvară 2019, publicație editată de Institutul Academic „Titu Maiorescu”, București, 2019;
274. NEAGOE, Stelian, *Istoria politică a României între anii 1944-1947. Crestomația traziției dintre două dictaturi*, Editura Noua Alternativă, București, 1996;
275. NEAGU, Costică, *Simion Mehedinți - Prozator și publicist*, Colecția "Simion Mehedinți", vol. 71, Editura Terra, Focșani, 2009;
276. NEBANCEA, Mădălina, *Mineritul și efectele sale în plan turistic. Studiu de caz: Județul Gorj* în "Managementul calității activităților turistice - Revista de studii și cercetări științifice a masteranzilor din Universitatea din București - Facultatea de Geografie", anul 2017(Aurel Gheorghilaș - coord. volum), Editura Universitară, București, 2017;
277. NEGUȚ, Silviu, *Introducere în geopolitică*, Editura Meteor Press, București, 2005;
278. NEWBIGIN, Marion I., *Modern geography*, Colecția "Home University Library of Modern Knowledge", No. 7, Editori: Henry Holt and Company - New York și Williams and Norgate - Londra, New York/Londra, 1911;
279. NICHIFOR, Gheorghe, *Intellectualitatea Gorjului și Marea Unire*, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2018;
280. NICHIFOR, Dorina, NICHIFOR, Gheorghe, *Aspecte privind contribuția intelectualității gorjene la înfăptuirea României Mari* în "Studii și Articole de Istorie", Tomul al LXXIV-lea, publicație editată de Societatea de Științe Istorice din România, București, 2009;
281. NICULICĂ, Alis, *Din istoria vieții culturale a Bucovinei - Teatrul și muzica (1775-1940)*, cuvânt înainte Mihai Iacobescu și N. Georgescu, Seria „Patrimoniul sv”, Casa Editorială „Floare Albastră”, București, 2009;
282. NISTOR, Ion I., *Istoria Românilor*, vol. al II-lea, volum editat de către I. Rotaru, Editura „Biblioteca Bucureștilor”, București, 2003;
283. NISTOR, Ionuț, *România - Teritoriu de margine și spațiu de securitate* în MUNTELE, Ionel, UNGUREANU, Alexandru, RUSU, Constantin (coord.) "Spațiul geografic românesc la 100 de ani de la Marea Unire", cuvânt înainte de Ionel Muntele, volumul Simpozionului de Geografie organizat de Filiala Iași a Academiei Române în cadrul Zilelor Academice Iașene - septembrie 2017, Editura Universității "A.I. Cuza" din Iași, Iași, 2018;
284. NOICA, Nicolae Șt., *Istoria clădirii Academiei Române - la 120 de ani* -, Editura Vremea, București, 2018;
285. OLARU, Marian, *Bucovina - Sfârșitul unui posibil Eden. Ultimul act - 1918-1944. Procese politice și sociale* în "Analele Bucovinei", anul al XVII-lea, nr. 34 (1/2010), Editura Academiei Române, Rădăuți-București, 2010;
286. O'LOUGHLIN, John, HESKE, Henning, *From „Geopolitik” to „Geopolitique” : Converting a discipline for war to a discipline for peace* în KLIOT, Nurit, WATERMAN, Stanley (editors), „The political geography of conflict and peace”, introduction by N. Kliot, Collection „Politics and International Relations”, Belhaven Press – Pinter Publishers, London, 1991;

287. OPRESCU, Paul, *Acțiunea de propagandă în străinătate* în ATANASIU, Victor, IORDACHE, Anastasie, IOSA, Mircea, OPREA, Ion M., OPRESCU, Paul, „România în Primul Război Mondial”, Editura Militară, București, 1979;
288. OPRESCU, Paul, *Înfăptuirea statului național unitar român* în ADĂNILOAI, Nichita, IORDACHE, Anastasie, OPRESCU, Paul, PORȚEANU, Alexandru, STAN, Apostol, „Unitatea națională a românilor în epoca modernă - 1821-1918”, Editura Academiei R.S.R., București, 1983;
289. OPRIS, Ioan, *Alexandru Lapedatu în cultura românească - Contribuții la cunoașterea vieții politice și cultura românești din perioada 1918-1947*, Editura Științifică, București, 1996;
290. OPRIS, Ioan, *Vasile Stoica în serviciul României*, Editura Oscar Print, București, 2008.
291. OȘCA, Alexandru, *România în sistemul relațiilor internaționale contemporane*, Partea I - (1917-1939), Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006;
292. OTU, Petre, *România în Primul Război Mondial*, vol. I – Criza Balcanică (1912-1914), Editura Litera, București, 2017;
293. OTU, P., *România în Primul Război Mondial*, vol. II – Neutralitatea (1914-1916), Editura Litera, București, 2017;
294. OTU, P., *România în Primul Război Mondial*, vol. III – Beligeranța (1916-1917), Editura Litera, București, 2017;
295. OTU, P., *România în Primul Război Mondial*, vol. IV – Marea Unire (1918), Editura Litera, București, 2017;
296. PANAITESCU, Scarlat, *Politica școlară și învățământul geografiei* în ”Revista Generală a Învățământului”, Anul al XX-lea, nr. 3-4 - martie-aprilie 1933, Institutul de Arte Grafice ”Bucovina” I.E. Toroutiu, București, 1933;
297. PANAITESCU, Scarlat, *Geografia - Harta - Atlasul (Considerațiuni asupra învățământului geografic)* în ”Arhivele Basarabiei - Revistă de Istorie și Geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru”, anul al V-lea, nr. 1 - ianuarie-martie 1933, Tipografia Eparhială ”Cartea Românească”, Chișinău, 1933;
298. PAPUC, Liviu, *20 de cărți vechi și rare din biblioteca lui Paul Gore* în ”Tyragetia”, vol. al VIII-lea [XXIII], nr. 2 - 2014,. Publicație editată de Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Chișinău, 2014;
299. PAVELESCU, Amalia, *Tereza Stratilesco O ambasadoare a culturii tradiționale românești în spațiul anglo-saxon* în ”Revista Portal ~ Măiastra”, anul al III-lea, nr. 4(13)/2007, Editura „C.J.C.P.C.T. Gorj”, Târgu-Jiu, 2007;
300. PĂCURARIU, Mircea, *Basarabia - Aspecte din istoria Biserii și a neamului românesc*, Colecția ”Biserică și societate”, nr. I, Editura Trinitas a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993;
301. PĂTRAȘCU, Valentin, *115 ani de la fondarea Muzeului Gorjului* în NICHIFOR, Gheorghe (coordonator), „Oameni și fapte din Târgu-Jiul de altădată”, Lucrările Simpozionului ”Gorjul - Străveche vatră de istorie românească”, Ediția a XXV-a, 19 Mai 2010, Lucrare apărută sub egida „Societății de Științe Istorice din România – Filiala Gorj”, Editura Măiastra, Târgu-Jiu, 2010.
302. PĂTRAȘCU, Dumitru-Valentin, *Muzeul Gorjului și rolul său în viața culturală (1894-2010)*, în ”Buridava - Studii și materiale”, nr. al VIII-lea, Publicație editată de Muzeul Județean ”Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea, Editura Offsetcolor, Râmnicu-Vâlcea, 2010;
303. PÂRVU, Sorin, *Romanul comportamentului – Proza americană*, cu o introducere de Valeriu-Florin Dobrinescu, Editura Universității ”A.I. Cuza”, Iași, 1989;

304. PETRANU, C., *Mișcarea culturală - Cărți și reviste în "Gând Românesc"*, anul al V-lea, nr. XI-XII - noiembrie-decembrie 1937, Tipografia "Cartea Românească", Cluj-Napoca, 1937;
305. PICHON, J.-E., *Le recensement des populations en Autriche-Hongrie* în „Travaux du Comité d'Études”, tomul al II-lea - Questions européennes, Imprimerie Nationale, Paris, 1919;
306. PIPPIDI, Andrei, *România regilor*, Editura Litera, București, 1994;
307. PIPPIDI, Andrei, *Din scrisorile lui G.M. Murgoci* în "Plaiuri Săcelene", anul al XXVII-lea (Serie nouă), trim. al III-lea - 2014, nr. 81, revistă editată de Asociația Cultural-Sportivă "Izvorul", Săcele, 2014;
308. PLATON, Gh., CRISTIAN, V.(red. coord.), *Istoria Universității din Iași*, Editura Junimea, Iași, 1985;
309. PLĂMADEALĂ, Antonie, *Romanitate, continuitate, unitate*, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988;
310. PONTICUS, *La Dobrodja - Coup d'oeil sur son histoire et son caractere ethnique*, Editions "Luceafărul", București, 1939;
311. POP, Ioan-Aurel, NÄGLER, Thomas(coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. I (până la 1541), ediția a III-a, volum editat de Academia Română - Centrul de Studii Transilvane, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Cluj-Napoca/Deva, 2016;
312. POPEANGĂ, Vasile, STAN, Constantin I., *Sever Bocu, luptător pentru realizarea unității naționale* în "Apulum - Acta Musei Apulensis - Arheologie - Istorie - Etnografie", vol. XXVII-XXX, Editura Muzeului Regional din Alba-Iulia, Alba-Iulia, 1990;
313. POPOVSCHI, Valeriu, *Biroul de organizare al Sfatului Țării (27 octombrie – 21 noiembrie 1917) / Republica Democratică Moldovenească (Formarea și evoluția. 1917-1918)*, Editura Academiei Române/Editura Istros, București/Brăila, 2017;
314. POSEA, Grigore, *Societatea de Geografie din România - 1875-1995* în "Buletinul Societății de Geografie din Româna", Grigore Posea, Cristian Tălângă, Gheorghe Vișan (editori), serie nouă, vol. al VIII-lea (Vol. al LXXVIII-lea) - Tematică volum "Anul geografiei românești - Societatea de Geografie 1875-1995", Volum realizat cu sprijinul Institutului de Geografie, București, 1995;
315. PRĂVĂLIE, Remus, *General Considerations Regarding The impact of the Vidraru Lake hydro facilities on the environment* în "Annals Series on Engineering Science", Vol. 3 (2011) nr. 1, Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, București, 2011;
316. PRESTON, E. James, GEOFFREY, J. Martin, HARM, J. de Blij, CLYDE, F. Kohn, *The Association of American Geographers, the first seventy-five years (1904-1979)*, foreword by Brian J.L. Berry, preface by Geoffrey J. Martin, published by Association of American Geographers, Washington, D.C., 1978;
317. PUICĂ, Iulian, BEJENARU, Mihai, *Supraveghere la frontiera cu Serbia* în "Frontiera", Revistă editată de Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, nr. 5/2014, Serie nouă - nr. 748, Tiparul a fost executat de către Art Group Int, București, 2014;
318. PUȘCARIU, Valeriu, *Turismul* în „Enciclopedia României”, vol. al IV-lea - *Economia Națională. Circulație, Distribuție și Consum*, publicație editată de A.S.P.E.R. - Asociația Științifică pentru Enciclopedia României, Editat de Imprimeria Națională - M.O., București, 1943;
319. RACOVIȚAN, Radu, *R.W. Seton-Watson și problema românească în prima jumătate a secolului al XX-lea*, argument de R. Racovițan, Editura Astra Museum, Sibiu, 2015;
320. RACOVIȚAN, Mihai, RACOVIȚAN, Radu, *Recunoașterea internațională a Marii Uniri* în "Dacoromania Alba", nr. I, publicație on-line, Alba Iulia. Material disponibil la adresa: <http://www.dacoromania-alba.ro/nr01/recunoasterea.htm>;

321. RADOS, Leonidas, *Studenți și profesori ai Universității din Iași la studii în străinătate (deceniul șapte al secolului XIX) - (I)* în „Historia Universitatis Iassiensis”, nr. I – 2010, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2010;
322. RADU, Andrei, *Cultura franceză la românii din Transilvania până la unire*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982;
323. RANGHEȚ, Boris, *Relațiile româno-americane în perioada Primului Război Mondial (1916-1920)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975;
324. RASMUSSEN, Anne, *Mobilising minds* în WINTER, Jay (general editor), “The Cambridge History of the First World War”, Vol. III - Civil Society, introduction by Jay Winter, Cambridge University Press, Cambridge, 2014;
325. RĂDULESCU, Adrian, BITOLEANU, Ion, *Istoria Dobrogei*, ediția a II-a - revăzută, Editura Ex Ponto, Constanța, 1998;
326. RĂDULESCU, Florin, *Evocare Mathei M. Drăghiceanu* în „Studii și Cercetări de Geofizică”, tomul al XLIV-lea, anul 2006, Institutul de Geodinamica „Sabba S. Stefanescu”, Editura Academiei Române, București, 2006;
327. RĂDULESCU, Mihai-Sorin, *Din istoria Familiei Ghika - Contribuții de istorie culturală*, Editura „Corint Books”, București, 2017;
328. RĂDULESCU-POGONEANU, I. A., *Titu Maiorescu - Însemnări zilnice, vol. al III-lea (Introducere)* în „Convorbiri Literare”, anul al LXXVII-lea, nr. 1 – ianuarie 1944, Tipografia „Bucovina – I.E. Torouțiu”, București, 1944;
329. du REAU, Elisabeth, *Édouard Daladier (1884-1970)*, Collection “Pour une histoire du XXe siècle”, Editions Fayard, Paris 1993;
330. REYNIER, E., *Geography in the French Primary School* in “The New Era in home and school”, vol. XIX – January-december 1938, London, 1938;
331. RENDU, Christine, «*Transhumance*»: *Prélude à l'histoire d'un mot voyageur* în P.-Y. Laffont (ed.), *Transhumance et estivage en Occident des origines aux enjeux actuels*, Materialele celei de-a 26-a întâlniri internaționale de istorie a regiunii Abbaye de Flaran (sept 2004), Presses Universitaires du Mirail, Toulouse, 2004. Material disponibil la adresa: <http://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00814353>;
332. ROZ, Firmin, *Un service de liaison franco-américaine* în „Revue des Sciences Politiques”, tomul al XLII –lea - 1919, Éditions „F. Alcan”, Paris, 1919;
333. RUS, Dumitru, *Așezarea geografică. Resursele naturale. Relieful* în BARA, Ioan-Sebastian, TOMA, Denisa, LAZĂR, Ioachim (coord.), „Județul Hunedoara - Monografie”, vol. I - De la începuturi până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Timpul/Casa de Editură ”Emia”, Iași/Deva, 2012;
334. RUSU, Dorina N., *Istoria Academiei Române în data(1866-1996)*, cuvânt înainte Virgiliu Nicolae G. Constantinescu, Editura Academiei Române, București, 1997;
335. RUSU, Dorina N. (ediție alcătuită), *Cronica lumii românești - 1914-1920*, prefață de Eugen Simion, vol. al II-lea, Colecția ”Centenarul Marii Uniri - 1918-2018”, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2018;
336. RUSU, Valériu, *Le roumain: langue, littérature, civilisation*, Editions Ophrys, Paris, 1992;
337. SACERDOȚEANU, Aurélien, *Remarques sur l'orgine des Roumains* în "Revue Historique du sud-est européen", anul al XI-lea, nr. 10-12 - octombrie-decembrie 1934, Imprimeria "Datina Românească", Vălenii-de-Munte, 1934;
338. SADI, M., *La presse et les publications* în ”La Roumanie Economique. 1921”, volum de Ministerul de Industrie și Comerț - Direcția Generală de Industrie - Biroul de Studii și Anchete, Imprimerie de la Cour Royale „F. Göbl Fils”, București, 1921;
339. SANDU, Traian, *Les relations roumano-serbes et la question du Banat durant la Première Guerre mondiale* în „Balcanica”, vol. al XXXVII-lea, BATAKOVIĆ, Dušan T.

(editor), volum publicat de „Serbian Academy of Sciences and Arts - Institute for Balkan Studies”, Belgrad, 2007;

340. SAVA, Ionel N., *De la nostalgie politică la traumă culturală? Dilema europeană a Ungariei la 100 de ani după Trianon* în SAVA, Ionel N., PUSCAS, Vasile (coord.), „*Trianon, Trianon! - Un secol de mitologie politică revizionistă*”, prefață și postfață de Vasile Pușcaș, Colecția „Istorie Contemporană”, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020;

341. SAVA, Lucia, *Anexarea Basarabiei: Mentalitate și Identitate Națională în Basarabia Țaristă* în „Tratatul de Pace de la București din 1812. 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus”, materialele Conferinței Internaționale de la Chișinău - 26-28 aprilie 2012, Seria „Istorie și Documente Necunoscute – IDN”, Culegere de studii C 3, Editura Pontos, Chișinău, 2012;

342. SĂGEATĂ, Radu, *Geopolitică*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2008;

343. SĂVULESCU, Traian, *Începuturile științei în România: Botanica* în „Analele Academiei Române”, Memoriile Secțiunii Științifice, Seria a III-a, Tomul al XVIII-lea - 1942-1943, Publicație editată de M.O. și Imprimeriile Statului - Imprimeria Națională, București, 1943;

344. SCHMAUCH, Joseph, *A highly contested future: French and German Governmental Plans for Alsace-Lorraine in the First World War* Contribution în BOLOVAN, Ioan, GRĂF, Rudolf, HEPPNER, Harald, TĂMAȘ, Oana-Mihaela (editori) „World War I - The other face of The War”, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016;

345. SCHULLERY, Paul (editor), *Old Yellowstone days*, foreword by John Townsley, Colorado Associated University Press, Boulder, 1979;

346. SCURTU, I., *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, vol. I – Carol I, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2004;

347. SCURTU, Ioan, *Statutul internațional al României după Primul Război Mondial* în SCURTU, Ioan, BUZATU, Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, argument de I. Scurtu și Gh. Buzatu, Colecția „Cărților de referință”, Seria „Istorie”, Editura Paideia, București, 1999;

348. SCURTU, Nicolae, *Oreste Tafrali și Academia Română* în „România Literară”, anul XLIII, nr. 28 - 15 iulie 2011, București, 2011. Material disponibil la adresa: http://www.romlit.ro/oreste_tafrali_i_academia_romn;

349. SEIȘANU, Romulus, *Frontierele noastre* în „Familia - Revista Asociației Scriitorilor Români din Ardeal”, Seria a III-a, Anul al VII-lea, Nr. III-IV - martie-aprilie 1940, Editura „Grafica”, Oradea, 1940;

350. SEREBRIAN, Oleg, *Politosfera*, Colecția „Rotonda - Eseu”, Editura Cartier, Chișinău, 2001.

351. SETON-WATSON, R. W., *Histoire des roumains - De l'epoque romaine a l'achevement de l'unite*, Editura "Les Presses Universitaires de France", Paris, 1937;

352. SHARP, Alan (editor), *The Peace Conferences 1919-23 their aftermath and legacy*, Colecția “Makers of the Modern World”, Haus Histories, Londra, 2008;

353. SPECTOR, Sherman David, *Romania at the Paris Peace Conference – A study of the diplomacy of Ioan I.C. Brătianu*, Bookman Associates, I.N.C., New York, 1962;

354. SIMION, Gabriel, *Zona Metropolitană București - Geografia agriculturii prin utilizarea tehnicilor GIS*, Editura Universității din București, 2010;

355. SIMION, Teodor P., *Probleme fundamentale de Geografie Politică și Geopolitică*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universității Valahia, Târgoviște, 2009;

356. SIMIONESCU, Ion, *O țară din povești*, vol. I - Dobrogea, Editura ”Cartea Românească”, București, 1928;

357. SIMIONESCU, I., *Țara noastră. Natură, oameni, muncă*, volum editat de Fundația pentru Literatură și Artă "Regele Carol al II-lea", București, 1937;
358. SIMIONESCU, Maya (coord.), *Academia Română & Institut de France*, Editura Academiei Române/Editura Oxus, București, 2004;
359. SOFRONIE, Mihai, *Iuliu Maniu și Serbarile Astei de la Blaj(1911)* în „Acta Mvsei Porolissensis”, vol. al XVII-lea, publicație editată de Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău, Zalău, 1993;
360. SOUTOU, Georges-Henri, *La Grande Illusion - Quand la France perdait la paix (1914-1920)*, Édition Tallandier, Paris, 2015;
361. STAHL, Paul-Henri, *Din istoricul cercetarilor de arhitectură populară românească* în "Revista de Etnografie și Folclor", Tomul al IX-lea, nr. III (1964), Editura Academiei R.P.R., București, 1964;
362. STAN, Ana-Maria, *Relațiile franco-române în timpul regimului de la Vichy - 1940-1944*, Seria "Documente. Istorie. Mărturii", Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2006;
363. STAN, Ana-Maria, *Vizita misiunii universitare franceze în România (iunie 1919) și semnificațiile sale* în "Biserică, Societatea, Identitate. In hororem Nicolae Bocșan", Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007;
364. STAN, Constantin-Tufan, *Ioan Vidu - Doinitorul Marii Uniri*, prefață de Elena Chircev, Colecția "Ecce Musica", Editura Eurostampa, Timișoara, 2017;
365. STAN, Constantin-Tufan, *Banat - Miscellanea musicologica*, Colecția "Ecce Musica", Editura Eurostampa, Timișoara, 2018;
366. STANOMIR, Ioan, *Rusia, 1917: Soarele însângerat. Autocrație, revoluție și totalitarism*, Colecția „Istorie”, Editura Humanitas, București, 2017;
367. STĂNCULESCU-BÂRDA, Alexandru, *N. Iorga - Concepția istorică*, prefață de acad. Ștefan Pascu, notă explicativă, tabel cronologic și indici de A. Stănculescu-Bârda, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Sitech, Craiova, 2011;
368. STĂNCULESCU-BÂRDA, A., *Nicolae Iorga, așa cum l-au cunoscut - Amintiri inedite adunate și prezentate*, prefață și tabel cronologic de A. Stănculescu-Bârda, Editura "Cuget Românesc", Bârda, 2012;
369. STELEA, Ion, *Gheorghe Munteanu-Murgoci - Unul dintre cei mai mari geologi ai României* în "Țara Bârsei - Revistă de Cultură", Anii XI-XII (XXII-XXIII), Serie Nouă, Nr. al XI-XII-lea(2012-2013), Editura Mecatrin, Brașov, 2013;
370. STELIAN, Luminița, *Marin Ionescu-Dobrogianu (1866-1938) - Personalitate plurivalentă a dobrogenisticii românești*, cuvânt înainte de Valentin Ciorbea, Editura Muntenia, Constanța, 2014;
371. STRAVINSCHI, Magda, *Nicolae Coculescu - O viață printre stele*, Editura Eikon, București, 2016;
372. SUVEICĂ, S., *The Bessarabians "Between" the Russians and the Romanians: The Case of the Peasant Party Deputy Vladimir V. Țiganko (1917-1919)* în Sorin Radu, Oliver Jens Schmitt (editori), „Politics and peasants in interwar Romania: Perceptions, mentalities, propaganda”, introduction Sorin Radu and Oliver Jens Schmitt, Cambridge Scholars Publishing, Cambridge, 2018;
373. ȘIMANDAN, Dragoș, *Regimurile de adevăr al trecutului - O cercetare în istoriografia și istoria geografiei*, Editura Universității Aurel Vlaicu din Arad, Arad, 2002;
374. ȘTEFĂNESCU, Teodora, *Un fiu al Gorjului: Al. Ștefulescu* în „Magazin Istoric – Revistă de cultură istorică”, anul al XIV-lea, nr. 10(163) – octombrie 1980, București, 1980;
375. STOICESCU, Magdalena, *În căutarea adevărului istoric. Pompiliu Eliade în documente* în „Revista ProSaeculum – Revistă de cultură, literatură și artă”, nr. 7-8 (115-116) - 15 octombrie- 1 decembrie 2016, Editura Pallas, Focșani, 2016;

376. STOICESCU, Nicolae, *Continuitatea românilor - Privire istoriografică, istoricul problemei, dovezile continuității*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980;
377. STOICESCU, Nicolae, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, Editat de către Institutul de Istorie "N. Iorga", Colecția "Biblioteca Istorică", nr. al LXI-lea, Editura Academiei R.S.R., București, 1983;
378. STOICESCU, Nicolae, *O falsă problemă istorică - Discontinuitatea poporului român pe teritoriul strămoșesc*, Colecția Argumente, Editura Fundației Culturale Române, București, 1993;
379. SUCIU, F.B., *Spațiul românesc de la Facerea Lumii până la Judecata de Apoi - Variațiuni pe o temă de geoistorie -*, Colecția "Univers Didactic", Editura Junimea, Iași, 2015;
380. TAFRALI, O., *La Roumanie Transdanubienne (La Dobroudja) - Esquisse géographique, historique, ethnographique et économique*, Éditions „Ernest Leroux”, Paris, 1918;
381. TAUREL, Denis, *La transhumance, activité vivace* în "Revista Banat", anul al IX-lea, nr. II(98) - februarie 2012, volum editat de Cenaclul "Banat" al Casei de Cultură a Sindicatelor Lugoj și Biblioteca Municipală Lugoj, Lugoj, 2012;
382. TAYLOR, Peter J., van der WUSTE, Herman, *Political geography – Spaces between war and peace* în BENKO, Georges, STROHMAYER, Ulf (editors), "Human Geography - A History for the 21st Century", introduction by G. Benko, U. Strohmayer, Edward Arnold Publishers – Hodder Headline Education Group, London, 2004;
383. TEBEICA, Val, „Babele” and „The Sphynx” in the Bucegi Mountains – *Creations of prehistoric man? Monuments of vanished civilization?* în „Romanian Bulletin of the Romanian Library of New York”, april 1973, New York, 1973;
384. TEODORESCU, I., *Istoricul Facultății de Drept din Iași în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l’Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”*, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;
385. TEODORU, Dimtrie A., *La Roumanie - Histoire politique* în "La Grande Encyclopédie - Inventaire Raisoné des Sciences, des Lettres et des Arts", tomul al XXVIII-lea, Imprimerie de „E. Arrault et Cie” - Société Anonyme de la Grande Encyclopédie, Paris, 1900.
386. THEODORESCU, Barbu, *Nicolae Iorga (1871-1940) - Bibliografie*, prefață de Barbu Theodorescu, Editura Științifică și Enciclopedică-Editura Militară, București, 1976;
387. THIBAU, Jacques, *Le Monde (1944-1996) - Histoire d'un journal, un journal dans l'histoire*, Éditions Plon, Paris, 1996;
388. THORAVAL, Jean, PELLERIN, Colette, LAMBERT, Monique, LE SOLLEUZ, Jean, *Les Grandes etapes de la civilisation française*, Editions Bardas, Paris, 1978;
389. TILLMAN, Seth P., *Anglo-American relations at the Paris Peace Conference of 1919*, Princeton Legacy Library, Princeton, 2015;
390. TIMBUS, Mircea, CACIORA, Andrei (coord.), BĂIȚOIU, Anca-Dorina, BĂIȚOIU, Ștefan, CRISTE, Eugeniu, PETRAȘ, Lucian, POPOVICI, Ioan (colab.), *Orașul și județul Arad după 1 Decembrie 1918 - Din amarul lunilor de tranziție către Administrația Română - Studiu și documente*, studiu introductiv de M. Timbus, traduceri din limba maghiară A. Caciora, ediția on-line, Editura "Gutenberg Univers", Arad, 2008;
391. TITOV, Iuliana, CHISELEV, Alexandru, *Meșteșuguri tradiționale din Delta Dunării* (Raport de Cercetare), Editat sub egida: Centrul pentru Politici Durabile Ecopolis, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", București, 2015;
392. TOCILESCU, Grigore, *Istoricul activității pe tărâmul geografic al țării noastre sub întreaga domnie a M.S. Regelui Carol I în „B.S.R.G.”*, anul al XXVIII-lea, nr. II – 1907, editat de Atelierele Grafice Socec&Co – Societate Anonimă, București, 1908;

393. TODERAȘCU, Ion, MALEON, Bogdan-Petru, *Universitatea din Iași - Brevis historia*, Colecția "Muzeul Universității", Editura Universității "A.I. Cuza", Iași, 2012;
394. TOMESCU, Vasile, *Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie*, Vol. I - Des Origines au commencement du XXe siècle, (Thèse de doctorat), prefață de prof. Jacques Chailley, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1973;
395. TRAIAN, Nicola, *Valori spirituale vasluiene - Bibliografii*, Vol. I - A-O, volum editat de Muzeul de Istorie "Ștefan cel Mare" din Vaslui, Vaslui, f.a.;
396. TROHANI, Nicolae, *Pompiliu Eliade, un român "Normalian". Schiță biografică* în "Anuarul Muzeului Național de Istorie a României", nr. XV - 2003, volum editat de M.N.I.R., București, 2003;
397. TUDOR, Constantin, *Administrația românească în Cadrilater(1913-1940)*, Editura Agora, Călărași, 2005;
398. TUFESCU, Victor, *Simion Mehedinți - Viața și opera*, Editura Enciclopedică, București, 1994;
399. TUȘA, Enache, *Identitate socială în contextul discursului etnic dobrogean (1900-1940)* în TRIFESCU, Valentin, BOROS, Lorand, ILYES, Vali, TATAY, Anca-Elisabeta, PETRARU, Ana-Magdalena, MEDREA ESTIENNE, Georgiana(coord.), "Metamorfoze ale identității de margine", volum dedicat lui François Bréda, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
400. ȚĂNȚĂREANU, Ecaterina, *Habitat medieval în Sud-Vestul Munteniei în sec. XIV-XVII. Temeiuri istorice și arheologice*, Colecția "Publicațiile Muzeului Județean Teleorman", Nr. I, Editura Renaissance, București, 2010;
401. ȚURCANU, Cristina, ZAMFIRESCU, Mihaela, SERBAN, Ioan I., *Prezentarea cadrului geografic al Viștei de Jos, Viștei de Sus și Vișțișoarei*, în "Buzduganul de la Viștea - Elemente de etnografie și folclor" Silvia Tatu(coord.), 17 iulie 2011, publicație editată de Asociația Fluierașul din Brașov, Brașov, 2011;
402. ȚURCANU, Ion, *Descrierea Basarabiei - Teritoriul dintre Prut și Nistru în evoluție istorică (din primele secole ale mileniului II până la sfârșitul secolului al XX-lea*, Colecția „Cartier Istoric”, Editura Cartier, Chișinău, 2011;
403. ȚURCANU, Ion, *Sfatul Țării - Istoria zbugiumată a unei importante instituții politice basarabene din anii 1917-1918*, Editura Arc, Chișinău, 2018;
404. ȚURCANU, Ion, *Miscellanea historica et critica - Culegere de studii și articole*, prefață de acad. prof. univ. dr. Ioan-Aurel Pop, Colecția „Historia magistra vitae”, Editura Junimea, Iași, 2019;
405. ȚURCANU, Ion, *Reflecții asupra istoriei și a scrisului istoric - Studii de filozofie a istoriei*, prefață de I. Țurcanu, Editura ARC, Chișinău, 2020;
406. ȚURCANU, Ion, PAPUC, Mihai (ediție îngrijită), *Basarabia în actul Marii Uniri de la 1918*, Editura Știința, Chișinău, 2017;
407. ȚURLEA, Petre, *Nicolae Iorga în viața politică a României*, Editura Enciclopedică, București, 1991
408. ȚURLEA, P., *Românii din Serbia - 1940-1944*, Editura Enciclopedică, București, 2012;
409. ȚURLEA, P., *Nicolae Iorga*, Colecția "Personalitățile Marii Uniri din 1918", Editura Enciclopedică, București, 2016;
410. URDEA, Petru, *The Pleistocene glaciation of the Romanian Carpathians* în "Quaternary Glaciations - Extent and Chronology", Partea I: Europa, Colecția "Developments in Quaternary Science", nr. 2, Editura Elsevier, Amsterdam, 2004;
411. URECHIA, N., *Dans les Carpathes Roumaines (Les Bucégi)*, quatrième édition, Plon-Nourrit et Cie Imprimeurs-Éditeurs, Paris, 1906;

412. URSU, Ioana, PREDA, Dumitru, *Biografia unei conștiințe - Ioan Ursu* -, cuvânt înainte Ștefan Pascu, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987;
413. URSU, Nicolina, *Eforturile românești pentru apărarea și păstrarea Dobrogei* în "Revista Ex Ponto - Text. Imagine. Metatext", anul al XII-lea, nr. 4(45) - octombrie-decembrie 2014, Editura Ex Po, Constanța, 2014;
414. VAIDA-VOEVOD, Mircea, *Alexandru Vaida Voevod – 140 de ani de la naștere* în "Ziarul Făclia - Ziar Independent de Cluj" din data de 23 februarie 2012, Cluj-Napoca, 2012. Material disponibil la adresa: <http://ziarulfacia.ro/alexandru-vaida-voevod-%E2%80%93-140-de-ani-de-la-nastere>;
415. VÂLSAN, G., *O fază în popularea Țărilor Românești(cu prilejul unei hărți statistice vechi descoperite în ultimul timp)* în „B.S.R.G.”, anul al XXXIII-lea, nr. I-II(1912), Atelierele Grafice „Socec&Co” – Societate Anonimă, București, 1912;
416. VELCEA, Valeria, VELCEA, Ioan, *Cadrul natural în SURD*, Vasile (coord.), "Monografia turistică a Carpaților Românești", Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008;
417. VICAIRE, Georges, *Manuel de l'amateur de livres du XIXe siècle (1801-1893)*, tomul al III-lea, préface de Maurice Tourneux, Librairie "A. Rouquette", Paris, 1897;
418. VIEHMANN, Iosif, *Speologie generală - Cunoașterea peșterii*, prefață C. Brâncuș, introducere de Marcian Bleahu, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004;
419. VINTILESCU, Ion, *Numiri de grupări regionale din Mehedinți și Vrancea* în "Sociologie Românească", anul al IV-lea, nr. 1-3- ianuarie-martie 1939, publicație editată de Fundația Culturală Regală "Principele Carol" - Serviciul Social și de Institutul de Cercetări Sociale al României, București, 1939;
420. VUIA, Romulus, *Portul popular din Țara Hațegului - Bazinul de la Hațeg*, Colecția "Caiete de Artă Populară", Editura Meridiane, București, 1962;
421. VULPE, Radu, *La Dobroudja a travers les siecles - Evolution historique et considerations geopolitiques*, Editions "Dacia", București, 1939;
422. XENOPOL, A.D., *Istoricul Universității din Iași* în „Anuarul General al Universității din Iași tipărit cu prilejul Jubileului de cinci-zeci ani - 1860-1910” - „Annuaire Général de l'Université de Jassy – Jubilé du cinquantenaire - 1860-1910”, Tipografia Națională „I.S. Ionescu”, Iași, 1911;
423. ZAINEA, Ion, *Problemele teritoriale și frontaliere ale României la Conferința de Pace de la Paris în corespondența și memoriile lui Alexandru Vaida-Voevod (1919-1920)* în ȘIPOȘ, Sorin, BRIE, Mircea SFRENGEU, Florin, GUMENĂI, Ion (coord.), "Frontierele spațiului românesc în context european", cuvânt înainte de POP, Ioan-Aurel, Editura Universității din Oradea/Editura Cartdidact din Chișinău, Oradea/Chișinău, 2008;
424. ZAMFIROIU, Lilian, *Relații diplomatice româno-italiene - 1918-1940*, Colecția "Istorie", Editura Tritonic, București, 2011;
425. ZELDIN, Theodore, *France (1848-1945)*, Collection „Oxford History of Modern Europe”, vol. II – „Intellect, taste and anxiety”, Clarendon Press, Oxford, 1977;
426. ZIMMERMANN, Maurice, *Albert Demangeon*, în "Les Études rhodaniennes", Vol. XVI, nr. 4, Secțiunea "Nécrologie", 1940; Material disponibil la adresa: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/geoca_1164-6268_1940_num_16_4_4507;
427. WALLIS BUDGE, E. A., *The Egyptian Sudan - Its History and monuments*, vol. al II-lea, Kegan Paul, Trench, Trübner & CO. Limited Publishing House, London, 1907;
428. WANDYCZ, Piotr-Stefan, *France and her eastern allies, 1919-1925: French-Czechoslovak-Polish relations from the Paris Peace Conference to Locarno*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1962;

429. WANKLYN, Harriet G., *Friedrich Ratzel – A biographical memoir and bibliography*, Cambridge University Press, Cambridge, 1961;

430. WEDEKIND, Michael, *Asociația Carpatină Transilvăneană (1880-1944). O contribuție la istoria socială a Transilvaniei* în "Studia Universitat "Babeș-Bolyai"", Seria "Historia", vol. 50, nr. II (2005), Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2005;

X. Lucrări speciale

1. BASTIE, Jean, *Emmanuel de Martonne - Géographe fondateur de la géographie générale moderne et de la géographie régionale* în "FIGinfos Festival International de Géographie de Saint-Dié-des-Vosges" - Thème: "La Planète en mal d'énergies", Pays invité: La Roumanie", Ediția a XVIII-a desfășurată între 4-7 octombrie 2007, Saint-Dié-des-Vosges Cedex, 2007. Material disponibil la adresa: <http://edd.ac-rouen.fr/IMG/pdf/fig-info.pdf>;

2. BECKINSALE, Robert P., *Emmanuel de Martonne* în Charles Coulston Gillispie (editor in chief), "Dictionary of Scientific Biography", vol. al IX-lea. A.T. Macrobius - K.E Naumann, Charles Scribner's Sons - Macmillan Library Reference USA, New York, 1981;

3. BOWD, Gawin, *Un géographe français et la Roumanie - Emmanuel de Martonne (1873-1955)*, Editions L'Harmattan, Paris, 2012;

4. CONEA, Ion, *Un prieten al României: profesorul de Martonne* în "Adevărul", anul al XXXIX-lea, nr. 13.156, vineri - 5 noiembrie 1926, Atelierele "Adevărul", București, 1926;

5. DAVID, Mihai, *Raport pentru decernarea titlului de "Doctor Honoris Causa" eminentului savant francez Emm. de Martonne, de către Facultatea de Științe a Universității Mihăilene din Iași* în "Revista Științifică "V. Adamachi"", Vol. al XXIV, Nr. 2-5 - aprilie-septembrie 1938, Institutul de Arte Grafice "Brawo", Iași, 1938;

6. DAVIER, Alexandre, *Emmanuel de Martonne și România Mare* în "Magazin Istoric", serie nouă, anul al XXXIV-lea, nr. al VIII-lea (413) - august 2001, editat de Fundația Culturală „Magazin Istoric”, București, 2010;

7. DRESCH, Jean, *Emmanuel de Martonne - 1873-1955* în T.W. Freeman (editor), "Geographers - Biobibliographical Studies", vol. al XII-lea, Seria "Studies in the History of Geography", Bloomsbury Academic Publishing, Londra/Oxford/New York, 1988;

8. DURAND, Guillaume, *Carpates et Danube - Une géographie historique de la Roumanie*, éditée par Cristina Spinei, introduction (Un chercheur français de l'histoire des roumains - Guillaume Durand) par Ionel Căndea, Colecția „Bibliotheca Archaeologica Moldaviae”, vol. al XVIII-lea, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2012;

9. ENCIU, N., *Emmanuel de Martonne și Basarabia* în "Confluente Bibliologice - Revistă de biblioteconomie și științele informării a Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alec Russo”, nr. 7-8 (1-2 – 2007), Editura Universității de Stat „Alec Russo”, Bălți, 2007;

10. ENCIU, Nicolae, URUSU, Vasile-George, *Emmanuel de Martonne - l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919-1920 en matière de Bessarabie*, Editions universitaires europeennes, Beau Bassin, 2018;

11. ENCIU, N., URUSU, George V., *Basarabia în preocupările științifice ale marelui geograf francez Emmanuel de Martonne* în "Revista de Istorie a Moldovei", ianuarie-martie 2018, Chișinău, 2018 ;

12. ENCIU, N., URUSU, George V., *Emmanuel de Martonne – Avocatul României în problema Basarabiei, la Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920* în „GeoPolitica”, anul al XVII-lea, nr. 81 (4-2019), Editura TopForm – Asociația de Geopolitică „Ion Conea”, București, 2019;

13. GEORGIȚĂ, Mihai, *Granițele Bihorului și Sătmarului la Conferința de Pace de la Paris 1919-1920. Un document inedit* în Augustin Țărău, Cristina-Liana Pușcaș, Dumitru

Noane (coord.), "Cu noi este Dumnezeu... - Desăvârșirea Marii Uniri (1919-1920)", Editura Primus, Oradea, 2019;

14. HALLAIR, Gaëlle, *Les carnets de terrain du géographe français Emmanuel de Martonne (1873-1955): méthode géographique, circulation des savoirs et processus de visualisation. Field notebooks from the French geographer Emmanuel de Martonne (1873-1955): geographical methodology, circulation of knowledge and process of visualization* în "Belgian Journal of Geography", nr. 2, 2013, f.p.; Material disponibil la adresa: <https://belgeo.revues.org/10807>;

15. HALLAIR, G., *Circulation of photographic plates between Jovan Cvijić and Emmanuel de Martonne* în JOVIĆ, Vidojko, PETROVIĆ, Ana M. (editors), „150th Anniversary of Jovan Cvijić's birth”, Proceedings of the International Conference held at the Serbian Academy of Sciences and Arts - October 12–14, 2015, Collection „Serbian Academy of Sciences and Arts Scientific Meetings”, vol. al CLXII-lea, Publisher „Serbian Academy of Sciences and Arts”, Belgrad, 2016;

16. IORGA, N., *Un mărturisitor de dreptate: d. de Martonne* în "Neamul Românesc - Organ al Partidului Național-Democrat", anul al XIV-lea, nr. 162, marți - 29 iulie 1919, Tipografia "Cultura Neamului Românesc", București, 1919;

17. IRISH, Tomás, *The University at War, 1914–25 - Britain, France, and the United States*, Palgrave Macmillan Publishers, London, 2015;

18. KITSKIS, Dimitri, *Le Rôle des experts à la Conférence de la paix de 1919 - Gestation d'une technocratie en politique internationale*, Éditions de l'Université d'Ottawa, Ottawa, 1972;

19. LUNDGREEN-NIELSEN, Kay, *The Polish Problem at the Paris Peace Conference - A Study of the Policies of the Great Powers and the Poles, 1918–1919*, traducere în limba engleză de Alison Borch-Johansen. Colecția „Odense University Studies in History and Social Sciences”, vol. nr. 59, Odense University Press, Odense, 1979;

20. MAMADOUH, Virginie, *Geography and War, Geographers and Peace* în Colin Flint (Editor), "The Geography of War and Peace - From Death Camps to Diplomats", Oxford University Press, Oxford, 2005;

21. MOISIL, C., *Emmanuel de Martonne - La Dobroudja* în „Arhiva Dobrogei - Revista Societății pentru cercetarea și studierea Dobrogei”, vol. al II-lea, nr. 2 – aprilie-iunie 1919, Tipografia „Convorbiri Literare”, București, 1919;

22. MUET, Yannick, *Les géographes et l'Europe - L'idée européenne dans la pensée géopolitique française de 1919 à 1939*, Colecția "Euryopa", Vol. I - 1996, Volum editat de Institut Européen de l'Université de Genève, Geneva, 1996; Volum disponibil la adresa: <https://www.unige.ch/gsi/files/6814/0351/6342/muet.pdf>;

23. NICULESCU, Gheorghe, DRAGOMIRESCU, Șerban, *Emmanuel de Martonne* în VLAD, Sorina (coord. științific), SĂGEATĂ, Radu, GEACU, Sorin, „Geografi români”, Editura Semne, București, 2000;

24. RAICU, Anda, *Acest ciudat străin, care rătăcea singur prin munți...* în "România Pitorească", nr. 461- mai 2010, Publicație editată de Compania Națională a Imprimeriilor "Coresi" S.A., București, 2010;

25. RAICU, A., *Galeria înfăptuitorilor României Mari: Emmanuel de Martonne* în „România Pitorească”, nr. 492 (1/2018), București, 2018. Material disponibil la adresa: <https://romania-pitoreasca.net/2018/03/27/romania-pitoreasca-nr-492-1-2018>;

26. MEHEDINȚI, Simion *Geografie și geografi la începutul secolului al XX-lea - Însemnări cu privire la dezvoltarea științelor și a învățământului în România*, Editura Librăriei „Socec & Co., S.A.”, București, 1938.

27. SUVEICA, Svetlana, *Between science, politics and propaganda - Emmanuel de Martonne and the debates on the status of Bessarabia (1919-1920)* în „Cahiers du monde

russe”, nr. 58 (4- octombrie-decembrie 2017), Éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, 2018;

28. STAN, Ana-Maria, *Démarches des intellectuels roumains en France en faveur de la création de la Grande Roumanie (automne 1917-hiver_1918)* în Jean-Paul Bled, Jean-Pierre Deschodt, „1918 – Demain la paix?”, introduction par Jean-Pierre Deschodt, Collection Intarissable, S.P.M., Paris, 2019;

29. TUFESCU, Victor, *Emmanuel de Martonne, făuritor al geografiei moderne și rolul său în formarea geografiei românești* în Emm. de Martonne, „*Lucrări geografice despre România*”, sub îngrijirea V. Tufescu, Gh. Niculescu, Ș. Dragomirescu, vol. I - „Cercetări asupra evoluției morfologice a Alpilor Transilvaniei(Carpații Meridionali)”, traducerea și notele-comentarii Gh. Niculescu, Editura Academiei R.S.R., București, 1981;

30. ȚIȚEICA, Gh., *D. Emmanuel de Martonne* în „Universul”, nr. 80 - 22 martie 1937, București, 1937;

31. URUSU, Vasile-George, *De pe malul Senei pe crestele Carpaților: Geograful francez Emmanuel de Martonne și recunoașterea academică românească* în „Akademos – Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, nr. 53 – II (2019), publicație editată de Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, 2019;

32. URUSU, Vasile-George, *Școala Română din Paris (Fontenay-aux-Roses) – File semnificative din istoria unei instituții românești dispărute în negura timpului* în „Plural - History, culture, society - Journal of the History and Geography Department ”Ion Creangă” State Pedagogical University”, Vol. VII, no. 1 - 2019, Editura ARC, Chișinău, 2019.

33. URUSU, Vasile-George, *Geograful francez Emmanuel de Martonne și mediul românesc. Elemente de imagologie și constatări proprii din Basarabia postbelică* în "Meridian Critic", Nr. 1 (Vol. 30-2018), Editura Universității "Ștefan cel Mare" din Suceava, Suceava, 2018.

34. URUSU, Vasile-George, *Geograful francez Emmanuel de Martonne în Chișinăul anului 1919* în „Identitățile Chișinăului”, ediția a V-a - Orașul Interbelic (coord. vol. Sergiu Musteață, Alexandru Corduneanu), Materialele Conferinței Internaționale „Identitățile Chișinăului. Orașul interbelic” - 1-2 noiembrie 2018, Chișinău, Republica Moldova, Seria Istorie și Documente Necunoscute – IDN, Culegere de studii - C 8, Coordonatorul seriei: Sergiu Musteață, Ediura ARC, Chișinău, 2020.

35. VÂLSAN, George, *Reprezentanții științei franceze la noi: Emmanuel de Martonne* în G. Vâlsan, "Opere Alese", Tiberiu Morariu(redactor), Tiberiu Morariu, Nicolae Popp, Ion Conea, Teodor Onișor, Alexandru Savu, Editura Științifică, București, 1971;

XI. Discursuri și conferințe

1. *Cuvântarea Secretarului d-lui dr. C.I. Istrati cu ocazia ședinței a 100-a a Societății de Științe* în „Buletinul Societății de Științe din București”, anul al XI-lea, nr. 1-2- ianuarie-aprilie 1902, editat de Imprimeria Statului, București, 1902;

2. IORGA, N., *Onestitatea profesională – conferință - 31 ianuarie 1916 - Focșani* - stenografiată de H. Stahl – în „Neamul Românesc – Foaia Partidului Naționalist-Democrat”, anul al XI-lea, nr. 8 – 21 februarie 1916, Tipografia „Neamul Românesc”, Vălenii-de-Munte/București, 1916;

3. IORGA, N., *Le rôle des Roumains dans la latinité - Conférence faite à l'Académie Roumaine, le 12 juin à l'occasion de la réception des membres de la mission universitaire française élus membres d'honneur de l'Académie*, Imprimerie "Cultura Neamului Românesc", București, 1919;

4. ȘTEFĂNESCU, Sabba, *Raportul secretarului general al S.R.R.G. 20 aprilie (3 mai) 1916* în „B.S.R.R.G.”, Tomul al XXXVII-lea, Anii 1916-1918, Atelierele Grafice Socec & Co. Societate Anonimă, Edițiunea Societății Regale Române de Geografie, București, 1919;

XII. Teze de doctorat

1. ARTENIE, Cristina, *Transylvania and Romania in Scholarly Editions of Bram Stoker's Dracula* (Teză de doctorat), Université Laval, Québec, 2015. Material disponibil la adresa: <http://www.theses.ulaval.ca/2015/31997/31997.pdf>;
2. GLANT, Tibor, *Through the prism of the Habsburg Monarchy: Hungary in american diplomacy and public opinion during The First World War* (Teză de doctorat - Istorie), University of Warwick - Department of History, 1996. Material disponibil la adresa: http://wrap.warwick.ac.uk/74531/1/WRAP_THESIS_Glant_1999.pdf;
3. MEGORAN, Nick, *The Borders Of Eternal Friendship? The politics and pain of nationalism and identity along the Uzbekistan-Kyrgyzstan Ferghana Valley boundary, 1999-2000* (Teză de doctorat), Colegiul "Sidney Sussex" din Cambridge, Cambridge, 2002. Material disponibil la adresa: https://www.staff.ncl.ac.uk/nick.megoran/pdf/nick_megoran_phd.pdf;
4. POSTOLACHE, Irina, *Les relations interethniques entre les étudiants hongrois et roumains dans l'université Babeş-Bolyai* (Teză de doctorat), Université Victor Segalen Bordeaux II și Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca, 2012; Teză disponibilă la adresa: <http://www.theses.fr/2012BOR22007/document>;
5. REBEGA, Lucia-Elena, *Dezvoltarea durabilă a turismului în Județul Sibiu* (Teză de doctorat), Universitatea din București - Facultatea de Geografie, București, 2011. Material disponibil la adresa: <https://ar.scribd.com/document/161020159/lucrare-rebega>;
6. STOIAN-CONNOR, Georgeta, *The rural dimension of Romania's integration into the European Union: The impact of the EU Enlargement on Romanian agriculture and rural areas* (Teză de doctorat), coordonator: Andrew J. Herod, Universitatea din Georgia(S.U.A.), proiect doctoral realizat în co-tutelă Atena-Georgia, 2010. Material disponibil la adresa: https://getd.libs.uga.edu/pdfs/connor_georgeta_s_201005_phd.pdf;

XII. Literatură

1. GORDON, *Iașul în serbări* în "Arhiva - Organul Societății Științifice și Literare din Iași", anul al XXII-lea, nr. 9-10 din noiembrie-decembrie 1911, Institutul de Arte Grafice "N.V. Ștefăniu", Iași, 1911;

XIII. Resurse internet

XIII.1. Articole cu autor din publicații on-line

1. CHERVEL, André, *Les agrégés de l'enseignement secondaire. Répertoire 1809-1950*, juin 2011, Lyon. Material disponibil la adresa: http://rhe.ish-lyon.cnrs.fr/?q=agregsecondeire_laureats_old;
2. PATARD, Damien, *Rue de la Hache ou rue Martonne?* în "Le Havre d'avant...", 25 février 2011. Material disponibil la adresa: <http://lehavredavant.canalblog.com/archives/2009/04/24/13498799.html>;
3. de LAUBIER, Pierre, *Alfred de Martonne* în "Geneanet - Réinventons la généalogie". Material disponibil la adresa: <https://gw.geneanet.org/pdelaubier?lang=fr&pz=pierre&nz=de+laubier&p=alfred&n=de+martonne>;

4. SONNECK, Bernard, *Charles-Henri-Robert de Martonne* în "Geneanet - Réinventons la généalogie". Material disponibil la adresa: <https://gw.geneanet.org/bsonneck?lang=fr&p=charles+henri+robert&n=de+martonne>;
5. SONNECK, Bernard, *Guillaume François de Martonne* în "Geneanet - Réinventons la généalogie". Material disponibil la adresa: <https://gw.geneanet.org/bsonneck?n=de+martonne&oc=&p=guillaume+francois>
6. STAN, Simina, *Henri Susskind (1868-1929)* în "Arhitectura", publicație online, duminică - 1 aprilie 2012, București, 2012. Material disponibil la adresa: <http://arhitectura-1906.ro/2012/04/henri-susskind-1868-1929>.

XIII.2. Surse fără autor din publicații on-line

1. "Alexandru Pârvanovici". Material disponibil la adresa: <https://www.geomil.ro/GalerieComandanti/AlexandruParvanovici>;
2. "Radu Toceanu". Material disponibil la adresa: <https://www.geomil.ro/GalerieComandanti/RaduToroceanu>;
3. "Ioan Pavelescu". Material disponibil la adresa: <https://www.geomil.ro/GalerieComandanti/IoanPavelescu>;
4. "Édouard de Martonne (1879-1952)". Material disponibil la adresa: <https://www.idref.fr/071656170>;
5. Guillaume-François de Martonne (1791-1875). Material disponibil la adresa: https://data.bnf.fr/fr/12517701/guillaume-francois_de_martonne;
6. Constantin Moisil - Bibliografie, volum editat de Biblioteca Metropolitană București - Serviciul de Informare Bibliografică, București, f.a.; Material disponibil la adresa: https://arhiva.bibmet.ro/Uploads/Moisil_constantin%20.pdf;
7. „Les agrégés de l'enseignement secondaire. Répertoire 1809-1950”, Paris, f.a.. Material disponibil la adresa: http://rhe.ish-lyon.cnrs.fr/?q=agregseculaire_laureats_old;
8. „Promoția E.N.S. – Secțiunea Litere - 1888-1891”. Material disponibil la adresa: https://archive.org/details/ENS01_PHOD_2_1888_2.
9. „Promoția E.N.S. – Secțiunea Litere - 1892-1895”. Material disponibil la adresa: https://archive.org/details/ENS01_PHOD_2_1892_2.
10. "Château de Quinçay – History". Material disponibil la adresa: <https://www.chateaudequinçay.com/history>;
11. „Harta topografică a circurilor Găuri și Gâlcescu" ridicată de către geograful Emmanuel de Martonne în anul 1899. Material disponibil la adresa: <http://www.ecolotru.ro/harta-de-martonne.html>;
12. Istoricul și arheologul Georges Perrot (1832-1914) - Director al École Normale Supérieure. Sursă: <http://www.getty.edu/art/collection/objects/39304/nadar-gaspard-felix-tournachon-georges-perrot-directeur-de-l'ecole-normale-superieure-french-1855-1859>;
13. "Liste de normaliens par promotion". Material disponibil la adresa: http://dev.worldpossible.org:81/wikipedia_fr_all_2015-11/A/Liste_de_normaliens_par_promotion.html;
14. Platforma electronică de cărți postale și fotografii vechi „Delcampe.net” ;
15. Casa Pompiliu Eliade în degradare severă în perioada actuală. Material disponibil la adresa: <https://bucurestiulmeudrag.ro>;
16. Casa Bisericii - <http://ziarullumina.ro/casa-bisericii-la-inceputul-secolului-al-xx-lea-8715.html>;
17. Geologul Felix Wahnschaffe (1851-1914). Material disponibil la adresa: <https://leibniz-iftl.de/forschung/forschungsinfrastrukturen/archiv-fuer-geographie/nachlaesse/nachlaesse-w>;

18. Meteorologul Arthur Berson (1859-1942). Material disponibil la adresa: <https://alchetron.com/Adolf-Engler>;
19. Delegația României la Conferința de Pace de la Paris în „Muzeul Virtual al Unirii”, f.a., f.p. Material disponibil la adresa: <https://mvu.ro/index.php/delegatia-romaniei-la-conferinta-de-pace-de-la-paris/>;
20. "Lista membrilor Academiei Române din străinătate". Material disponibil la adresa: http://www.acad.ro/membri_ar/doc/MembriiStrainatateTotal.pdf;
21. Cum s-a unit Basarabia în „Muzeul Virtual al Unirii”. Material disponibil la adresa: <https://mvu.ro/index.php/cum-s-a-unit-basarabia/?fbclid=IwAR2x83Zrtn9mOQPkP8WUIhVKsRC-Jd90COEY1XCIEYWxSUM39I8FGI47-Ik>;
22. „Hungarian Geographical Society (Magyar Földrajzi Társaság)”, f. a.. Material disponibil la adresa: <http://www.eugeo.eu/activities/29-hungarian-geographical-society-magyar-foeldrajzi-tarsasag.html>.
23. <http://www2.assemblee-nationale.fr/decouvrir-l-assemblee/histoire/1914-1918#prettyPhoto/27>;
24. <http://worldcat.org/identities/lccn-n2013011909M>;
25. <http://www.academie-francaise.fr/prix-fabien>;
26. <https://medihal.archives-ouvertes.fr>;
27. <https://commons.wikimedia.org>;
28. <http://gallica.bnf.fr>;
29. www.wikimedia.org;